

**UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE**



IMPACT STRATEGIC

Nr. 3[24]/2007

Șos. Panduri, nr. 68-72, sector 5

Telefon: (021) 319.56.49; Fax: (021) 319.55.93

E-mail: cssas@unap.ro; Adrese web: <http://impactstrategic.unap.ro>, <http://cssas.unap.ro>

**EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI**

Consiliul editorial:

Prof. univ. dr. Marius Hanganu, președinte

C.S. I dr. Constantin Moștofleu, președinte executiv, editor-șef

C.S. I dr. Nicolae Dolghin

Prof. dr. Hervé Coutau-Bégarie (Institutul de Strategie Comparată, Paris, Franța)

Prof. dr. John L. Clarke (Centrul European pentru Studii de Securitate "George C. Marshall")

Prof. univ. dr. ing. Adrian Gheorghe (Old Dominion University, Norfolk, Virginia, SUA)

Dr. Josef Procházka (Institute for Strategic Studies, Defence University, Brno, Cehia)

C.S. I dr. Gheorghe Văduva

Prof. univ. dr. Ion Emil

Colegiul de redacție:

Redactor șef: C.S. Vasile Popa

Secretar de redacție: Corina Vladu

Redactor: George Răduică

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Mihai Velea

C.S. I dr. Grigore Alexandrescu

Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorilor, respectând prevederile Legii nr. 206 din 27.05.2004 referitoare la buna conduită în cercetarea științifică.

ISSN 1842-810X



CUPRINS

ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ

<i>Dimensiuni actuale și viitoare ale Politicii Europene de Vecinătate</i> Dr. Mircea MUREȘAN.....	7
---	---

GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI

<i>Categoriile de riscuri și influența lor asupra resurselor umane</i> Sanda IORDACHE.....	14
<i>Regatul Unit va continua să-și îndeplinească obligațiile față de Națiunile Unite, coaliție, guvernul și poporul irakian</i> Redacția.....	22

NATO ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ: POLITICI, STRATEGII, ACȚIUNI

<i>Misiunea ISAF, are ea o șansă de reușită?</i> Dr. Jan EICHLER.....	24
<i>PESA și Politica de Apărare și Securitate a statelor membre ale Uniunii Europene</i> Dr. Petre DUȚU, Irina POLEANSCHI.....	28
<i>Originalitatea sistemului politic al UE în raport cu o organizație internațională de integrare</i> Mădălina Virginia ANTONESCU.....	35
<i>Euroregiunile – cale pentru asigurarea unității și diversității Europei</i> Dr. Silviu NEGUȚ, Dr. Liviu Bogdan VLAD, Marius Cristian NEACȘU.....	46

SECURITATE ȘI STRATEGIE MILITARĂ

<i>Proiectarea fluxului informativ</i> Victor BOBOC.....	52
---	----

SOCIETATE INFORMAȚIONALĂ. PACE ȘI RĂZBOI

<i>Războiul Bazat pe Cunoaștere (Războiul Cognitiv)</i> Dr. Eugen SITEANU.....	59
---	----

ANALIZE, SINTEZE, EVALUĂRI

<i>Inițiativa de Apărare Strategică a SUA și colapsul comunismului în URSS</i> Dr. Dorel BUȘE	65
<i>Indicii de putere și intențiile strategice ale Coreii de Nord</i> Marina MUSCAN	70

EVENIMENT STRATEGIC

<i>Noi inițiative ale Organizației Cooperării Economice a Mării Negre</i> Vasile POPA	79
--	----



PUNCTE DE VEDERE

Politica și strategia statului

Dr. Jaroslaw GRYZ.....	83
------------------------	----

NOTE DE LECTURĂ

<i>Vulnerabilitate, risc, amenințare. Securitatea ca reprezentare psihosocială..</i>	95
--	----

<i>Spațiul și viitorul războiului.....</i>	98
--	----

AGENDA CSSAS

Activități ale CSSAS iulie-septembrie 2007

Irina CUCU.....	100
-----------------	-----

<i>În atenția autorilor.....</i>	101
----------------------------------	-----



CONTENTS

THE POLITICAL-MILITARY PRESENT

Present and future dimensions of the European Neighbourhood Policy - Mircea MUREȘAN, PhD/p.7

GEOPOLITICS AND GEOSTRATEGIES ON THE FUTURE'S TRAJECTORY

Risks categories and their influence over the human resources - Sanda IORDACHE/p.14
The United Kingdom will continue to fulfil its obligations to the United Nations, coalition, to the government and people of Iraq - Editorial staff/p.22

NATO AND EU: POLITICS, STRATEGIES, AND ACTIONS

Mission ISAF, a-t-elle une chance de reussir? - Jan EICHLER, PhD/p.24
ESDP and the EU member states' Security and Defence Policy - Petre DUȚU, PhD, Irina POLEANSCHI/p.28

The originality of the EU political system comparing to an international organization of integration - Mădălina Virginia ANTONESCU/p.35

Euroregions - path to ensure the unity and the diversity of Europe - Silviu NEGUȚ, PhD, Liviu Bogdan Vlad, PhD, Marius Cristian NEACȘU/p.46

SECURITY AND MILITARY STRATEGY

The intelligence flow design - Victor BOBOC/p.52

INFORMATIONAL SOCIETY. PEACE AND WAR

Knowledge-Based Warfare (Cognitive Warfare) - Eugen SITEANU, PhD/p.59

ANALYSIS. SYNTHESIS. EVALUATIONS

US Strategic Defence Strategy and the collapse of communism in USSR - Dorel BUȘE, PhD/p.65

Power indicators and strategic intentions of North Korea - Marina MUSCAN/p.70

STRATEGIC EVENT

New initiatives of the Black Sea Economic Cooperation (BSEC) - Vasile POPA/p.79



POINT OF VIEWS

Policy and strategy of the state - Jaroslaw GRYZ, PhD/p.83

REVIEWS

Vulnerability, risk, threat. Security as a psycho-social representation/p.95

Space and the future of war/p.98

CDSSS' AGENDA

*The activities of the Centre for Defence and Security Strategic Studies, July - September 2007
- Irina CUCU/p.100*

Instructions for authors/p.101

DIMENSIUNI ACTUALE ȘI VIITOARE ALE POLITICII EUROPENE DE VECINĂTATE

Dr. Mircea MUREȘAN

Regiuni de importanță strategică recunoscută, ca Orientul Mijlociu, Caucazul de Sud și Asia Centrală, beneficiază tot mai mult de susținerea UE în planul securității și dezvoltării. La acestea s-a adăugat, mai recent - și cu aportul României, devenită, de la 1 ianuarie 2007, membră a organizației europene -, regiunea Mării Negre, căreia Consiliul European i-a dedicat un capitol special în cadrul noii Strategii pentru Asia Centrală. Prezența mai activă a UE pe spațiile respective, îndeosebi în primul semestru al anului curent, când președinția Consiliului Uniunii a fost deținută de Germania, relevă o creștere a rolului organizației în stabilizarea, dezvoltarea și securitatea acestora.

Prin noua Politică Europeană de Vecinătate (PEV) creionată de președinția germană, UE încearcă să sporească cooperarea pe multiple planuri și, în primul rând, economic. Chiar dacă analizele specialiștilor întrevăd încă multe elemente neexplorate îndeajuns, aprecierile noastre converg spre concluzia că așa-zisul concept de PEV Plus include o atitudine mai decisă, extrem de benefică, dar și vizionară, am accentua noi, la periferia estică, fără să o excludă pe cea sudică, a Uniunii, pentru extinderea securității, stabilității și a bunei guvernări dincolo de granițele sale geografice.

1. Un proiect politic de adaptare la noile cerințe globale

Lansat la începutul anilor 2000, ca inițiativă pentru „noii vecini“, și transformat ulterior, la orizontul lui decembrie 2003, în „Noua politică de vecinătate a UE“, ce racorda la ea statele bazinului mediteranean, proiectul, numit pe scurt PEV, prilejuit de extinderea spațiului european cu încă zece state, a vrut să evite noile linii de împărțire în Europa și, înscriindu-se în cadrul PESC, să creeze o zonă de nivel ridicat de cooperare economică și integrare politică, care să promoveze stabilitatea,

securitatea și prosperitatea comună în interiorul Uniunii și la frontierele sale, făcând din vecinii săi „viitori aliați“.

Între momentul Inițiativei Mediteraneene și cel al primirii noilor state din Europa de Sud-Est, PEV se definește mai clar, pe coordonatele sale politice, dincolo de granițele terestre și maritime de răsărit și, respectiv, dincolo de granițele maritime de sud, prin readaptarea politicii UE la noile cerințe globale. Este vorba de securizarea frontierei sudice și de nevoile de dezvoltare și stabilitate ale vecinilor, din nordul Africii și Orientul Mijlociu, printr-o nouă cooperare și un parteneriat mai avansat cu aceștia, și, de asemenea, de consolidarea graniței de răsărit, extinsă acum mult peste limitele de altădată.

Mai concret, noua inițiativă propune statelor învecinate cu Europa lărgită obiectivul global „de a avea un nivel identic cu cel al țărilor aderente, cu excepția obligațiilor financiare și a participării la instituții. Aceasta începând de la piața internă până la mediu, rețelele transeuropene de transport, telecomunicațiile și energia, la cooperarea în materie de securitate și conflicte și la un dialog întărit asupra guvernării și culturilor“¹. Cele două obiective esențiale ale PEV din 2004 erau: evitarea emergenței noilor linii de separare dintre Europa lărgită și vecinii săi din estul Europei și sudul Mediteranei, respectiv, întărirea prosperității, stabilității și securității tuturor. În prezent, prin încheierea de Acorduri de parteneriat și cooperare cu vecinii din Est și Acorduri de asociere cu cei din Sud, s-a ajuns ca, la inițiativă, să fie acceptate 16 state (Algeria, Armenia, Azerbaidjan, Republica Belarus, Egipt, Georgia, Israel, Iordania, Liban, Libia, Republica Moldova, Maroc, Autoritatea Palestiniană, Siria, Tunisia și Ucraina). Rusia are un parteneriat strategic specific cu UE, dar nu este încă asociată la PEV.

Acest important pas înainte este altceva decât relația stabilită prin anii '90, prin Acordurile de asociere de tip european (ce aveau ca obiectiv

crearea de uniuni vamale între aceste state și UE, spre a le pregăti pentru aderare) sau cea ulterioară, stabilită prin Acordurile de asociere de tip mediteranean (având ca obiectiv crearea de zone de liber schimb euro-mediteranean la orizontul 2010).

În noul context geopolitic și geostrategic, Uniunea poartă negocieri bilaterale cu fiecare partener, stabilind de comun acord un Plan de acțiune în toate domeniile pentru o perioadă de 3-5 ani. Acesta vizează eforturile statului respectiv pentru mai buna integrare a structurilor economice, sociale și științifice proprii în cele ale UE, apropierea legislației de cea comunitară, cooperarea în domeniul justiției și afacerilor interne pe probleme de migrație, gestionare a frontierelor, lupta cu criminalitatea organizată, drogurile, spălarea banilor, crimele economice și financiare, buna guvernare² etc. Punerea în aplicare a acestor planuri se realizează de către structurile Acordului de Asociere, iar, pe baza unei evaluări regulate, are loc măsurarea drumului parcurs. Ritmul de aprofundare a relațiilor cu fiecare vecin al UE depinde de capacitatea acestuia de a răspunde priorităților sale de politică externă incluse în planurile de acțiune.

Acordurile europene de vecinătate ar putea crea, în final, între UE și vecinii din Sud, de exemplu, un spațiu economic euro-mediteranean similar celui existent între UE și fostele țări membre AELS. Noul statut al relației UE cu statele sud-mediteraneene ar putea fi numit „de asociere întărită”, cu condiția ca acestea din urmă să crească gradul de adeziune la noua politică de vecinătate și adeziunea la problemele legate de guvernare, drepturile omului, securitate, justiție și promovarea statului de drept³. Specialiștii zonei sud-mediteraneene consideră că Acordurile europene de vecinătate s-ar putea intitula mai curând „Acorduri euro-mediteraneene de bună vecinătate și parteneriat”, aceasta subliniind mai clar caracterul mutual sau strâns unit al acțiunii. Țările sud-mediteraneene s-ar putea angaja, sub forma unei etape de „acquis comunitar”, o etapă în care acestea să se alinieze total și integral la normele și standardele europene în toate domeniile de activitate, dacă UE ar consimți să le aprobe aceleași resurse, mecanisme și instrumente financiare care să permită aducerea la nivel integral a economiilor țărilor candidate la aderare.

Potrivit documentației domeniului, între 2000 și 2006, UE a finanțat noua politică de vecinătate cu fonduri de 8,5 mld. euro. În 2007, sunt alo-

cați pentru PEV 1,4 mld. euro. Până în decembrie 2006, finanțarea s-a făcut prin Programul TACIS pentru țările asociate din Est și Rusia, și Programul MEDA pentru țările sud-mediteraneene, dar și programe tematice, ca Programul IEDDO (Inițiativa Europeană pentru Democrație și Drepturile Omului). După 2007, programele MEDA de finanțare rezervate țărilor sud-mediteraneene și TACIS vor fi înlocuite cu un instrument de finanțare specific noii PEV (IEVP - Instrument European de Vecinătate și Parteneriat), mult mai flexibil și care lărgeste câmpul de intervenție pentru cooperarea transfrontalieră terestră și maritimă. Pentru perioada 2007-2013, noua PEV are prevăzute 12 mld. euro pentru toate țările beneficiare.

2. Viitorul Politicii Europene de Vecinătate

Continuarea sau, poate, retrasarea noii politici comunitare, benefice atât pentru UE, cât și pentru vecinii săi, pe coordonate mai eficiente, în anii ce vin, preocupă intens cercetătorii și analiștii. În rândul specialiștilor europeni⁴, există o viziune extrem de clară asupra politicii de vecinătate viitoare: aceasta trebuie să fie o politică privilegiată, care să asigure împărțirea prosperității europene cu vecinii direcți (Belarus, Ucraina, statele Caucazului, ale Orientului Apropiat și Africii de Nord).

2.1. Sudul - un spațiu de prosperitate și stabilitate fondat pe valori comune

Dincolo de frontiera sa sudică, UE dezvoltă o politică de mare amplitudine, care dă o șansă reală, economică și politică, statelor din vecinătate. Neîndoielnic însă că Uniunea poate ajuta mai consistent, nu numai economic, ci și în renașterea unei culturi politice pluraliste pe celălalt mal al Mediteranei, aceasta însemnând, sintetizat în cuvintele unui analist din regiune, că „Europa îi acordă lumii arabe o șansă, cum și aceasta din urmă este o șansă pentru Europa”⁵. Lumea arabă are nevoie de vecinii săi europeni pentru a se restructura politic, ceea ce ar da naștere la o cooperare durabilă și mutuală. Omogenizarea politică a ansamblului lumii arabe ar fi un factor stabilizator pentru întreaga regiune a Orientului Mijlociu. Acest demers este greoi, dar nu imposibil de realizat: la bazele comune lingvistice, istorice, sociale, pot fi atașate pluralismul politic, respectul drepturilor omului, o reală practică democratică. Se cere însă acționat în zone de turbulențe

conflictuale, de bulversări sociale majore și repetate. Sunt societăți ce trăiesc sub regimuri totalitare care dețin o putere absolută și recurg la practici masive de opresiune asupra populației. Dacă adăugăm la acestea sărăcia economică critică, lipsurile educative și intelectuale, avem conturată o imagine deloc optimistă, care îi face pe oamenii de rând să-și piardă total încrederea în viitor. Dar, deși pare ciudat, nu sprijinul economic este desemnat de cei care cercetează fenomenul ca soluție pentru evoluția societății spre democrație, ci aspectele democratice din aceste țări. Corupția endemică, distribuția inechitabilă a veniturilor fac să stagneze sectorul educației, practica democratică. Astfel, lumea arabă, cuprinsă de simptome de derivă, nu reușește să pună stavilă integrității, fanatismului religios, extremismului⁶.

Analiștii civilizației islamice concep modelul salvator de practică democratică pentru lumea în care trăiesc într-o zonă socialmente stabilă, care permite o dezbatere politică liberă, și nu în condiții de conflict și dictatură. Prin aceasta, ei se situează pe aceeași linie cu concepția Merkel privind noua PEV, care vrea să creeze, în cadrul inițiativei reînnoite, un spațiu de prosperitate și stabilitate fondat pe valori comune. Este vorba, desigur, de cooperare în sfera securității comune, controlului imigrării, de respectul mutual al culturilor, convergența dezvoltării, armonizarea reglementărilor mediului și a legislației etc. De notat că opțiunile germane pentru o PEV Plus fac distincție între „vecinii Europei“, care includ și statele din Est, dar și pe cele din sudul continentului, și „vecinii europeni“, care se referă numai la statele foste sovietice. Inițiativa germană este orientată mai ales spre spațiul Caucazului, subliniind necesitatea ca statele de aici, dar și R. Moldova, Ucraina și Belarus să beneficieze de o integrare mai tangibilă în structurile europene⁷.

Probabil că inițiativa va genera, ca o confirmare a speranțelor presei germane din 2006, un parteneriat al modernizării între UE și țările din Est, ca și din Caucaz, care să le ofere fonduri pentru o veritabilă transformare de profunzime. Pe termen lung, se crede că s-ar putea crea și pentru Europa de Est o formă de Proces Barcelona (nume atribuit Parteneriatului Euro-Mediteranean, prin Declarația de la Barcelona, din noiembrie 1995, a celor 15 state membre UE și 12 mediteraneene, ce are ca obiective elemente complementare Dialogului mediteranean, vizând: un parteneriat politic și

de securitate, în scopul creării unei zone comune de pace și stabilitate, un parteneriat economic și financiar, menit să stabilească o zonă comună a prosperității și un parteneriat social, cultural și pentru oameni, care să sporească schimburile între societățile civile și țările implicate, și, mai mult, să ducă la crearea unei zone complete a liberului schimb până în anul 2010. Baza partenerială economică de reciprocitate a procesului este, totuși, atacată de unii analiști, care susțin că acesta probează un dezechilibru profund al părților – numai Belgia, luată ca exemplu, are un PIB mult mai mare decât cel însumat al tuturor statelor sud-mediteraneene implicate).

Conceptul de PEV, în forma avansată pe care a atins-o, etalează marea forță a UE de a dezvolta o politică internațională inovantă, cu vecinii apropiați. De la aceasta se exclude însă Rusia și Turcia, puteri care trebuie să devină, pentru UE, parteneri strategici. Rațiunea de a fi a inițiativei în discuție – partajarea în comun cu vecinii a beneficiilor prosperității democrației și păcii – rămâne puternică, atâta timp cât UE va pune în operă cooperări pozitive cu vecinii săi în domeniile: economic, politic, comercial, social etc.

Elemente recente se adaugă viziunii europene asupra PEV. Abia instalat în funcție, președintele francez Nicolas Sarkozy sugerează noi schimbări în dezvoltarea cooperării statelor membre. Ideea unei Uniuni Mediteraneene, destinate asocierii Europei de Sud cu țările de pe celălalt mal, se extrage din exemplul Inițiativei Central-Europene, Inițiativei de Cooperare din Sud-Estul Europei (SECI), Consiliului Statelor Baltice (CBSS) etc. Propunerea trimite Turcia în rândul statelor noi Uniuni preconizate, anulându-i posibilitatea de aderare la UE, ceea ce îl determină pe ministrul turc de externe să declare că cooperarea statelor mediteraneene și aderarea sunt două lucruri diferite. Interesul Europei pentru Turcia rămâne ridicat, cât timp aceasta este o putere regională importantă, având relații speciale cu statele Asiei Centrale și promovând inițiative regionale cu impact semnificativ în securitatea și stabilitatea continentală și globală. Transformarea politicii externe turce tradiționale într-una mai comprehensivă și mai flexibilă⁸ are un impact pozitiv în urgentarea procesului de aderare la UE.

Tot pe latura de sud a spațiului comunitar, președinția portugheză, succesoare celei germane la conducerea Consiliului European, merge mai

departe și se interesează – pe lângă aspectele delicate ale proiectului noului tratat european, ale negocierilor de aderare ale Turciei, ale statutului final al Kosovo sau ale încheierii acordului de parteneriat strategic cu Rusia, ori ale proiectelor bugetare ale Franței - de relația cu statele Africii, pentru care dorește să organizeze în decembrie un important summit UE – Africa, destinat apropierii blocului european de cele 53 state ale continentului negru, precum și de regiunile ultraperiferice ale Europei. Pe de altă parte, Portugalia propune o mai puternică integrare economică a UE cu SUA și întărirea relațiilor cu țările Americii Latine (un Acord de asociere cu MERCOSUR și organizarea unui summit UE - Brazilia)⁹.

În planul aceleiași politici de vecinătate, UE își intensifică măsurile de cogestionare a frontierelor pentru a controla accesul imigranților dinspre sudul continentului. Potrivit Abordării globale a migrației de către Consiliul European din decembrie 2005, Modelul integrat pentru îmbunătățirea capacității UE de a-și gestiona frontierele externe maritime, propus în 2006 de Comisia Europeană, se estimează că va stopa treptat migrația clandestină dinspre Africa¹⁰. La începutul lunii iulie, Comisia Europeană a invitat țările magrebiene (Tunisia, Algeria și Maroc) să participe la patrulele Agenției europene de control al frontierelor (Frontex) împotriva fluxului de migranți clandestini, cu avioane și nave maritime, experți, ca și cu informații.

2.2. O nouă strategie pentru Asia Centrală

Trecând la statele vecine din estul continentului, se poate observa, concluzie la care au ajuns recent și oficialii Consiliului European, că acestea nu au beneficiat prea mult de ajutorul organizației. Prezența Uniunii în aceste regiuni este încă slabă, deși obiectivele PEV ambiționează să facă și aici, din organizația europeană, un actor internațional puternic implicat. Aprofundarea relațiilor cu aceste state, pe coordonatele PEV, este necesară, în mediul economic, politic-instituțional și al extinderii valorilor comune, dar aceasta întâmpină dificultăți tocmai pentru că ignoră – concluzionează analiștii¹¹ – situația conflictelor înghețate și situațiile interne endemice care paralizează dezvoltarea statelor respective, democratizarea și stabilitatea lor și, implicit, amenință direct UE.

Pornind de la amenințările reale reprezentate de situațiile conflictuale din regiune și potențialul de

pieță oferit de expansiunea economiei europene, organizația ia măsuri de extindere a cooperării și a zonei de securitate de la periferia Europei spre Estul caucazian și asiatic, ceea ce presupune lupta cu problemele interne legate de dezvoltarea insuficientă, debilitatea instituțiilor, gradul ridicat de corupție, dificultățile democratizării, nerespectarea drepturilor omului, nerealizarea statului de drept și, în același timp, cu conflictele latente din zonă, susceptibile a reînvia în orice moment, și cu incapacitatea puterii de a stăpâni crizele ce apar pe neașteptate. UE este preocupată de controlul amenințărilor de joasă intensitate la adresa securității, ca și de stoparea expansiunii terorismului, de prevenirea diseminării și folosirii armei nucleare în regiune, de reducerea delicvenței internaționale și a traficului ilicit de arme, droguri etc., precum și de accesul la resursele de hidrocarburi necesare asigurării cu energie a statelor membre ale organizației.

Importanța viitoare a spațiului asiatic multiplică interesul actual al UE pentru marile economii și puteri asiatice în ascensiune continuă. Din acest motiv, evident, sugerează și David Shambaugh¹² organizarea, din perspectiva comună a schimbărilor globale, a unui summit anual triumfiar UE – China – SUA, care să consolideze stabilitatea lumii prin dialog, coordonarea politicilor și cooperare, să consacre un nou pas al Europei - spre vecinii globali, spre securitatea și prosperitatea mondială.

De altfel, UE este deja preocupată să stabilească cu cei doi mari amintiți mai sus, dar și cu Rusia, India, Japonia - puteri având o influență ce i-ar putea afecta interesele -, parteneriate strategice integrate, care să combine cooperarea în sectoare și domenii multiple, ca: securitate, resurse umane, energie, tehnologie, comerț. Se va produce, pe această cale, un salt veritabil, în estul asiatic, de la politica de vecinătate la cea de globalitate, care vizează nu părțile, ci întregul luat prin părțile sale cele mai tari.

Pe termen scurt și mediu, importanța petrolului și gazelor naturale de la Marea Caspică, în contextul problemelor energetice cu Rusia, obligă Uniunea, care este un consumator de primă mărime al acestora, să prospecteze o diversificare a canalelor de tranzit din Caspică și Asia Centrală spre Europa. Relațiile UE cu cele trei state caucaziene au în vedere tocmai existența în acest spațiu a rețelilor internaționale de transport al energiei, nevoia de a asigura funcționarea oleoductului Baku-Tbilisi-

Ceyhan, dar și finalizarea proiectelor în curs de execuție ale gazoductului Erzurum-Tbilisi-Baku și a căii ferate Erzurum-Akhalkalaki-Tbilisi-Baku. Interesele crescute ale UE în regiune se lovesc de persistența, de peste 15 ani, a conflictelor care generează instabilitate și tensiune, un potențial exploziv evident, de poziția intransigentă a Rusiei, care își apără propriile interese economice și politice. Caucazul de Sud rămâne, în continuare, un spațiu în care rolul UE este și trebuie să fie în creștere, din rațiuni geostrategice. Ca și SUA, care au interese sporite în zonă, UE este preocupată de întărirea cooperării intraregionale a țărilor Caucazului de Sud și cu Turcia, candidată la calitatea de membru al Uniunii, de soluționarea grabnică a crizei nucleare din Iran, ce afectează negativ dezvoltarea, securitatea și stabilitatea regiunii. Specialiștii în problematica regiunii¹³ vorbesc și despre un interes special al UE: „cel de a putea amortiza instabilitatea internă și a consolida buna guvernare, dar și de a sprijini strategic viabilitatea statelor musulmane moderate, pentru ca presiunea jihadismului să întâlnească mereu o reacție populară adversă“.

În opinia Reprezentantului Special al UE pentru Caucazul de Sud¹⁴, acest teritoriu este o regiune fărâmițată, ce poate fi reparată într-un cadru largit. Afirmarea propriei identități necesită nu numai înlocuirea identității sovietice eșuate, dar și a naționalismului etnic exclusiv de modă veche, ce se cere substituit cu o identitate bazată pe valori. UE poate, în mod cert, să ajute la asigurarea unei astfel de identități. Față de sarcina de a asigura elementele de identitate, UE este capabilă să se angajeze în problemele fundamentale ca un actor nonadversarial. Valorile ce stau la temelia identității europene sunt, probabil, cele mai puternice instrumente disponibile pentru a promova schimbarea.

Totuși, și în acest an, constatăm, dialogul strategic dintre UE și Rusia a fost neproductiv, din cauza intereselor divergente. UE a deschis noi opțiuni în relația cu Asia Centrală, dar nu poate ocoli înfruntarea de strategii din Eurasia. La Forumul economic de la Sankt Petersburg, Putin a propus „o nouă arhitectură a relațiilor internaționale“¹⁵, în condițiile în care, arăta el, 60 la sută din Produsul Intern Brut al lumii se realizează în afara Grupului celor 7 (SUA, Franța, Germania, Marea Britanie, Italia, Japonia și Canada), deci, adăugăm noi, nu în statele cele mai importante ale UE. Comisarul pentru comerț al UE, Peter Mandelson, prezent la

Forum, a apreciat, la rândul-i, că tranzitul energiei cere reguli clare și că globalizarea nu respectă sferele de influență, aluzie directă la pretențiile hegemonice ale Moscovei în Asia Centrală¹⁶.

Revizuirea Acordului de cooperare și parteneriat (ACP) dintre UE și Rusia și o strategie pentru Asia Centrală, propuse de Germania, se vor finaliza mai greu, din cauza anumitor divergențe existente între Rusia și unele state europene, pe probleme economice, dar și militare (scutul american antirachetă), care indică faptul că interesele naționale, în rândul membrilor, prevalează în fața celor ale Uniunii. Vom menționa aici și reafirmarea, la summit-ul din iunie a.c. al OCEMN, de către Rusia, a interesului său major pentru regiunea Mării Negre și Balcani, prin lansarea proiectului South Stream, de transport al gazelor naturale rusești spre Europa, tranzitând Marea Neagră, dar ocolind Turcia și România, scurtcircuitând astfel inițiativa UE, ca și prin extinderea practicii contractelor pe termen lung în furnizarea energiei, crearea unor noi scheme de asigurări etc.

Acum, când relația dintre Estul continentului și UE, legată de securitatea energetică a Europei, s-a consolidat și finalizat printr-o strategie la care au achiesat toți membrii organizației, a venit timpul ca noua Strategie pentru Asia Centrală, aprobată de Consiliul Uniunii în această vară, să declanșeze acțiunile de care regiunea are atâta nevoie pentru a intra într-o epocă a stabilității, securității și prosperității reale, îndelung sperate. Asupra perspectivelor PEV, a întăririi și dezvoltării acesteia, însărcinatul cu relațiile externe și PEV al Comisiei Europene¹⁷ contura, la finele anului trecut, propuneri promițătoare, la a căror aplicare s-a lucrat, în prima jumătate a anului 2007, sub președinția germană a acestei instituții:

- de a oferi ansamblului partenerilor PEV, atât în est, cât și în sud, o perspectivă clară de integrare comercială și economică aprofundată în UE, mergând de la simplul liber schimb de bunuri și servicii, la problema barierelor nontarifare și până la o convergență totală asupra planului;
- de a ameliora sensibil procedurile de viză pentru anumite categorii de vizitatori;
- de a institui cu partenerii PEV reuniuni punctuale sau regulate la nivel ministerial și între experți asupra subiectelor ca energia, transporturile, mediul și sănătatea publică. Această apropiere multilaterală poate completa util acțiunea bilaterală pe care este fondată PEV;

- de a întări cooperarea politică, a face mai sistematic asocierea partenerilor PEV la inițiativele UE (declarații de politică externă, poziții la reuniunile internaționale și participarea la programe-cheie și la agențiile europene);

- de a juca în Uniune un rol mai activ în eforturile de reglementare a conflictelor în regiune;

- de a consolida apropierea regională în Est, bazată pe cooperarea existentă în regiunea Mării Negre.

O deschidere semnificativă trebuia să opereze, în domeniu, Consiliul European de vară, din 21-22 iunie a.c., prin aprobarea Strategiei UE pentru Asia Centrală și adoptarea Raportului de Progres privind Politica Europeană de Vecinătate, elaborate de președinția germană a Consiliului. Capitolul referitor la „Sinergia Mării Negre”, din Strategia pentru Asia Centrală, este și fructul demersurilor românești de orientare a interesului Uniunii spre spațiul lărgit al Mării Negre, apreciat, în noua strategie, drept „o regiune geografică distinctă, bogată în resurse naturale, ocupând o poziție strategică la intersecția Europei cu Asia Centrală și Orientul Mijlociu”, dar și „o piață în expansiune cu potențial de dezvoltare ridicat”, „o placă turnantă pentru fluxurile de energie și de transport”. Foarte important este faptul că noua strategie de cooperare regională se include firesc în politica generală a UE în regiune, fiind tratată la pachet cu politica de preaderare a Turciei la Uniune, PEV și parteneriatul strategic cu Rusia. La actuala dimensiune a PEV sunt nominalizate să ia parte România, Bulgaria, Grecia, Rusia, Turcia, Ucraina, Georgia, Armenia, Azerbaidjan și Moldova. În același timp, la strategie participă și troica UE, ceea ce dă o mai mare importanță și vizibilitate noii dimensiuni a PEV.

Strategia pentru Asia Centrală nu ignoră una din cele mai importante probleme de care este preocupată, în prezent, organizația: securitatea energetică a UE și proiectele de furnizare și de transport ale gazelor naturale și petrolului din Marea Caspică, prin Marea Neagră, în special prin crearea unui nou coridor energetic. Strategia are în vedere, deopotrivă, ca obiective stringente ale regiunii: promovarea drepturilor omului, a democrației și a bunei guvernări, dar și stoparea imigrației ilegale, a traficului de persoane și a contrabandei, dezvoltarea transporturilor, inclusiv pe Dunăre, comerțul etc.

În ce privește conflictele „înghețate” din regiune, acestea s-ar fi convenit să ocupe un loc mai

important în cadrul noii strategii. Totuși, ele sunt tratate în bloc, nefăcându-se nicio diferențiere sau mențiune specială când este vorba de conflictul din Transnistria, cele din Abhazia, Osetia de Sud (Georgia) sau Nagorno-Karabakh (Armenia).

Noile coordonate ale PEV, în formula înnoită de PEV Plus, trasate de actuala strategie a UE, vor spori, credem, impactul acestei politici asupra regiunilor vecine ale organizației, mai ales din Est, întărind stabilitatea, securitatea și prosperitatea spațiilor respective.

3. Concluzii

PEV deține încă rezerve ce trebuie puse în valoare, în primul rând, în spațiul răsăritean de vecinătate, cel al Mării Negre, Caucazului de Sud și, în special, al Asiei Centrale, spre care se îndreaptă tot mai mult privirile tuturor, ancorate la un viitor ce se estimează că va fi, prin greutatea strategică specifică, asiatic. De aici, și ideea lansării unei noi strategii pentru Asia Centrală.

UE se interesează, în același timp, de sudul continentului, unde sălășluiesc încă germeii terorismului și rădăcinile insecurității. Consiliul European privește cu mai multă atenție spre lumea arabă și are în vizorul politicii viitoare întregul continent negru.

Modernizarea politicilor sale și accelerarea evoluției relațiilor pe multiple planuri cu vecinii de aproape sau de departe se dovedesc a fi extrem de benefice de ambele părți, indiferent spre ce punct cardinal ar fi orientate eforturile.

Stabilitatea și securitatea, prosperitatea Europei și ale vecinilor săi rezidă din cooperarea întărită în rezolvarea problemelor, ce favorizează accesul la piața unică, dezvoltarea, cercetarea și educația, edificarea de legături culturale și sociale, trecând dincolo de ideologii și mentalități învechite, promovând buna vecinătate, toleranța, acceptarea și deschiderea spre ceilalți, în respect mutual pentru o viață mai bună, într-o lume mai sigură.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

¹ Aprecierea aparține ex-președintelui Comisiei Europene, Romano Prodi.

² Vezi Abderrazak ATTIA, *Politique de voisinage de l'UE: ses tenants et ses aboutissants*, <http://www.realites.com.tn/index1.php?mag=1&cat=5ECONOMIE/>



ICongr%C3%A8%20de%C.O.E.C&art=17318&a=de
tail

³ Ibidem.

⁴ Vezi *Newropeans: Objectifs de la politique internationale de l'UE*, Monday, 04 June 2007, <http://newropeans-magazine.org/index.php?option=com-content&task=blogcategory&id=67&Itemid=84>

⁵ Mohamed Abdel AZIM, *L'Europe et le monde arabe: ou est la démocratie?*, <http://www.newropeans-magazine.org/index.php?option=com-content&task=view&id=5240&Itemid=86>

⁶ Ibidem.

⁷ Lili di PUPPO, *La nouvelle initiative de l'Allemagne répondra-t-elle aux aspirations de ses „voisins européens“?*, în <http://www.caucaz.com/home/breve-contenu.php?id=385&PHPSESSID=6ba7228b08e66d41a2a3046767499bf9>

⁸ A se citi, pentru aceasta, Gulnur AYBET, *Turkey and the EU After the First Year of Negotiations: Reconciling Internal and External Policy Challenges*, Security Dialogue, vol.37, No.4, December 2006, p.541 și urm.

⁹ Sursa: Președinția portugheză a Consiliului UE, <http://www.eu2007.pt/UE/vFR/>

¹⁰ A se vedea subcapitolul „Migrație“ din Comunicarea Comisiei Comunităților Europene către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor – *Realizări politice în 2006*, Bruxelles, 28.02.2007, COM (2007) 67 final., la <http://64.233.183.104/search?q=cache:6vFRuUOLgbEJ:eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do%3Furi%3DCOM:2007:0067:FIN:RO:PDF>

¹¹ Navidad Fernandez SOLA, *La Union Europea en el Caucaso Sur y Asia Central: las limitaciones de*

la Política de Vecindad, ARI, nr.43/2007, 11/04/2007, <http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano/contenido?WEM-GLOBAL-CONTEXT=/Eleano-es/Zonas-es/ARI+43-2007>

¹² Vezi David SHAMBAUGH, *The New Strategic Triangle: U.S. and European Reactions to China's Rise*, în The Washington Quarterly, Summer 2005, la <http://www.twq.com/05summer/docs/05summer-shambaugh.pdf>

¹³ Ibidem, p.2.

¹⁴ Peter SEMNEBY, *The role of the EU in the resolution of conflicts in the South Caucasus*, Turkish Policy Quarterly, summer 2006, <http://www.turkishpolicy.com/default.asp?show=summer-2006-semneby>

¹⁵ Vezi Andrew E.KRAMER, *Putin wants new economic "architecture"*, International Herald Tribune, 10.06.2007.

¹⁶ Comentariu al lui Augusto SOTO, în *Asia Central en el fluido horizonte geostrategico de la UE*, DT No. 29, din 21.06.2007, la http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/Elcano_es/Zonas_es/DT+29-2007

¹⁷ Benita FERRERO-WALDNER, membră a Comisiei Europene, *Renforcer la politique européenne de voisinage*, Propuneri reieșite din rapoartele asupra partenerilor din PEV ale căror planuri de acțiune au fost puse în aplicare în 2005, propuneri destinate să întărească și dezvolte PEV, 4 decembrie 2006, Bruxelles, la <http://www.europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/format=HTML&aged=1&language=FR&guiLanguage=en>

Generalul prof. univ. dr. Mircea MUREȘAN (muresan@unap.ro) este comandantul (rectorul) Universității Naționale de Apărare „Carol I“. Autor a numeroase lucrări, articole și eseuri pe teme stringente ale actualității politico-militare internaționale, tratează, de data aceasta, problematica Politicii Europene de Vecinătate, în noua formulă, reînnoită, direcționată spre spațiile caucazian și central-asiatic, ca element fundamental al extinderii securității, stabilității și prosperității în afara frontierelor continentului.

CATEGORII DE RISCURI ȘI INFLUENȚA LOR ASUPRA RESURSELOR UMANE

Sanda IORDACHE

Focalizându-și atenția asupra zonelor de interes geopolitic și geostrategic (cu o privire specială spre zonele de interes pentru România), autoarea subliniază că acestea nu au o existență detașată de cea a mediului uman. Puternic influențat de diversele categorii de riscuri, mediul uman din zonele de interes pentru țara noastră suportă schimbări semnificative. În realitatea acestui mediu dinamic, complex, imprezibil, omul își asumă riscurile ce rezultă de aici, intră într-o relație directă sau mijlocită cu o serie de sisteme și procese ce se pot constitui în provocări, pericole și amenințări, încercând să le diminueze, să le gestioneze sau, în orice caz, să se adapteze la cerințele și exigențele lui conflictuale. Analiza întreprinsă de autoare scoate în evidență impactul politicilor de risc asupra resurselor umane, ca și impactul transformărilor politico-militare din spațiul euro-atlantic asupra acestora.

O abordare a rolului factorului uman în dinamica zonelor de interes geopolitic și geostrategic ar părea, la prima vedere, o tautologie. Pentru că, se înțelege, nu există și nu pot exista astfel de zone de interes în afara mediului uman. Numai oamenii sunt capabili de formularea și promovarea unor interese. Dar, din păcate (unii, poate, ar spune „din fericire”), omul nu mai este singur față în față cu mediul natural și nu se mai vrea a fi un produs nemijlocit al acestuia. Omul și-a creat propriul său mediu – mediul uman – care se prezintă a fi, deopotrivă, natural, real, abstract și virtual. Chiar dacă mediul uman este o componentă a mediului natural (nici nu s-ar putea altfel, întrucât tot ce există pe pământ face parte din natură), natura umană se dorește a fi una de tip special.

Componenta naturală a mediului uman se exprimă în ceea ce numim *natura umană*, componenta reală constă într-o *realitate dinamică*, adică într-un sistem de elemente, structuri și funcțiuni specifice, care se întâlnesc numai în mediul uman. Dimensiunea abstractă și cea

virtuală întregesc această realitate specific umană, construită prin *limbaje și simboluri*, pe diferite niveluri de abstractizare.

Mediul uman nu poate fi situat însă în afara mediului natural. Acest mediu este doar o formă particulară, o formă specifică a mediului natural, înnobilită și, deopotrivă, poluată, bulversată de om. Natura nu mai corespunde în întregime tuturor nevoilor umane. Și atunci, omul este nevoit să modifice, să accelereze sau să încetinească fenomenele care-i sunt potrivnice, să se protejeze împotriva efectelor lor sau chiar să acționeze efectiv asupra acestor efecte.

Omul modifică, după bunul său plac, adică după necesitățile sale – reale sau virtuale –, aproape tot ce atinge, tot ce există, inclusiv spațiul, timpul și mișcarea. El adaugă, astfel, la determinismul universal, generat de legile Universului, un determinism specific, dinamic și complex, propriu condiției umane.

Oamenii nu acționează însă unitar, ca un singur om, ci, de cele mai multe ori, sectar, după interesele individului și ale grupului, contradictoriu și chiar conflictual. Conflictualitatea nu este însă specific umană. Natura însăși este conflictuală. Conflictualitatea umană are însă, cel puțin din ceea ce se cunoaște până acum, un anumit specific: este, mai întâi, gândită.

Omul transformă totul potrivit interesului său sau celui al grupului său. În acest fel, spațiul geografic – arealul – devine nu doar un suport al activității umane productive, ci și un spațiu-posesie, un spațiu-cetate, un spațiu vital sau considerat vital. Bătălia pentru spațiul vital este una dintre cele mai mari bătălii din istoria omenirii, este bătălia fundamentală a oamenilor, este bătălia continuă a oamenilor.

Europa nu se simte amenințată. După toate calculele, o confruntare militară de anvergură, de tipul celor două războaie mondiale care au zguduit, în primul rând, continentul european (pe teritoriul căruia s-au și desfășurat în cea mai mare măsură),

este foarte puțin probabilă, pe termen mediu și pe termen lung, chiar imposibilă, pe termen scurt. Chiar și o situație tensionată, de tipul Războiului Rece, e greu de presupus că va mai avea loc, cel puțin pe termen scurt, pe continentul european. Europa este foarte atentă la prezentul și viitorul ei. Focarele de criză și de conflictualitate nu sunt însă pe deplin dezamorsate. Și nici nu pot fi, de vreme ce sursele generatoare de tensiuni sunt încă active, iar anihilarea lor nu se poate realiza decât în timp, prin politici succesive și complexe, foarte bine elaborate, cu obiective pe termen lung și strategii pe măsură.

Deocamdată, interesele statelor sunt contradictorii. Unele vizează, într-adevăr, analizarea și înlăturarea cauzelor conflictualității și realizarea unui mediu de securitate propice conviețuirii și dezvoltării libere. Altele se construiesc și se manifestă, în continuare, în termeni de competiție și chiar de confruntare, într-o bătălie continuă pentru piețe și resurse, pentru putere și influență. Puterea și influența generează încă statutul, în speță statutul de mare putere, iar această realitate va duce totdeauna la un conflict uriaș de interese.

Alianțele, coalițiile și chiar parteneriatele strategice vizează, în primul rând, amplificarea puterii și influenței celor deja puternici și, pe această bază, asigurarea unei configurații convenabile mediului de securitate.

Dar nu numai marile puteri, alianțele și coalițiile își delimitează zone de interes, în speță zone de interes strategic, ci și celelalte țări își delimitează astfel de zone. Și pentru unele, și pentru altele, aceste zone sunt, în primul rând, zone de siguranță strategică. Fiecare dintre aceste structuri (state, alianțe, coaliții) le gestionează și le influențează în limita posibilităților. Centrul tuturor politicilor și strategiilor îl constituie însă reducerea vulnerabilităților acestor zone și crearea unor sisteme care să asigure contracararea pericolelor și amenințărilor care le vizează și, respectiv, a riscurilor asumate, impuse sau induse.

Provocări, pericole și amenințări ce vizează zonele de interes pentru România

Provocările, pericolele și amenințărilor care vizează zonele de interes pentru România sunt cel puțin de cinci categorii:

- generale;

- care vizează structurile politice, economice, sociale etc. din zonele respective;
- care afectează în mod direct sau mijlocit interesele României;
- care afectează interesele de ansamblu ale Uniunii Europene și ale NATO;
- care afectează interesele partenerilor României.

Din categoria *provocărilor, pericolelor și amenințărilor generale* fac parte cele care privesc, practic, întreaga lume. Ele sunt direct proporționale cu vulnerabilitățile generale ale tuturor țărilor, ale omenirii, în general, și evoluează în funcție de progresele științei și tehnologiei. Desigur, știința și tehnologia reduc foarte multe dintre vulnerabilități și asigură diminuarea sau eliminarea multor pericole și amenințări, prin dezvoltarea capacității de cunoaștere și a mijloacelor de acțiune și de reacție, dar favorizează apariția altora noi, de toate tipurile, îndeosebi disimetrice (disproporționate) și asimetrice (care folosesc vulnerabilitățile celui alt și chiar creează, întrețin și mențin astfel de vulnerabilități). Printre cele mai importante sunt și următoarele:

- proliferarea armelor de distrugere în masă, precum și a politicilor și strategiilor de descurajare sau de amenințare;
- terorismul;
- criminalitatea organizată și traficul de droguri, de arme și de carne vie;
- sărăcirea îngrijorătoare a unei însemnate părți a populației;
- proliferarea SIDA, a bolilor de stres și de malnutriție¹;
- migrația ilegală.

La acestea se adaugă primejdiile naturale care se creează pentru mediul uman, datorită evoluției fenomenelor geofizice, meteorologice și cosmice. Trebuie să precizăm că și aceste primejdii se încadrează în două mari categorii:

- produse de natură;
- produse de natură umană.

Din categoria celor *produse de natură* fac parte:

- cutremurele;
- deplasarea sau accentuarea deplasării haotice a platformelor continentale și generarea unor fenomene tectonice și geofizice deosebit de primejdioase pentru civilizația umană, îndeosebi pentru infrastructurile critice;
- inundațiile;

- uraganele;
- căderile de meteoriți;
- posibila ciocnire a Pământului cu asteroizi sau cu alte obiecte cerești;
- încălzirea planetei, topirea ghețarilor și, din această cauză, distrugerea faunei polare, intensificarea regimului pluvionar și inundarea unor ținuturi întinse;
- deșertizarea;
- împruținarea resurselor de apă potabilă și a resurselor energetice;
- alte fenomene naturale imprevizibile sau greu de contracarat.

Din categoria celor *produse de natura umană* fac parte și următoarele:

- poluarea mediului;
- distrugerea sau deteriorarea gravă a ionosferei și a celorlalte straturi protectoare ale planetei și ale vieții pe Planetă;
- producerea artificială de fenomene geofizice² și meteorologice, ca arme cumplite, care ar putea depăși cu mult tot ce se cunoaște azi în materie de armament folosit în războaie și confruntări armate³;
- crearea unor arme bazate pe nanotehnologii, biotehnologii, pe tehnologia informației.

De remarcat că, deși rareori nu se recunoaște acest adevăr, asemenea arme există și se află în diferite faze. Unele sunt deja perfecționate și, după unele date, chiar folosite în confruntarea pentru putere, pentru resurse, pentru piețe și pentru dominanță informațională (arma meteorologică), altele se află în curs de experimentare (armele bazate pe amplificarea undelor, pe nanotehnologii, biotehnologii pe tehnologii de vârf, pe tehnologia informației etc.). Este foarte posibil ca unele dintre aceste arme, îndeosebi cele bazate pe modificări genetice, pe tehnologii moleculare sau pe efecte psihologice și telepatice ciudate, nici să nu fie bănuite. Din păcate, inteligența umană lucrează fără încetare și în domeniul creării unor mijloace de distrugere sau de influențare.

Provocările, *pericolele și chiar amenințările care vizează structurile politice, economice, sociale etc. din zonele respective* sunt la fel de numeroase. În afară de cele generale, există încă (și vor exista mereu) unele specifice fiecărui cerc, fiecărei zone și chiar fiecărei țări.

De altfel, provocările, pericolele și amenințările de orice fel afectează, în primul rând, ființa umană și mediul ei de existență și de dezvoltare. Sau,

în orice caz, omul are în vedere, mai întâi, acele provocări, pericole și amenințări care-l afectează în mod direct sau care agresează mediul său de viață.

Riscuri specifice

Provocările, pericolele și amenințările nu au o existență în sine, ci una relațională, de dinamică, deci de mișcare, care vizează sistemele, acțiunile, infrastructurile și structurile mediului uman. Chiar și cutremurele, uraganele, inundațiile sau căderile de meteoriți – firești în dinamica universului în mișcare și în transformare – devin sau pot deveni amenințări la adresa ființei umane, atunci și numai atunci când afectează omul și interesele acestuia. Erupția vulcanului Krakatua, spre exemplu, constituie o amenințare directă pentru locuitorii peninsulei indochineze, întrucât pe ei îi afectează în mod direct, dar nu și pentru dinamica geofizică a Pământului, care, prin aceste erupții, își echilibrează energia și se aliniază determinărilor cosmice.

Așadar, trăind în acest mediu dinamic și complex, haotic și, deci, imprevizibil, omul trebuie să-și asume riscurile ce rezultă de aici, să intre adică într-o relație directă sau mijlocită cu aceste sisteme și procese ce se pot constitui în provocări, pericole și amenințări, încercând să le diminueze, să le gestioneze sau, în orice caz, să se adapteze la cerințele și exigențele lui conflictuale.

Riscurile pe care omul și comunitatea umană, entitatea umană, în general – politică (statul), economică, socială, culturală, informațională etc. –, și le asumă fac parte din natura umană, reprezintă și vor reprezenta mereu un *modus vivendi* al oamenilor și mediului uman. Acest *modus vivendi* este însă strict condiționat de un *modus cognoscendi*. De unde rezultă că asumarea riscurilor (asociate, impuse sau aleatoare) trebuie să se facă în mod conștient și, deci, rațional.

Spre exemplu, situația conflictuală din Transnistria afectează în mod direct Republica Moldova, această țară constituită după încheierea Războiului Rece, ca urmare a destrămării Uniunii Sovietice.

Înainte de a-și asuma riscurile ce rezultă din deteriorarea situației din Transnistria și din persistența conflictualității în această zonă, factorii responsabili din România ar trebui, după opinia noastră, să aibă în vedere situația mereu specială a ținutului pe care se constituie, azi, Republica

Moldova, din mai multe puncte de vedere, inclusiv din cel al acestei țări.

Riscurile specifice îmbracă deci următoarele forme:

- riscuri asumate (impuse) cu privire la rezolvarea provocărilor, pericolelor și chiar a amenințărilor ce țin de situația internă;
- riscuri asumate cu privire la rezolvarea provocărilor, pericolelor și amenințărilor ce țin de arealul românesc;
- riscuri asumate cu privire la rezolvarea provocărilor, pericolelor și amenințărilor ce țin de gestionarea crizelor și conflictelor la scară regională și internațională.

Influența riscurilor asupra resurselor umane

Asumarea riscurilor unor acțiuni, măsuri etc. de contracarare a unor provocări, pericole și amenințări și de reducere sau eliminare a unor vulnerabilități presupune, în primul rând, cunoașterea lanțului causal al determinărilor și consecințelor acestor acte. Asumarea riscurilor respective trebuie să se facă în mod conștient, după o analiză temeinică a rezultatelor posibile, dar și a altor consecințe.

Riscurile afectează în mod direct sau indirect resursele umane, întrucât procesele care se declanșează în astfel de situații privesc, în primul rând, oamenii. În toate timpurile a fost așa. Și toate țin de o anume libertate, mai exact, de un anumit mod de a înțelege și materializa conceptul de libertate.

Nu există, desigur, o libertate în sine, o libertate a formei, golită de orice conținut, întrucât omul este o ființă socială, cu determinări complexe și legături indestructibile. El se naște într-o familie, primește o educație, se dezvoltă într-un sistem de valori, are drepturi și obligații față de mediul în care trăiește și la construcția căruia participă prin tot ce face. Omul produce pentru el însuși și pentru ceilalți, pentru prezent, dar și pentru viitor. În acest caz, libertatea umană are determinări complexe și nu poate fi redusă la simpla sintagmă „fac ce vreau, pentru că sunt un om liber”. Libertatea umană este condiționată de mediul uman, de caracteristicile și forța comunității, a entității umane din care individul face parte. Iar mediul (cosmic, geofizic, geografic, social, intelectual, cultural, informațional etc.) în care trăiește omul este fluid, imprevizibil, complicat, complex, care se

transformă în fiecare moment, creând, deopotrivă, facilități, libertăți, dar și numeroase constrângeri. Atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 asupra complexului World Trade Center – simbolul puterii economico-financiare a civilizației americane – și asupra Pentagonului – simbolul forței militare a Statelor Unite ale Americii – au arătat că nu trăim într-o lume în care suntem foarte siguri pe ziua de azi și pe ziua de mâine, în care toți oamenii sunt încântați de civilizația tehnologică, de puterea democrației și de mirajul libertății.

În fața unei realități crude, care are determinări complicate și nu poate fi în niciun caz redusă la nebunia unor extremiști, oamenii au fost nevoiți să-și aducă aminte că au și datorii, că ei nu sunt doar beneficiari ai civilizației în care trăiesc, în care s-au pomenit trăind, luând totul ca un drept inalienabil, ci și foarte mari obligații pentru a apăra chiar cu prețul vieții civilizația lor, valorile lor. Acest lucru este valabil nu numai pentru occidentalii agresați de terorism, ci pentru toți oamenii și pentru toate entitățile umane de pe planetă. Așa a fost mereu și așa va fi mereu.

În acest sens, oamenii trebuie să-și asigure atât riscurile individuale (cum ar fi, spre exemplu, riscul de a te arunca într-o apă învolburată sau într-un ciber spațiu), cât și riscurile pe care este nevoită să și le asume comunitatea din care faci parte, entitatea care te individualizează, îți exprimă interesul și dă un sens vieții tale.

Riscurile de care amintim aici afectează toate structurile unei entități politice, economice, sociale, culturale, informaționale etc., dar mai ales resursa umană, întrucât oamenii sunt totdeauna cei care suportă efectele de orice fel.

Modalitățile prin care aceste riscuri afectează resursa umană sunt diferite. Cele mai multe dintre ele sunt directe, bazate pe o relație cauză-efect. Sunt însă și modalități indirecte, care trec prin transformări economice, sociale, informaționale, militare etc. care, la rândul lor, afectează grav resursa umană.

Spre exemplu, distrugerea efectivă și fără discernământ a economiei de tip socialist din România a afectat extrem de grav populația țării, sub toate aspectele, începând cu securitatea și siguranța economică și socială a cetățeanului și, plecând de aici, natalitatea, moralitatea, stabilitatea, calificarea profesională, educația. În anii de după 1989, populația țării a scăzut din punct de vedere numeric, iar situația demografică este alarmantă.

Caracteristici ale resurselor umane din zonele de interes pentru România

Situația demografică din zonele de interes pentru România este foarte asemănătoare cu cea din țara noastră. Toate țările din jurul nostru au suferit transformări radicale, adevărate mutații politice și socio-economice care, tulburând grav echilibrul precar și stresant realizat în timpul relațiilor socialiste, dominate de totalitarism și restricționarea drastică a drepturilor și libertăților, au afectat și potențialul demografic. După cum se poate observa, mulți indici în ceea ce privește natalitatea, mortalitatea, migrația, sporul de populație etc. sunt în dificultate. Este adevărat, asemenea tendințe se manifestă și în alte zone geografice, dar variațiile foarte mici în ceea ce privește dinamica demografică în țările de pe primul cerc al zonelor de interes pentru România arată că noi și vecinii noștri ne confruntăm cu aceleași probleme de ordin demografic.

Așadar, printre principalele caracteristici ale resurselor umane din zonele de interes nemijlocit pentru România, adică din țările vecine, pot fi situate și următoarele:

- natalitate scăzută;
- mortalitate infantilă ridicată;
- spor natural al populației foarte scăzut;
- coeficient de mortalitate ridicat;
- în aproape toate țările există grupuri etnice, unele foarte ostile, iar politica statelor față de acestea (poate cu excepția celei a statului român modern) a fost una de intoleranță, de deznaționalizare și inacceptare.

Impactul politicilor de risc asupra resurselor umane

Politicile de risc sunt riscante, în primul rând, pentru factorul uman. Oamenii sunt totdeauna cei care creează, dar și cei care suportă meandrele politicii. Politicile de risc sunt, în general, politici care privesc asumarea unor acțiuni cu finalitate îndoielnică, fie din cauza numeroșilor factori perturbatori care pot interveni pe timpul activității, fie datorită complexității situațiilor. Nu există și nu pot exista politici sigure sută la sută, întrucât aproape toate scenariile și, corespunzător acestora, toate deciziile politice se desfășoară cu o marjă substanțială de incertitudine. Guvernele,

parlamentele, organizațiile și organismele internaționale construiesc politici pe orizonturi în general mișcătoare, întrucât evoluțiile situațiilor care le determină urmează traiectorii probabiliste.

Finalul Războiului Rece nu s-a concretizat printr-o limpezire a situației, ci, dimpotrivă, prin crearea unei stări de haos cu desfășurări greu previzibile și chiar imprevizibile. Deciziile politice ale conducerii țărilor implicate au fost luate totdeauna în situații de risc. Iar riscul a afectat, în primul rând, factorul uman. Consecințele spargerii bipolarității și ale distrugerii extrem de precipitate a economiilor socialiste centralizate au fost numeroase. Ele au produs mari perturbații în securitatea și siguranța economică și socială a oamenilor, prin:

- distrugerea întreprinderilor și obiectivelor economice și lăsarea oamenilor pe drumuri, cu un sprijin economic și social sub limita de supraviețuire, ceea ce a determinat o mișcare disperată și necontrolată a populațiilor în căutarea unui loc de muncă, precum și numeroase alternative interlope sau infracționale;
- distrugerea infrastructurilor, inclusiv a celor critice, și crearea unei stări de haos în toate rețelele existente;
- distrugerea sistemelor de irigații și a altor infrastructuri din agricultură și întoarcerea la practicarea unei agriculturi cu plugul tras de cai și cu sapa;
- privatizările frauduloase și pătrunderea în economia românească a unor infractori sau chiar a unor finanțatori ai rețelelor teroriste;
- reformele niciodată încheiate ale sistemului educațional și distrugerea orizontului de așteptare profesională al absolvenților;
- dezvoltarea rapidă a rețelelor mafioate, de trafic de droguri, de arme și de carne vie;
- creșterea îngrijorătoare a consumului de droguri;
- dezvoltarea corupției, a infracționalității și a crimei organizate etc.

Toate acestea au afectat grav resursa umană. Populația țării a scăzut, sporul natural s-a diminuat, anomia socială a crescut, iar condiția umană s-a degradat semnificativ. Printre cele mai grave consecințe ale lipsei unei politici bine elaborate în ceea ce privește resursa umană se află și următoarele:

- creșterea migrației populației, îndeosebi a celei tinere, din toate mediile, spre țările

occidentale, în principal, în căutarea unui loc de muncă;

- migrația și intensificarea infraționalității comise de țigani sau de infractori români de toate felurile în Occident;

- dezvoltarea rețelelor mafioate, îndeosebi ale traficantilor de droguri, de carne vie și de materiale interzise;

- creșterea instabilității și anomiei sociale;

- amplificarea stresului și, pe această bază, extinderea fără precedent a bolilor cardiovasculare (România este pe primul loc în Europa în ceea ce privește astfel de boli), a cancerului, hepatitelor infecțioase și a altor boli specifice perioadelor de tensiuni și instabilitate socială;

- apariția și dezvoltarea rapidă a unei psihologii specifice situațiilor de hărțuire și terorism, în care ființa umană este agresată din toate părțile.

În aceste condiții, potențialul demo-militar al țării a scăzut dramatic și s-a degradat semnificativ. Pe de o parte, tinerii încorporabili sau apti pentru a fi recrutați pentru profesia de militar optează mai degrabă pentru un loc de muncă necalificată (sau, dacă este posibil, calificată) în Occident, din care, oricum, câștigă mai bine (chiar dacă muncește la negru) decât ca militar pe bază de contract, și, pe de altă parte, extinderea peste orice limite a psihologiei unei libertăți anarhice, complet lipsite de orice responsabilitate agresează semnificativ sentimentul apartenenței la o comunitate, la un sistem de valori, iar efectul constă în accentuarea dramatică a sentimentului de alienare, de înstrăinare. Plecarea în străinătate oferă numeroase avantaje, la care românii, obligați ani de zile să nu părăsească țara decât doar cu aprobări și în situații speciale, aspiră și speră. Până se vor convinge că nicăieri nu există miracole, vor trece mulți ani, timp în care factorul uman național va continua să se degradeze.

Impactul transformărilor politico-militare în spațiul euro-atlantic asupra resurselor umane. Efectul de alianță

Intrarea în Uniunea Europeană cu drepturi depline va facilita comunicarea și accesul la piața europeană a muncii, diminuând într-un fel sentimentul de frustrare și de umilință, dar nu va rezolva problema complexă a factorului uman ca resursă pentru mediul militar, ci, dimpotrivă, va complica și mai mult situația existentă. Este de așteptat ca, în condițiile integrării europene

și extinderii pieței muncii, tinerii să nu se mai înghesuie la porțile cazarmilor, ci să-și caute locuri de muncă, unele chiar foarte bine plătite, în spațiul european. Cel puțin până se vor echilibra lucrurile, iar piața europeană se va suprasatura, această tendință va fi majoră în România.

Respectul față de profesia militară se va diminua semnificativ. Lipsa perspectivei pe termen scurt, sau chiar pe termen mediu și lung, a unui război frontalier estompează sentimentul datoriei față de apărarea patriei, specific epocii construcției și consolidării națiunilor, în favoarea unui cosmopolitism pragmatic și conjunctural. Foarte puține țări își mai mențin serviciul militar obligatoriu. Iar cele care o fac – între care se află și Germania – au, probabil, motive foarte serioase. Sau, pur și simplu, nu se grăbesc să se alinieze la noua tendință, întrucât efectul de profesionalizare a armatelor poate diminua sub pragul critic sentimentul responsabilității naționale față de securitatea și apărarea țării. Statele care încă mai păstrează serviciul militar obligatoriu au, probabil, în vedere și faptul că renunțarea la o astfel de școală educațională trebuie compensată prin altceva.

Trecând la serviciul militar plătit, pe bază de voluntariat, armatele devin instituții care, ca oricare altele, intră în concurență cu celelalte structuri și entități pentru atragerea forței de muncă și, de aceea, trebuie să ofere salarii mai bune și alte facilități atractive.

Europa se integrează. Ea dispune, pe de o parte, de o relație specială cu America de Nord, constituită din Alianța Nord-Atlantică – expresie a unității intereselor spațiului euro-atlantic –, și, pe de altă parte, de o politică proprie de securitate și apărare (PESA), care-i creează individualitate și personalitate, inclusiv în domeniul securității și apărării.

Transformările din acest spațiu sunt foarte substanțiale și se desfășoară în ritm rapid. Dintre acestea, cele mai importante, cu impact direct asupra factorului uman, sunt următoarele:

- transformarea NATO, la nivelul comandamentelor și structurilor de forțe;

- apariția NRF (NATO Response Force), care reprezintă un model al structurii de forțe pe care Alianța dorește să o dezvolte în viitor;

- apariția și implementarea Politicii Europene de Securitate și Apărare;

- realizarea unor structuri (Comitetul Militar, Statul Major Militar al UE) menite să pună în ope-



ră PESA și să conducă operațiile asumate de UE (Althea, Concordia, Arthemis);

- realizarea Forței de Reacție Rapidă Europeană (FRRE), concretizată în cele 13 grupuri de luptă;

- realizarea unor structuri militare regionale și bilaterale, care amplifică dimensiunea regională, internațională și colectivă a securității și apărării.

Aceste transformări și multe altele vizează, în primul rând, elementul uman. Structurile de comandament sunt internaționale, pregătirea forțelor și mijloacelor, aflată în responsabilitatea fiecărui stat, capătă, totuși, și o pronunțată dimensiune internațională.

Factorul uman nu este și nu poate fi același lucru cu factorul energetic sau cu alte resurse de care depinde dezvoltarea societății umane și viața pe pământ. El nu este pur și simplu o *resursă*, deși folosim totdeauna cu dezinvoltură și chiar cu detașare o astfel de noțiune. Factorul uman este un *factor demiurgic*. El este cel care pune în operă gândul, care realizează și materializează proiecte pe termen lung, pe termen mediu sau pe termen scurt. De aceea, omul nu poate fi privit ca o simplă resursă. El este primul și ultimul beneficiar a tot ce face omenirea pentru el și el pentru omenire. El este, în cea mai mare măsură, creatorul propriei sale condiții.

Desigur, factorul uman trebuie înțeles ca un sistem dinamic complex, în care fiecare om și fiecare entitate are ceva de făcut și face efectiv ceva – nu la întâmplare, ci în mod organizat – pentru a gestiona conflictualitatea și a proteja valorile umane, pentru a crea acel mediu sigur și stabil de care omenirea are nevoie pentru propria sa existență.

De aceea, factorul uman nu este un factor oarecare, între atâția alți factori, începând cu cei cosmici și continuând cu cei geofizici, ci el este efectiv un factotum.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

1. Constituția României, Monitorul Oficial, 2003.

2. General dr. Mircea MUREȘAN, gl. bg. (r) dr. Gheorghe VĂDUVA, **Războiul viitorului, viitorul războiului**, ediția a II-a, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006.

3. Alain LITZELLMANN, *Géopolitique du Pacifique* (curs ținut la Școala de Înalte Studii Internaționale din cadrul Școlii Superioare de Jurnalism, Universitatea din Paris).

4. Hotărârea nr. 196 din 17/03/2005 privind aprobarea Strategiei Ministerului Administrației și Internelor de realizare a ordinii și siguranței publice, pentru creșterea siguranței cetățeanului și prevenirea criminalității stradale, publicat în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 243 din 23/03/2005.

5. Ion CONEA, *Geopolitica. O știință nouă*, vol. Geopolitica, www.e-referate.ro, Webmaster: Dan Dodita.

6. Général Gheorghe VADUVA, *L'espace stratégique roumain. Passé, présent et l'avenir*, în volumul *QUESTIONS DE DÉFENSE EN ROUMANIE ET EN FRANCE AUJOURD'HUI, Actes du colloque „Rencontres franco-roumaines sur la Défense“* Toulouse, 9-10 octobre 1998 organisé par le Centre Morris Janowitz - Forces armées et sécurité - sous la direction de Michel Louis MARTIN, Toulouse, 1999.

7. Gheorghe VĂDUVA, **Războiul bazat pe rețea în fizionomia noilor conflicte militare**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.

8. Colonel dr. Emil STRĂINU, **Războiul geofizic**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005.

9. L'Institut d'Etudes de Sécurité de l'Union Européenne, *Une Europe sûre dans un monde meilleur, Stratégie européenne de sécurité*, France, 2003.

10. D. ANASTASIU, **Factorul geoclimatic și lupta armată**, Editura Academiei Militare.

11. N. ANGHEL, **Geopolitica de la ideologie la strategie politico-militară**, București, 1985.

12. Managementul resurselor umane în Armata României, buletin editat de Direcția Management Resurse Umane, 2003-2006.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

¹ Potrivit *Strategiei europene de securitate*, în fiecare an, mor de foame sau de malnutriție peste 45 de milioane de oameni.

² Colonel dr. Emil STRĂINU, **Războiul geofizic**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005.



GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI

³ General dr. Mircea MUREȘAN, gl. bg. (r) dr. **războiului**, ediția a II-a, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006, pp. 501- 503.
Gheorghe VĂDUVA, **Războiul viitorului, viitorul**

Colonelul Sanda IORDACHE este șef de birou la Direcția Management Resurse Umane și doctorand în științe militare în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

REGATUL UNIT VA CONTINUA SĂ-ȘI ÎNDEPLINEASCĂ OBLIGAȚIILE FAȚĂ DE NAȚIUNILE UNITE, COALIȚIE, GUVERNUL ȘI POPORUL IRAKIAN

În numărul anterior al revistei noastre, la această rubrică, a fost publicat, sub semnătura dr. Gheorghe Vlăsceanu și dr. Liviu Bogdan Vlad, de la Academia de Studii Economice din București, articolul intitulat „Geopolitica României în zonele de conflict din Afganistan și Irak“, care sublinia aportul României, ca stat membru NATO, în teatrele de operații din cele două țări. În abordarea problematicii Irakului, autorii, având ca suport opinia aproape unanimă a mass media internaționale, care, la ora elaborării materialului, comentau pe larg „reducerea de forțe“ preconizată de Cabinetul Tony Blair și menționată de primul-ministru în declarația făcută în fața Parlamentului, la 21 februarie a.c., arătau, pe fondul mai larg al procesului de retragere parțială sau integrală de către unele state membre ale coaliției antirakiene a forțelor proprii din teatru, că „Marea Britanie a anunțat la 21 februarie 2007 un calendar de retragere care va începe în aprilie 2007 și se va încheia în august 2008“.

Într-o scrisoare pe care colonelul Nigel Moore, de la Biroul Atașatului Apărării al Ambasadei Marii Britanii la București, a trimis-o președintelui Consiliului editorial al revistei „Impact strategic“, se arată că fostul premier britanic a vorbit în acea declarație despre faptul că „Actuala reducere de forțe se va face de la cifra de 7100...la aproape 5500“ și că „De-a lungul timpului, și în funcție de progresele și capacitățile Forțelor Irakiene de Securitate, vom putea reduce ulterior până la 5000, din moment ce zona Palatului din Basra a fost transferată irakienilor la sfârșitul verii...Prezența militară britanică va continua în 2008, atât timp cât suntem doriți acolo și avem sarcini acolo“. „În nici un moment, subliniază diplomatul englez, dl Blair nu a anunțat un „calendar de retragere“ și nici

nu a folosit termenul de „retragere“. El nu a spus că forțele militare ale Marii Britanii vor fi retrase până în august 2008 și, într-adevăr, nu s-a făcut nici o mențiune a vreunei date pentru retragerea finală a forțelor din Marea Britanie. Întotdeauna, poziția Marii Britanii a fost că forțele noastre vor rămâne în Irak atât timp cât guvernul irakian are încredere că Forțele Irakiene de Securitate sunt capabile să furnizeze securitate. Politica noastră, la ora la care a fost scris articolul, acum și în viitor, va fi să ne îndeplinim angajamentele luate în fața poporului irakian și a aliaților noștri, deciziile legate de dislocările trupelor noastre fiind luate în concordanță cu obiectivele noastre operaționale, și nu cu un calendar politic“.

Pentru a ne păstra în limitele adevărului, precizăm faptul că autorii articolului, tributari terminologiei folosite intens de media și chiar de oficiali ai statelor coaliției în abordarea subiectului respectiv, au uzat în cadrul materialului de expresia „retragere“, punând-o pe același plan cu aceea de „reducere“, care nu semnifică unul și același lucru. Dincolo însă de aspectul terminologic, cei doi nu au pus și nu pun sub nici o formă la îndoială angajarea Marii Britanii în operațiunile din Irak, ea fiind cea mai consistentă din cadrul coaliției, după cea a Statelor Unite. Mai mult, enumerarea statelor care au luat decizia de a-și reduce sau retrage forțele din Irak nu anulează și nici nu încearcă să minimalizeze în vreun fel eforturile și sacrificiile făcute de acestea în perioada cât au acționat în teatru. Ca parteneri de coaliție, militarii români au avut în militarii britanici, de la ostaș la general, un exemplu de angajare și profesionalism, de perfectă colaborare și cooperare, pe care nu au ezitat în a le elogia, ori de câte ori au avut prilejul.

Diplomatul britanic reproșează autorilor

articolului și faptul că cifrele citate referitoare la contribuția României la operațiunile coaliției din Irak nu sunt corecte. Facem cuvenita rectificare, arătând că numărul forțelor angajate în teatru a variat în timp, conform datelor puse la dispoziție de Ministerul Apărării, ajungând la un moment dat la nivelul maxim de 865 militari, în 2004, pentru ca, la data apariției articolului, numărul acestora să fie de 500 oameni. Interpretările autorilor privind o posibilă poziționare secundă a României în cadrul coaliției, în urma definitivării reducerilor de forțe din Irak anunțate de unele state, sunt simple speculații. Niciodată, contribuția românească la coalițiile multinaționale nu s-a pus în termeni de competiție, ci de competență și responsabilitate, meritele României în susținerea eforturilor de stabilizare și reconstrucție, de combatere a terorismului internațional, a pericolelor și amenințărilor la adresa securității fiind, adeseori, recunoscute oficial.

DI Moore face, de asemenea, referire, în rândurile adresate președintelui Consiliului editorial, la scrisoarea din 27 august a.c. a noului premier Gordon Brown către liderul Partidului Liberal Democrat din Regatul Unit (dată la care publicația noastră ieșise de două luni de sub tipar), în care acesta reiterează poziția guvernului, susținând că este decis ca Marea Britanie să își îndeplinească obligațiile față de guvernul irakian, așa cum au fost ele stabilite de Rezoluțiile Națiunilor Unite, și respinge apelurile la un calendar prestabilit al retragerii. (Reproducem, pentru informarea cititorilor, mai jos, extrase din textul scrisorii).

**SCRISOAREA PRIMULUI-MINISTRU
GORDON BROWN CĂTRE LIDERUL
PARTIDULUI LIBERAL DEMOCRAT,
SIR MENZIES CAMPBELL**

- Extrase -

„Forțele Regatului Unit, alături de partenerii lor de coaliție, continuă să aibă o misiune importantă în Irak, asistând guvernul irakian și forțele sale de securitate în transmiterea securității și a asistării construirii capacităților lor – militare și civile – astfel încât să își poată asuma responsabilitatea deplină pentru securitatea din propria lor țară“.

„Continuăm să avem obligații clare de îndeplinit. Suntem acolo la invitația expresă a

guvernului irakian, implementând un mandat ONU reînnoit în noiembrie trecut prin UNSCR 1723. Noi, împreună cu restul comunității internaționale, ne-am asumat sprijinul pentru dezvoltările politică și economică ale țării prin International Compact for Iraq condus de ONU. Acestea sunt angajamente și nu este în interesul nostru să le abandonăm, pur și simplu“.

„Deciziile legate de nivelurile forțelor Regatului Unit și situația din Irak sunt dictate de condițiile din teren. În cele trei provincii predate controlului irakian în Divizia Multinațională (sud-est), autoritățile irakiene s-au dovedit suficient de capabile să facă față izbucnirilor de violență folosind o combinație de răspunsuri ce țin de securitate și politică. Situația rămâne provocatoare. Scopul nostru este ca Forțele Irakiene de Securitate să fie capabile să transmită securitate din sud și vom putea să ne reducem nivelurile forțelor noastre“.

„Forțele Regatului Unit din Irak...continuă să lucreze cu autoritățile irakiene și forțele de securitate pentru a le aduce în punctul în care își vor putea asuma responsabilitatea totală legată de securitate. Le vom sprijini în acest demers, dar liderii irakieni trebuie să ia deciziile politice și să facă compromisurile ce sunt esențiale pentru viitorul regiunii Basra și al țării lor“.

„Abordarea noastră legată de Irak ar trebui să se bazeze pe principiul potrivit căruia ne vom îndeplini obligațiile față de Guvern și poporul irakian și Națiunile Unite. Aceste obligații sunt fixate de Rezoluțiile Națiunilor Unite. De aceea, resping...un calendar predeterminat de ieșire care ne-ar submina obligațiile internaționale, ne-ar împiedica forțele armate și ar crește riscurile cu care se confruntă. Și, astfel, nu ne-ar servi interesul național“.

„Deciziile din teren vor fi luate pe baza sfaturilor primite de la experții noștri militari și, de altfel, luând cu atenție în considerare siguranța forțelor noastre armate...Vom continua să lucrăm strâns cu americanii și cu alți parteneri din coaliție pentru a asigura securitatea și, apoi, a îndeplini funcțiile-cheie – pregătire/mentor: protecția rutelor de aprovizionare și mentenanța unei capacități de reintervenție“.

Redacția



MISIUNEA ISAF, ARE EA O ȘANSĂ DE REUȘITĂ?

Dr. Jan EICHLER

Derularea evenimentelor din Afganistan preocupă comunitatea internațională. De aceea, aceasta s-a implicat activ și responsabil în soluționarea problemelor din această țară. Misiunea ISAF constituie modalitatea concretă prin care se acționează în Afganistan pentru stabilizarea situației și instaurarea păcii. Succesul său depinde de multe variabile și factori interni și externi.

Summit-ul NATO ce s-a ținut la Riga în noiembrie 2006 a aprobat o Directivă politică globală conform căreia „contribuția la pacea și stabilitatea din Afganistan constituie prioritatea esențială a NATO”. Și Declarația finală a subliniat hotărârea de a „fonda o societate stabilă, democratică și prosperă, fără terorism, fără stupefiante și fără frică”. Deci, Alianța și-a fixat o mare ambiție, dar punerea sa în practică nu va fi ușoară, din cauza complexității factorilor istorici, geopolitici și, mai ales, militari.

Factori istorici ai misiunii ISAF

Cel care vrea să schimbe Afganistanul trebuie să ia în considerație faptul că, în cursul ultimelor două secole, această țară foarte specifică s-a opus, de fiecare dată, cu determinare și încăpățănare, oricărei intervenții militare. Acesta a fost cazul celor trei războaie anglo-afgane (1838-1842, 1878-1880 și, mai ales, în 1919, când englezii voiau să creeze un imperiu în Orientul Mijlociu, un lanț de state vasale ce se întindeau pe un teritoriu foarte mare, între Nil și Hindu-Kuch - un proiect care avea aproape același contur ca Orientul Mijlociu Extins al lui George W. Bush în secolul XXI). Și, în concluzie, la prezentarea factorilor istorici, trebuie amintit că triburile afgane nu au ezitat să se opună Armatei URSS, trimisă ca urmare a unei decizii fatale și regretabile a unei echipe de octogenari, la finele anilor 1970.

Rezistența împotriva ocupației sovietice avea și o altă consecință importantă: a marcat debutul

unei tendințe de fragmentare politică ce continuă să apese greu asupra Afganistanului contemporan. Întrucât milițiile locale au constituit, aproape două decenii, coloana vertebrală a rezistenței, șefii și comandanții locali și-au întărit puterea proprie în detrimentul Kabulului.

Primul câmp de luptă al războiului global împotriva terorismului

În 2001, Afganistanul a fost ales pentru declanșarea războiului global împotriva terorismului (Global War on Terror - GWOT) al administrației lui G.W. Bush. Luptele din timpul operațiunii *Enduring Freedom* au cunoscut două faze foarte diferite. Prima etapă s-a soldat cu un succes extraordinar al bombardamentelor forțelor aeriene ale NATO, ca și cu reușita surprinzătoare a ofensivei Alianței Nord-Atlantice. Dimpotrivă, etapa a doua a evidențiat existența a două realități distincte: întinderea puterii guvernului instalat după această operațiune s-a limitat la capitală, în timp ce restul țării era, din nou, controlat de șefii atotputernici ai triburilor afgane (astăzi, ei sunt numiți seniori ai războiului), în care fiecare își are propria armată, compusă din luptători absolut devotați comandanților lor.

Insurgenții profită la maximum de deziluzia totală în care președintele Hamid Karzai este acuzat de a fi „un simplu releu al ambasadei americane” și Parlamentul nu este respectat așa cum ar trebui să fie. Aceste constatări regretabile mărturisesc faptul că NATO este foarte departe de a avea în Afganistan aliați puternici și influenți, pe care să poată conta în mod serios.

Factori geopolitici

De asemenea, complicațiile de după operațiunea *Enduring Freedom* se manifestă pe scena internațională: foștii aliați sunt percepuți ca ocupanți, inamicii de ieri devin aliații de astăzi. Această tradiție



este atât de înrădăcinată în Afganistan, încât constituie o paradigmă a comportamentului șefilor de triburi afgane. Acești șefi pot conta pe devoțiunea cvasiabsolută a majorității zdrobitoare a supușilor lor și, în caz de nevoie, pe jihadiștii determinați, veniți din comunitățile musulmane ale întregii lumi pentru a se răzbuna pe seama soldaților străini de ceea ce ei percep ca umilirea inacceptabilă a unei țări islamice. Dacă în trecutul recent (anii 1980), jihadiștii veneau în Afganistan pentru „a-i ucide pe ruși”, la începutul secolului XXI, ei vin aici pentru „a-i ucide pe americani sau necredincioșii occidentali”, percepuți ca ocupanți. Aceasta ne dă un avertisment grav: fiecare țară care trimite aici soldați riscă mult, deoarece fiecare dintre acești soldați este amenințat în orice moment.

În ceea ce privește misiunea ISAF, acest risc este cu atât mai mare cu cât ea este, de la debutul său, prezentată ca o operațiune a NATO în cadrul războiului global împotriva terorismului (GWOT). Această percepție rămâne ancorată în spiritul marilor șefi de triburi afgani, mai ales paștuni. Din ea provine hotărârea lor de a rezista și caracterul neîndurător al acțiunilor lor împotriva soldaților străini. Barnett R. Rubin, un mare expert american, are în totalitate dreptate când ne avertizează că „prezența internațională în Afganistan va fi percepută ca o ocupație străină și, din această cauză, ea va fi categoric refuzată de afgani”.

Nu va fi ușor ca afganii să înțeleagă că există o diferență importantă între angajamentul NATO în Afganistan și strategia americană a războiului global împotriva terorismului. Datorită faptului că insurgenții din Afganistan și din Irak fac parte din vasele comunicante ale aceluiași război islamic, soldații NATO înfruntă riscul de a fi percepuți ca ocupanți occidentali. Inamicul lor principal rezidă în persoana luptătorilor hotărâți să reziste și foarte experimentați în domeniul războiului asimetric. Din această cauză, nu doar soldații occidentali, ci la fel experții civili ai ISAF vor avea mulți inamici și riscă să devină, mai mult sau mai puțin, țintele vulnerabile ale atacurilor insidioase.

Factori militari

În Afganistan, supremația, calitativă sau cantitativă nu dă niciodată garanția succesului intervenției militare. În 1919, englezii, cu un efectiv de 340.000 de soldați susținuți de avioane de luptă, s-au înclinat în fața a 40.000 de luptători echipați

cu un armament mai mult decât modest, dacă nu învechit. În anii 1980, comandanții de triburi au reușit să ducă un război de uzură de foarte lungă durată împotriva unui Corp de jumătate de milion de soldați ruși foarte bine înarmați.

Mediu foarte dificil

Peisajul muntos al Afganistanului este extrem de defavorabil armatelor robuste: el îi împiedică să ducă ofensive mari pe un front larg, ofensive concepute pentru a zdrobi odată pentru totdeauna forțele de rezistență mult mai slabe, atât la nivel calitativ, cât și cantitativ. În locul unei victorii clare după o bătălie decisivă, armatele moderne ale țărilor occidentale sunt obligate să se acomodeze unui lung război de uzură, ce se caracterizează prin pierderi permanente ce le slăbesc moralul.

Pentru triburile afgane, munții înalți și văile adânci constituie un teren ideal pentru nevoile lor de război asimetric, ce constă în capcane, raiduri fulgerătoare, urmăriri prin dispersarea rapidă a atacanților. Condițiile geografice oferă un mare avantaj de posibilități de atac al armatei străine pentru a-i ucide soldații, a le afecta negativ moralul și hotărârea de a continua activități militare în această țară îndepărtată.

Începând din 2001, caracterul insidios al războiului asimetric din Afganistan s-a manifestat într-o manieră din ce în ce mai dramatică și neliniștitoare, ca reacție la faptul că războiul global împotriva terorismului al Administrației Bush se relevă ca o „concepție agresivă a virtuților democrației, ca o apropiere căreia îi lipsește răbdarea fără de care nu se poate înțelege lumea contemporană în toată complexitatea sa”, pentru a relua caracterizarea lui Jack Snyder, un mare expert american.

Irakizarea Afganistanului

În plus, după succesul incontestabil al operațiunii *Iraqi Freedom*, din anii 2003 și 2004, urmat de coșmarul războiului asimetric, a apărut o influență exterioară importantă. În Afganistan, luptele s-au intensificat, șefii clanurilor creând o alianță împotriva forțelor de coaliție străine, un grup numit Militanții Anti-Coaliție (Anti-Coalition Militants - ACM), care angajează patru categorii de luptători: insurgenți militari, voluntari civili, dezertori din Armata națională afgană (Afghan National Army - ANAF) și din poliția națională (Afghan National Security Forces - ANSF). Toți acești insurgenți folosesc masiv punctele de sprijin



de care dispun în nordul Pakistanului (Barnett R. Rubin vorbește de „rezistența foarte periculoasă, cu baza în Pakistan și condusă de talibani”).

Sub influența irakiană, insurgenții afgani folosesc trei noi metode, nemaîntâlnite în țara lor: materiale explozive, atentate-sinucigașe (metoda cea mai ucigătoare și cea mai insidioasă a luptei lor) și decapitări. Ei atacă nu numai toți soldații străini, ci, de asemenea, persoanele care acordă ajutor umanitar din partea diferitelor ONG-uri și pe afganii bănuți „de colaborare cu ocupanții”.

Forța, brutalitatea, eficacitatea și determinarea insurgenților sunt în mare contrast cu puterea foarte limitată a Armatei afgane (ANAF) și a Poliției naționale (ANSF), care sunt insuficient antrenate, puțin motivate și roase de corupție. Situația lor este atât de deplorabilă, încât Frank Rich, comentator apreciat de la *New York Times*, vorbește de forțe de securitate „incapabile, slab echipate și infiltrate de miliții”. Rezultatul este foarte lamentabil: criminalitatea cotidiană crește considerabil. În acest mediu exploziv, ANSF nu este deloc capabilă de a acționa singură. Aceasta înseamnă că, pe termen scurt, soldații ISAF nu pot conta prea mult pe ea, ei sunt obligați să conteze doar pe ei înșiși.

Metodele insidioase ale ACM

În acțiunile lor împotriva forțelor coaliției, combatanții ACM aplică numeroase tactici. Prima este cea a *sabotajului*: este vorba de atacuri împotriva instituțiilor publice și infrastructurilor sensibile, atacuri destinate să perturbe țara. A doua constă în provocarea de *incidente* pentru a crea panică și a destabiliza ordinea publică. A treia tactică este *dirijată direct împotriva forțelor armate străine*: este vorba de raiduri rapide, de capcane împotriva bazelor militare ale țărilor NATO, împotriva convoaielor, stocurilor și patrulilor. În ceea ce privește ambuscadele, ei folosesc materiale explozive acționate de la distanță - IED (Independently Explosive Devices). Scopul acestor acțiuni insidioase este simplu: este vorba de a ucide sau mutila maximum de soldați străini și de a le afecta psihologic la maximum fermitatea.

În timpul pregătirii atacurilor împotriva bazelor forțelor NATO, luptătorii ACM se dispersează printre populația civilă din jurul bazelor. La momentul ales, ei declanșează atacuri rapide și prin surprindere. Odată atacurile terminate, ei se dispersează cât mai repede posibil, pentru a se

amesteca din nou cu populația civilă, știind că soldații europeni nu-și asumă riscul de a ucide sau răni civili în loc de teroriști. Efectele acestor tactici sunt considerabil întărite prin a patra tactică, ce constă în *acte teroriste organizate* împotriva a trei ținte principale: puterea politică, populația locală și unitățile militare străine.

Atacurile împotriva țințelor civile iau forma torturii, asasinatelor sau execuțiilor rituale a indivizilor bănuți de ACM că colaborează cu guvernul de la Kabul sau, mai rău, „cu forțele ocupante”.

Atacurile teroriste împotriva soldaților (explozii în locuri de concentrare a soldaților care nu duc nicio activitate de luptă, de exemplu) au ca scop să provoace frica în țările care participă la aceste operațiuni. Mesajul este limpede: „nu vă mai trimiteți soldații în Afganistan, dacă nu vreți ca ei să se întoarcă în coșciuge. Uitați țara noastră și lăsați-ne să ne rezolvăm singuri problemele interne!”

Provocare sau capcană? Se va vedea

Misiunea ISAF este, deci, legată de multe riscuri grave. Pentru a le reduce la minimum, misiunea NATO în Afganistan ar trebui să aibă un caracter politico-militar, forța militară fiind limitată la susținerea unei mari inițiative politice de schimbare fundamentală a acestei părți explozive a lumii musulmane.

La nivel politic, reconstrucția acestei țări îndepărtate reprezintă o provocare. Reușita sa ar putea fi benefică nu numai pentru poporul afgan, ci și lumii musulmane în întregul său, sfâșiată de numeroase tensiuni externe și interne. Angajamentul NATO este deja încoronat de succes în domeniul școlarizării tinerilor afgani, prin construcția de școli, de infrastructuri, de spitale etc. Dar toate aceste succese, deși nu sunt neglijabile, totuși, riscă să fie discreditate de conflictul militar, asimetric și partizan, tipic pentru această țară muntoasă. Să nu uităm niciodată istoria, care ne amintește că originalitatea Afganistanului este dată de imposibilitatea de a concilia aici dominația șefilor de trib și cutumele sociale cu politicile aduse de forțele armate străine.

La nivel militar, situația este atât de periculoasă, încât Afganistanul riscă să devină o *capcană*. Nimeni nu poate garanta că angajamentul NATO nu se transformă într-o împotmolire generatoare



de numeroase victime. Pentru a reface legătura cu hiperbola folosită în introducerea acestei analize, se poate spune că a atribui NATO premiul Nobel pentru Pace este astăzi foarte departe de a fi un lucru posibil. Eforturile Alianței pot fi încoronate de un anumit succes la nivelul activităților civile, inclusiv al formării poliției afgane. Dar acestea pot fi în orice moment discreditate de confruntările militare sau, mai rău, de atentatele teroriste.

Potrivit căror criterii se poate vorbi de succesul ISAF?

După care criterii trebuie evaluat angajamentul NATO în Afganistan? Potrivit criteriilor politice

sau militare? De fapt, este imposibil să se separe aceste două aspecte, deoarece este vorba de vase comunicante. În orice caz, se poate inspira din recomandarea lui Robert Mandel, care preferă criteriile politice, care sunt pozitive, criteriilor militare, care sunt negative. Dacă se aplică această recomandare în Afganistan, aceasta înseamnă că trebuie să se prefere reînnoirea acestei țări și, dacă este posibil, crearea unui regim democratic, cu zdrobirea totală a Al-Qaeda. Dar reînnoirea Afganistanului este posibilă fără distrugerea Al-Qaeda? Lunile și anii ce vor veni ne vor da răspunsul.

Traducere și adaptare Petre DUȚU

Dr. Jan EICHLER (eichler@iir.cz) este cercetător la Institutul de Relații Internaționale din Praga, autor a numeroase lucrări și articole despre securitatea națională și securitatea internațională.



PESA ȘI POLITICA DE APĂRARE ȘI SECURITATE A STATELOR MEMBRE ALE UNIUNII EUROPENE

Dr. Petre DUȚU
Irina POLEANSCHI

Uniunea Europeană, actor economic mondial semnificativ, își construiește un rol politico-militar pe măsură. Ea este profund interesată în gestionarea crizelor și conflictelor din Europa și de pe mapamond. În acest scop, UE a inițiat și dezvoltă Politica Europeană de Securitate Comună, cu o componentă militară - Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA). PESA pare a avea un impact puternic asupra politicilor naționale de apărare și securitate a statelor membre ale Uniunii Europene.

1. Uniunea Europeană - actor internațional semnificativ

În prezent, Uniunea Europeană cu cele 27 de state membre ale sale, acoperă o parte însemnată a Europei și are o populație de 500 milioane de locuitori, adică mai mult decât SUA și Rusia la un loc. Prin urmare, ea reprezintă o forță demnă de luat în seamă. În același timp, ca organizație interguvernamentală internațională, Uniunea Europeană vizează să edifice o societate echitabilă, în interiorul său, și să joace un rol activ și responsabil pe scena mondială. Aceste aspirații au un temei real în progresele sale din domeniul economic, care i-au permis să atingă, începând cu anii 1990, un anumit nivel de integrare și să dezvolte puternice relații comerciale cu numeroase țări și regiuni, în termeni de cooperare în dezvoltare, de asistență umanitară și de ajutor la reconstrucție. Într-adevăr, comunitatea europeană și statele membre furnizează astăzi mai mult de jumătate din fondurile pentru asistență internațională în dezvoltare și mai mult de 50% din ajutorul umanitar mondial. Ele finanțează o treime din ajutorul mondial din Orientul Mijlociu (50% pentru teritoriile palestiniene, aproape 60% în Rusia, în republicile apărute după destrămarea URSS, 40% din efortul de reconstrucție în Bosnia-Herțegovina¹).

Altfel spus, Uniunea Europeană este un gigant economic, ce dispune de o economie competitivă și prosperă, în care s-au creat locuri de muncă noi și cele mai bune oferte de calificare pentru cetățenii săi. Totodată, în parteneriat cu vecinii săi apropiați, ea acționează sistematic pentru a răspândi prosperitatea și democrația dincolo de frontierele sale. Sub aspect economic, se poate afirma că Uniunea Europeană este o veritabilă reușită. Pe parcursul a 50 de ani de existență, ea a realizat un nivel de viață pentru cetățenii săi fără precedent. UE are organizată o piață internă fără frontiere între statele membre, are o monedă unică (euro). Practic, Uniunea Europeană reprezintă o mare putere economică și campioana lumii la ajutorul pentru dezvoltare, ce întreține relații de bună vecinătate, chiar amicale cu statele vecine².

Toate statele membre ale UE, indiferent de gradul lor de bogăție și de diversitatea lor, sunt unite în angajamentul lor comun în favoarea păcii, democrației, al primordialității dreptului și respectului drepturilor omului. Toate acționează în direcția răspândirii acestor valori peste tot în lume și a creării prosperității, precum și a exercitării unei influențe colective eficace pe scena mondială.

Viața împreună a celor 500 milioane de locuitori ai UE este bine organizată și condusă prin metode democratice. De fapt, Uniunea Europeană a creat condițiile necesare și suficiente ca cetățenii săi să învețe să se cunoască și să-și dezvolte sentimentul apartenenței la o comunitate europeană. Mulți dintre locuitorii săi, de exemplu, își petrec concediile de odihnă pe teritoriul altui stat membru, studiază sau/și lucrează unde doresc, circulă liber în spațiul comunitar, învață cel puțin o limbă străină europeană într-un cadru organizat.

Reprezentând o forță economică, dar și demografică semnificativă, Uniunea Europeană tinde să-și dezvolte și o componentă militară care să-i permită să-și sporească rolul activ pe



arena internațională, îndeosebi în ceea ce privește *prevenirea crizelor și conflictelor, a asigurării păcii și stabilității, pe propriul continent, dar și în lume*. În acest scop, ea trebuie să-și lărgescă numeroase paliere. Printre acestea se află: *adoptarea proiectului Constituției; clarificarea relației cu SUA; întărirea dimensiunii strategice a Politicii Externe și de Securitate Comune (PESC); ameliorarea sistemului instituțional; abandonarea definitivă a neutralității pentru anumite state membre; întărirea capacității militare și a voinței politice, fără care nimic nu este posibil*³.

De fapt, Uniunea Europeană se află în plin proces de punere la punct a PESC, care cuprinde o dimensiune militară - Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA). Astăzi, când condițiile interne, dar mai ales externe s-au modificat substanțial, Uniunea Europeană își constituie propriul instrument politico-militar eficace - PESA, adecvat cât mai bine scopului propus, acela de a juca un rol crescut ca importanță pe scena lumii prezente și viitoare.

Necesitatea unui instrument adecvat al Uniunii Europene pentru a-și activa statutul economic înalt pe care îl deține pe arena mondială rezidă în: *modificarea peisajului geopolitic european și mondial, ce a condus la modificarea intereselor strategice; diminuarea simțitoare a pericolului unui atac armat masiv în Europa, odată cu dezintegrarea URSS și desființarea Pactului de la Varșovia; posibilitatea izbucnirii unor conflicte intrastatale, de tipul celor din ex-Iugoslavia, care au dus la conștientizarea de către oamenii politici și opinia publică a unui astfel de pericol pe continentul european; amplificarea riscurilor și amenințărilor de securitate, îndeosebi asimetrice*.

Prin urmare, se constată că nevoile de apărare în Europa s-au schimbat în prezent, iar Uniunea Europeană, ca actor internațional, a decis să-și asume un rol mult mai activ în materie de apărare și securitate. În aceste condiții, Uniunea a hotărât că trebuie să fie capabilă să acționeze autonom în gestionarea crizelor și să poată interveni pentru prevenirea conflictelor - încercând să atace cauzele și să contribuie la reconstrucție și la stabilizare - un domeniu în care comunitatea și statele sale membre duc deja acțiuni semnificative.

Totodată, lupta împotriva terorismului este mai mult ca niciodată un obiectiv politic major al Uniunii: un număr însemnat de măsuri legislative și operaționale au fost concepute mai ales în

vederea stopării finanțării terorismului și a reacției la amenințările cu utilizarea armelor biologice.

2. Mecanismele punerii în practică a misiunilor și obiectivelor PESA

Politica Europeană de Securitate și Apărare, componenta militară a PESC - unul din pilonii UE -, are drept obiectiv să permită Uniunii Europene dezvoltarea capacităților sale civile și militare de gestionare a crizelor și prevenirea conflictelor la nivel internațional. Astfel, contribuția sa la menținerea păcii și a securității internaționale, potrivit Cartei ONU, ar spori considerabil, pe măsura forței sale economice și demografice.

Oricare ar fi condițiile dificile de naștere a PESA, aceasta din urmă se caracterizează prin faptul că ea rămâne cu o anumită fragilitate, căci este *colectivă* și constituie un *proces* înainte de a fi un *fapt împlinit*. Ea este *colectivă*, în sensul că s-a decis în comun ce conținut concret va avea PESA. Practic, PESA este rezultatul acordurilor semnate de către statele membre de-a lungul timpului. Apoi, este vorba de un *proces*, în sensul că, de acum înainte, capacitățile europene, cu adoptarea unui obiectiv țintă - *headline goal* -, sunt în centrul proiectului de apărare europeană. Pentru a depăși aceste provocări și a asigura buna tranziție a structurilor militare tradiționale către noi structuri de apărare și securitate europene, precum și pentru a duce la bun sfârșit noua etapă a ridicării puterii PESA, va trebui să se modifice structuri naționale și proceduri de cooperare ce s-au convenit prin acorduri bilaterale sau multilaterale.

În prezent, PESA se caracterizează printr-un ansamblu de trăsături esențiale. O primă caracteristică a acestei politici o constituie faptul că ea *nu implică crearea unei armate europene*, ci evoluează de o manieră compatibilă și coordonată cu Alianța Nord-Atlantică. De fapt, fiecare stat membru contribuie, benevol, responsabil, activ și conștient, la alcătuirea structurilor militare ce acționează și vor acționa, în numele și sub conducerea Uniunii Europene, pentru prevenirea crizelor și conflictelor.

O a doua caracteristică definitorie o reprezintă ideea că *PESA poate însemna o specializare pe funcții militare⁴ a statelor membre*. Specializarea constă în a plasa fiecare stat al Uniunii, care va dori să o facă, pe domeniul în care el dispune în totalitate sau doar de o parte a tehnologiei și priceperii sale



militare. Avantajul unei astfel de construcții ar fi, din punct de vedere militar, evitarea risipirii și diluării mijloacelor. Această idee are nevoie să se maturizeze, și statele europene sunt încă la stadii diferite de reflecție. Altfel spus, în această privință, încă nu există consens. În asemenea condiții, se cuvine ca PESA să facă, de acum înainte, obiectul unei cooperări întărite între statele membre ale UE, dar și cu NATO. Această necesitate de cooperare întărită se impune mai mult ca niciodată cu aprofundarea viitorului PESA. Totuși, vor fi situații în care toate statele membre vor fi dispuse să participe la cooperări, dar este posibil ca unele să nu fie în măsură să le facă față. În acest din urmă caz, cei care doresc pot folosi instrumentul cooperării întărite pentru PESA.

O a treia caracteristică indică faptul că **PESA exclude orice formă de apărare teritorială**⁵. Aceasta rămâne în competența exclusivă a statelor naționale și a NATO. Constituția pentru Europa a prevăzut o clauză de solidaritate în caz de agresiune armată, dar ea nu va intra în vigoare decât dacă acest document va fi ratificat de statele membre.

În fine, crearea PESA a impus necesitatea identificării mijloacelor civile și militare pe care Uniunea Europeană le pune în aplicare atunci când lansează o misiune de gestionare a crizelor și conflictelor. Îndeplinirea obiectivelor PESA se face prin intermediul capacităților militare și civile de care se dispune⁶.

Procesul de identificare și punere la dispoziție a capacităților militare ale PESA reprezintă o provocare majoră pentru UE. Atunci când PESA a fost lansată, în 1999, Consiliul European fixase un obiectiv pe care ea se angaja să-l atingă în 2003, în materie de capacități militare: *Obiectivul global de la Helsinki*. „Obiectivul global” al UE consta în punerea la dispoziție, la sfârșitul anului 2003, a unei forțe de 50.000-60.000 de oameni, furnizați de statele membre (corespunzând unui corp de armată), putând fi desfășurat într-un interval de timp de 60 de zile și pentru o perioadă de un an, pe un teatru îndepărtat (în realitate, numărul necesar pentru atingerea acestui obiectiv este de 180.000, dacă se consideră necesitatea garantării a trei rotații pe an)⁷. Potrivit obiectivului global, aceste forțe trebuie să fie în măsură să îndeplinească misiunile de la Petersberg și trebuie să fie, din punct de vedere militar, autosuficiente. În această calitate, ele pot fi sprijinite prin mijloacele logistice, aeriene și navale necesare. Se cuvine amintit, totuși, că „Obiectivul

global” nu constituie o armată europeană. Este vorba mai mult de unități naționale la care Consiliul European poate recurge, dacă decide, în unanimitate, să intervină într-o regiune a lumii.

O a doua sarcină ce revine capacităților militare PESA o reprezintă *“Headline Goal 2010” și grupările tactice*. În timp ce UE dezvoltă „Obiectivul global” de la Helsinki, noi amenințări de tip netraditional au apărut, antrenând cu ele noi exigențe în materie de capacități militare. Cea mai mare parte a armatelor europene sunt încă structurate ca pe timpul Războiului Rece, adică pe apărarea teritoriului european împotriva unei eventuale invazii armate. „Obiectivul global” definit la Helsinki în 1999, care nu a fost încă atins, în realitate, a fost inspirat de Războiul din Kosovo, care, în final, era mai curând un conflict clasic și apropiat de teritoriul european. UE rămâne, totuși, incapabilă să efectueze misiuni îndepărtate, de natură înalt specializată. Într-adevăr, dacă statele membre numără aproximativ 1,8 milioane de soldați, doar 12% dintre ei pot fi desfășurați în străinătate⁸. Or, în ciuda eforturilor realizate, PESA nu dispune mereu de mijloace suficiente pentru mobilitatea trupelor și pentru garantarea susținerii lor logistice îndepărtate.

Necesitatea de a dispune de forțe de reacție rapidă înalt specializate și foarte mobile, în măsură să intervină pe teatre îndepărtate, se impune cu acuitate pentru PESA. Această capacitate, implicit evocată în Strategia europeană de securitate colectivă adoptată în decembrie 2003, a fost inserată în noul obiectiv fixat de UE în materie militară: „Obiectivul global 2010”. La rândul său, „Obiectivul global 2010” își propune, înainte de orice, să adopte o serie de ameliorări, cu scopul de a acoperi lacunele ivite în cadrul obiectivului de la Helsinki. Totodată, el introduce conceptul de „Grupări tactice”, inspirându-se dintr-o inițiativă a Franței, Germaniei și Regatului Unit, adoptată în aprilie 2003. Scopul acestei inițiative este să pună la dispoziția PESA o serie de forțe compuse fiecare din câte 1.500 de oameni, putând fi desfășurate, într-un timp de 15 zile, în zone îndepărtate și în special dificile. Aceste grupări tactice vor trebui să dispună de toate elementele de susținere necesare pentru îndeplinirea misiunilor lor, inclusiv de mijloace de transport strategic. De asemenea, ele vor trebui să fie în măsură să efectueze atât misiuni autonome, cât și acțiuni necesare pregătirii intervențiilor de mai mare anvergură. Calendarul fixat de



„Obiectivul global 2010” comporta crearea a 30 de prime batalioane în primul semestru al lui 2006. Din punct de vedere organizațional, *Grupările tactice* pot fi compuse din structuri militare dintr-un stat membru sau mai multe state membre care furnizează trupele sau materialul necesar.

În fine, în materie militară, o *ultimă inițiativă* a fost adoptată în decembrie 2004. Atunci, într-un consiliu informal, miniștrii Apărării, din Franța, Spania, Italia, Portugalia și Țările de Jos au propus crearea unei *Forțe europene de jandarmerie* de 3000 de bărbați și femei, putând fi desfășurată în străinătate în 30 de zile⁹. Această Forță ar trebui să se distingă de alte inițiative militare prin caracterul său hibrid civilo-militar. Ea răspunde, într-adevăr, unei nevoi din ce în ce mai prezente a comunității internaționale, și anume aceea de a integra o dimensiune civilă (mai ales în domeniul întăririi poliției și statului de drept) în misiunile de gestionare militară a crizelor. Forța de jandarmerie, care trebuia să fie în măsură să intervină din 2006, urma să fie pusă la dispoziția misiunilor PESA, ca și a celei a OSCE, NATO și a ONU.

După lansarea procesului de creare a PESA în 1999, statele membre și-au dat repede seama că gestionarea crizelor nu ar putea fi doar militară. Întărirea statului de drept, mai ales crearea unei poliții oneste și a unui sistem judiciar eficace, începe să fie percepută ca o componentă esențială a oricărei acțiuni de restabilire a păcii. Misiunile de gestionare civilă au fost integrate PESA în anul 2000, în timpul Consiliului European de la Feira. Acesta privea patru sectoare: poliția, întărirea statului de drept, administrația civilă și protecția civilă.

În mod concret, statele membre se angajează să pună la dispoziția misiunilor civile ale PESA o rezervă de 5000 de polițiști, 200 de judecători, mai mult de 2000 experți în diverse domenii civile și, în fine, echipe de evaluatori ce pot fi desfășurate pe teren în cel mai scurt timp. Identificarea și punerea la dispoziție a capacităților civile utilizabile de PESA a fost relativ rapidă. UE a dobândit o oarecare pricepere în domeniu, intervenind în multe țări (Balcani, Georgia, Congo, Irak, Palestina, Sudan). În sectorul civil, se constată totuși lacune în materie de capacități (mai ales în sectorul personalului de justiție în domeniul financiar și al logisticii). În afara domeniului militar, un „Obiectiv global civil” a fost identificat, pentru a întări capacitățile civile în 2008.

Misiunile civile ale PESA pun, totuși, o problemă de coordonare cu politica de cooperare în dezvoltare, gestionată de Comisia Europeană în cadrul competențelor supranaționale și comunitare ale UE (primul pilon). Politica de cooperare europeană, într-adevăr, cuprinde numeroase programe ce intervin în domeniile statului de drept, al democrației și al reconstrucției după conflict. În plus, în ansamblul său, ajutorul de dezvoltare este perceput ca un prețios instrument susceptibil de a cântări greu asupra tensiunilor sociale și structurale ale țărilor din sud. Ea este considerată ca un instrument de prevenire a conflictului în sine. Pe frontul civil, atunci când ea face față conflictelor, UE intervine, pe baza a două politici distincte și separate între ele: PESA și cooperarea în dezvoltare (la care trebuie adăugat ajutorul umanitar, de asemenea, prerogativă a Comisiei și a primului pilon). Probleme de coordonare și de coerență între cele două sfere de acțiune sunt puse în numeroase rânduri.

În mod formal, misiunile atribuite PESA sunt definite prin cele trei sarcini de la Petersberg ce au fost adoptate în 1992 de UEO și au fost inserate în Tratatul UE. Acestea sunt: *misiuni umanitare și de evacuare a resortisanților, misiuni de menținere a păcii, misiuni de luptă pentru gestionarea crizelor și/sau operațiilor de restabilire a păcii*.

Această formulare permite o interpretare largă a misiunilor pe care UE poate să le întreprindă. În cursul anilor, misiunile PESA au fost mai bine definite. În 2002, o declarație a Consiliului European a afirmat în mod expres că lupta împotriva terorismului era inclusă în obiectivele PESA. De atunci, politica europeană de apărare nu mai este doar o proiecție externă, ci a dobândit și o dimensiune internă: protejarea cetățenilor care trăiesc în Europa.

În decembrie 2003, adoptarea Strategiei europene de securitate (SES) de către Consiliul European a contribuit la clarificarea și mai mult a obiectivelor PESA, ca și a rolului său¹⁰. Acest document este, într-adevăr, o doctrină a UE în materie de politică externă, o doctrină ce nu exclude recursul la forță în cazurile extreme și care rămâne ambiguă în ceea ce privește noțiunea de acțiune preventivă.

Misiunile de la Petersberg au fost mai bine definite în proiectul tratatului constituțional. Acesta subliniază că PESA trebuie să asigure „menținerea păcii, prevenirea conflictelor și întărirea securității



internaționale”¹¹. Prin urmare, viitoarea Constituție adaugă celor trei misiuni de la Petersberg deja enunțate în actualul tratat, *patru misiuni* ce nu trebuie totuși interpretate ca noi competențe, ci, mai degrabă, ca o punere la punct a sarcinilor preexistente la Petersberg. Astfel, PESA include următoarele șapte domenii: misiuni umanitare și de evacuare; misiuni de menținere a păcii; misiuni de forțe luptătoare pentru gestionarea crizelor; *misiuni de dezarmare (C)*; *misiuni de consiliere și asistență militară (C)*; *misiuni de prevenire a conflictelor (C)*; *operațiuni de stabilizare la finele conflictelor (C)*.

În fine, Tratatul constituțional precizează că toate misiunile pot să contribuie la lupta împotriva terorismului.

Obiectivele PESA nu pot fi totuși definite doar pe baza singurelor articole ale tratatelor europene care le privesc direct. Într-adevăr, ele se deduc plecând de la principiile generale pe care UE le-a adoptat în calitate de organizație, pe de o parte, și de la finalitățile globale atribuite PESC, pe de altă parte.

Astfel, articolele Tratatului privind UE ce se referă la PESC (care include PESA) statuează că acțiunea externă a Uniunii Europene apără interesele și valorile europene, promovarea *drepturilor omului, cooperarea internațională, dezvoltarea și democrația în lume*. Deci, se poate conchide că misiunile PESA trebuie să se facă întotdeauna din această perspectivă. Acest aspect nu trebuie să fie considerat ca o simplă formalitate, căci, în cele mai multe cazuri constituțiile naționale, statele nu leagă explicit politica lor externă de promovarea unor astfel de valori în lume.

În fine, se pune problema mandatului misiunilor PESA în raport cu ONU. De aici, apariția unei dileme, și anume: misiunile militare ale UE trebuie să fie aprobate de Consiliul de Securitate al ONU întotdeauna sau pot exista și excepții? Desigur, numeroase state membre doresc stabilirea unei legături strânse între orice acțiune a PESA și ONU. Dar, de exemplu, criza din Kosovo a răspuns acestei întrebări: acțiunile militare ale UE pot să se facă fără nicio relație de subordonare față de Consiliul de Securitate? De altfel, în formularea sa vagă, Strategia europeană de securitate lasă poarta deschisă la eventuale misiuni preventive, fără a preciza modul în care acestea se raportează la ONU.

3. Impactul PESA asupra politicilor de securitate și apărare ale statelor membre ale Uniunii Europene

PESA are un impact *semnificativ* și *pluridimensional* asupra politicilor naționale de securitate și apărare ale statelor membre ale UE. Caracteristica *semnificativ* indică intensitatea influenței exercitate de PESA asupra conținutului politicilor naționale de securitate și apărare ale țărilor componente ale Uniunii Europene. Această intensitate este una puternică, întrucât privește atât strategia națională de securitate, cât și caracteristicile ofertei militare pe care o face UE fiecare stat membru. În ceea ce privește strategia de securitate națională, aceasta se impune a fi armonizată cu cea a Uniunii Europene. Totodată, oferta de forțe a fiecărui stat, deși este una benevolă, ea trebuie să fie fermă, disponibilă și la standardele solicitate de forurile competente ale Uniunii.

Aspectul *pluridimensional* al impactului se referă la:

- *dimensiunea umană* a ofertei de forțe făcută de fiecare stat membru. Aceasta privește atât calitatea personalului militar și civil, cât și numărul acestuia. O variabilă centrală a acestei dimensiuni o constituie, de asemenea, armonizarea procesului de formare, dezvoltare și perfecționare a pregătirii profesionale, militare și civice a personalului forțelor oferite. Îndeplinirea în comun a unor misiuni de gestionare a crizelor și conflictelor de către structuri militare din diferite state membre ale UE impune necesitatea unei bune cooperări și compatibilități între ele;

- *dimensiunea materială* – asigurarea ritmică, operativă și oportună a tuturor mijloacelor ce garantează buna desfășurare a vieții și activității structurii militare oferite. De asemenea, este absolut necesar ca statele membre să se pună de acord și în domeniul producerii mijloacelor de luptă pentru forțele armate ale tuturor statelor membre. În acest context, fiecare stat poate veni cu capacitățile sale, cu experiența sa în domeniu;

- *dimensiunea psihosocială* – coeziune socială, consens național, climat de muncă adecvat în cadrul forței oferite. În plus, astfel de caracteristici psihosociale se cer a fi dezvoltate și în mediul civil al UE; în fond, cetățenii statelor membre sunt și cetățeni ai acestei organizații interguvernamentale;



- *componenta volitivă, în dublu sens*, adică voința politică a statului membru de a participa activ și responsabil la constituirea forțelor militare și civile necesare prevenirii și soluționării crizelor și conflictelor de către UE, dar și voința combatanților de a lupta pentru o cauză care nu este în mod obligatoriu una strict națională;

- *dimensiunea informațională* – văzută atât ca sistem propriu de culegere, procesare și difuzare a informațiilor, cât și ca posibilitate a acestuia de a se armoniza cu cerințele impuse de sistemul similar al UE. Pe de altă parte, această dimensiune are în vedere și implementarea tehnologiilor informațiilor și comunicațiilor în conducerea oamenilor și activităților angajate în prevenirea și soluționarea crizelor și conflictelor de către UE ;

- *dimensiunea temporală* – politicile de securitate și apărare naționale trebuie elaborate și puse în practică în strânsă concordanță cu timpii stabiliți la nivelul UE, atât pe termen scurt, cât și pe termen mediu și termen lung.

Practic, apartenența unui stat la UE îl obligă să-și armonizeze legislația, strategiile, doctrinele și concepțiile în materie de securitate și apărare cu cele ale Uniunii Europene. Numai în acest mod se asigură cooperarea eficace între forțele oferite de fiecare stat participant la o misiune sau alta de prevenire sau soluționare a crizelor și conflictelor condusă de Uniunea Europeană. În acest scop, UE și-a creat capacitățile militare și civile ale PESA necesare atingerii obiectivelor propuse.

Participarea statelor membre la misiunile UE de prevenire și gestionare a crizelor și conflictelor este una benevolă, responsabilă și conștientă. Totodată, implicarea activă a statelor la sus-menționatele misiuni conduse de UE se face în concordanță cu interesele naționale ale fiecărui stat membru, pe de o parte, și ale UE, ca entitate, pe de altă parte. Altfel spus, impactul PESA asupra politicilor naționale de securitate și apărare nu aduce atingere, în vreun fel, intereselor naționale, ci, dimpotrivă, concurează la realizarea lor.

4. Concluzii

PESA reprezintă instrumentul militar prin care UE își dorește amplificarea rolului politico-militar pe plan regional și internațional. Aceasta este o construcție responsabilă, voluntară și conștientă a tuturor statelor membre ale Uniunii Europene, realizată potrivit Strategiei europene de securitate.

PESA are obiective și misiuni pe care le îndeplinește prin efortul comun al statelor membre ale UE, acolo unde Uniunea hotărăște, și sub conducerea structurilor competente ale acesteia.

PESA are următoarele caracteristici esențiale: nu implică crearea unei armate europene; poate însemna o specializare pe funcții militare a statelor membre; exclude orice formă de apărare teritorială; dispune de capacități civile și militare puse la dispoziție de statele membre pentru îndeplinirea misiunilor de gestionare a crizelor și conflictelor; colaborează strâns cu NATO, în executarea misiunilor de gestionare a crizelor și conflictelor, îndeosebi în ceea ce privește infrastructurile și logistica.

PESA include următoarele șapte domenii de activitate: misiuni umanitare și de evacuare; misiuni de menținere a păcii; misiuni de forțe luptătoare pentru gestionarea crizelor; misiuni de dezarmare; misiuni de consiliere și asistență militară; misiuni de prevenire a conflictelor; operațiuni de stabilizare la finele conflictelor.

PESA are un impact semnificativ și pluridimensional asupra politicilor naționale de apărare și securitate ale statelor membre ale Uniunii Europene.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

¹ Cf. Politique étrangère et de Sécurité commune (PESC). Politique européenne de Sécurité et de Défense (PESD). Notions de base (Source : Conseil de l'Union européenne, <http://ue.eu.int/pesc>), p.4.

² Vezi: Présentation de l'Union européenne, în http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1090_1&_dad=portal&_schema=PORTAL).

³ Fabien TERPAN, Politique étrangère, sécurité, défense: la lente progression de l'Europe politique, în <http://www.euractiv.com/fr/securite/politique-europeenne-securite-defense-pesd/article-120304>, p.1.

⁴ Yves BOYER, La politique de sécurité et de défense de l'Union européenne; bilan d'étape, în http://www.afri-ct.org/article.php3?id_article=468, p. 7.

⁵ Vezi: Federico SANTOPINTO (chercheur au GRI), *La politique européenne de sécurité et de défense: enjeux et réalités*, în <http://www.grip.org/bdg/g4592.html>, p.2.

⁶ Petre DUȚU, Mihai-Ștefan DINU, **Politica Europeană de Securitate și Apărare – cadrul de manifestare și dezvoltare a intereselor de securitate**



națională, București, Editura UNAp „Carol I”, 2007, pp.21-25.

⁷ Federico SANTOPINTO, *op.cit.*, p.3.

⁸ Ibidem, p.4.

⁹ Ibidem, p. 4.

¹⁰ Federico SANTOPINTO, *op.cit.*, p.2.

¹¹ *Vezi: Traité établissant une Constitution pour l'Europe, în <http://europa.eu.int/constitution/download/print-fr.pdf>, art.I-16, I-17 și I-18.*

Dr. Petre DUȚU este cercetător științific gradul II la CSSAS, sociolog militar, autor de lucrări și a numeroase articole pe teme de securitate națională și umană internațională.

Irina POLEANSCHI este consilier în Ministerul Apărării, în Departamentul pentru Politica de Apărare și Planificare.

ORIGINALITATEA SISTEMULUI POLITIC AL UE ÎN RAPORT CU O ORGANIZAȚIE INTERNAȚIONALĂ DE INTEGRARE

Mădălina Virginia ANTONESCU

Uniunea Europeană este un tip original de sistem politic, în ciuda unor similitudini cu un subiect specific de drept internațional: organizația internațională de integrare. Acest articol se dorește de fapt, o abordare juridică despre adevărata natură a Uniunii Europene, prin utilizarea unei comparații între această entitate și organizațiile de integrare existente în diferite regiuni ale globului. Începând cu o definiție juridică a organizației internaționale de integrare din perspectiva dreptului internațional, de asemenea, definind termenul de „supranațional”, articolul încearcă să realizeze o comparație între UE și aceste noi tipuri juridice de subiecte, din mai multe perspective: actul constitutiv; relațiile stabilite între statele membre și organizație ca atare; existența unui real transfer de drepturi suverane de la statele membre la organizație; atribuțiile legislative ale organelor aparținând organizațiilor de acest tip și cele aparținând Uniunii; caracterul supranațional al dreptului acestor tipuri de organizații internaționale; regimul lor legal de dizolvare; existența unei cetățenii supranaționale; autonomia instituțională a organizației în relație cu statele membre etc.

Numite și „organizații supranaționale”¹, organizațiile internaționale de integrare formează a doua mare categorie juridică a organizațiilor internaționale interguvernamentale², fiind considerate specifice epocii globalizării. Unele din aceste organizații își propun ca finalitate crearea unei noi entități politice³ sau chiar a unei federații de state dintr-o anumită regiune⁴, în timp ce altele se limitează la o integrare economică⁵ (uniune economică și monetară). Fenomenul integrării⁶ (economice și/sau politice) nu atinge aceleași cote și nici nu îmbracă aceeași formă de organizare politică, aceeași structură instituțională,

înregistrând diferite forme⁷ și adoptând variate scheme instituționale, în funcție de fiecare organizație internațională de integrare.

Unele din aceste organizații au la bază o uniune vamală⁸, altele au o zonă de liber schimb⁹ (formă mai puțin evoluată a integrării economice), iar altele au format deja o uniune economică și monetară¹⁰ (avansarea procesului de integrare economică la o etapă distinctă) pregătindu-se să inițieze o integrare politică.

Din punct de vedere al **integrării politice**, unele organizații internaționale de integrare sunt deja incluse într-un ansamblu supranațional (Comunitățile Europene formând primul pilon al Uniunii Europene, în „etapa Maastricht-Nisa”), în timp ce alte organizații de acest tip rămân „organizații internaționale de integrare”¹¹ (uniunea politică fiind o finalitate pe care nu au concretizat-o)¹², iar altele evoluează și se transformă într-un sistem politic original (noua „Uniune Europeană” din „etapa Constituției Europene”, care va fi formată în urma dispariției Comunităților Europene și a „vechii UE”).

Procesul de integrare economică (dând naștere așa-numitelor „organizații internaționale economice regionale”¹³, specializate pe o integrare de tip economic între statele membre, acestea transferându-și competențele în domeniul economic către noua entitate astfel formată), însă și **procesul de integrare politică** (prin care se formează „organizațiile internaționale de integrare” dar și sisteme politice originale și complexe, precum Uniunea Europeană) diferă de la regiune la regiune, în funcție de obiectivele pe care și le propun statele membre.

Unii autori interpretează acest proces de integrare ca pe o formă de manifestare a

suveranității statelor¹⁴ (integrarea nefiind posibilă în lipsa acordului liber și suveran al statelor membre), în timp ce o altă parte a doctrinei de drept vede în acest proces o amenințare directă la adresa suveranității, prin afectarea caracterelor sale juridice (indivizibilitate, inalienabilitate, exclusivitate, plenitudine)¹⁵.

În opinia noastră, există o legătură directă între teoria „divizibilității suveranității și proliferarea acestor forme de organizații internaționale. Diferența juridică fundamentală dintre organizațiile internaționale „clasice” (sau „de cooperare”) și cele „de integrare” rezidă în mai multe elemente: finalitatea unei organizații de integrare este aceea de a stabili o formă de federație (în timp ce organizațiile de cooperare au ca scop promovarea cooperării între statele membre); existența unui transfer de competențe¹⁶ de la statele membre (în cazul organizațiilor de integrare) în anumite domenii (în vreme ce modalitatea de cooperare, în cazul celui alt tip de organizații, este una interguvernamentală, clasică, nepermițând transferul de competențe statale); caracterul obligatoriu al hotărârilor organelor din organizația internațională **de integrare**, hotărâri care se impun cu prioritate și în mod direct¹⁷ în ordinea juridică internă a statelor membre (în vreme ce organizația de cooperare nu poate impune deciziile sale în absența voinței statelor de a respecta acele decizii); modalitatea de vot, care tinde spre impunerea modului de vot majoritar¹⁸ (ceea ce înseamnă că un stat nu poate bloca prin voința sa, procesul decizional din organizație), în timp ce, în cazul organizațiilor de cooperare, se practică regula votului cu unanimitate (expresie a metodei interguvernamentale de cooperare).

Noțiunea de „supranațional” implică, în opinia noastră, transferarea autorității decizionale în anumite domenii, stabilite de statele membre de comun acord, către „un organism central”. Caracteristic unei astfel de organizații este aceea că statele nu au altă variantă decât fie a accepta hotărârile instituției supranaționale, fie a se retrage din această organizație¹⁹.

Din perspectiva acestei clasificări juridice a organizațiilor internaționale, majoritatea autorilor încadrează Comunitățile Europene în categoria unor „organizații internaționale de integrare”²⁰. Cu privire la Uniunea Europeană (care în „etapa Maastricht-Nisa” nu are personalitate juridică expresă, deci nu poate avea calitatea de subiect

de drept internațional, asemenea unei organizații internaționale interguvernamentale), această entitate politică este un sistem politic original, care înglobează Comunitățile Europene (în „etapa Maastricht-Nisa”), fără a deveni ea însăși o astfel de organizație internațională²¹.

Al doilea element care ne semnalează că ne aflăm în prezența unui sistem politic integraționist este faptul că, în tratatele comunitare și modificatoare, dată fiind și **durata lor nelimitată de timp pentru care au fost încheiate** (cu excepția CECO), **nu este înscris expres vreun drept de retragere voluntară al statului membru din Comunități (și nici din Uniune**, conform tratatelor de la Maastricht, Amsterdam și Nisa). Abia în etapa Constituției Europene (art. I-60), acest drept de retragere este recunoscut expres în favoarea statelor membre (pentru a demonstra că acestea nu și-au pierdut suveranitatea aderând la Uniune). Trebuie însă precizat că, în etapa constituțională europeană, nu mai există Comunitatea Europeană (deci, dispare o organizație internațională de integrare), UE rămânând un sistem politic original, care nu se transformă într-o astfel de organizație internațională²².

O comparație juridică între Uniunea Europeană și organizația internațională de integrare relevă mai multe aspecte:

a) în faza „Maastricht-Nisa”, Uniunea Europeană nu reprezintă decât „o nouă etapă în formarea unei uniuni²³ fără încetare mai strânse între popoarele Europei” (formulare vagă, ce nu definește nici natura juridică a Uniunii sau caracterele sale juridice, în raport cu o organizație internațională de integrare).

În Constituția Europeană, Uniunea este definită prin scopurile sale principale enunțate în art. I-1. Deși în Constituție apare consacrată o referire la „atribuirea” de competențe către UE, și nu la „transfer”, de fapt, **Uniunea se apropie de organizația internațională de integrare, deoarece se bazează, în practică, pe un transfer de competențe de la statele membre**²⁴. Sintagma de „transfer de competențe” nu apare, de altfel, nici în tratatele comunitare (cu privire la Comunități), nici în tratatele referitoare la Uniune (Maastricht, Amsterdam, Nisa). În aceste cazuri, **natura juridică** de „organizații internaționale de integrare” (pentru Comunități) sau **elementele juridice specifice** acestui tip de organizație (pentru Uniune) se desprind implicit, din analiza atribuțiilor CE,



respectiv UE, în raport cu statele membre, a structurii instituționale, a obiectivelor proprii și a metodelor integraționiste.

b) **sub aspectul modalității de vot în procesul decizional al organizației**, atât Comunitățile, cât și Uniunea (în „etapa Maastricht-Nisa”, dar și în etapa Constituției Europene) presupun procese decizionale în care folosesc votul majoritar²⁵ (pe măsura evoluției procesului de integrare europeană, constatându-se o extindere a domeniilor în care deciziile sunt adoptate de instituțiile UE cu majoritate calificată, în paralel cu o restrângere a sferei de aplicare a regulii unanimității). Acest lucru permite stabilirea unei **asemănări** (ca natură juridică) **între Uniune și categoria organizațiilor internaționale de integrare**²⁶, fără însă a ne permite să încadrăm Uniunea în această categorie juridică (din pricina existenței elementelor specifice unui stat, ale unei confederații, ale unei federații, care pot fi, de asemenea, întâlnite în cazul UE și care contribuie la crearea unei naturi juridice mixte a acestei entități). În mod egal, Uniunea Europeană din etapa Constituției Europene este un sistem politic ale cărui instituții politice adoptă decizii în unele domenii cu majoritate (simplă sau calificată), fără ca unanimitatea să fie înlăturată (o oscilație, din această perspectivă, a **Uniunii între o organizație interguvernamentală de cooperare și una de integrare**, fără însă ca Uniunea să poată fi asimilată nici unuia dintre cele două modele).

c) **în raport cu statul membru, organizația supranațională (sau de integrare) ocupă o poziție superioară, chiar dominantă**²⁷ (spre deosebire de organizațiile de cooperare, în care statele membre iau deciziile în cadrul organizației, activitatea acestora fiind limitată la îndeplinirea obiectivelor fixate de state prin actul constitutiv²⁸; putem vorbi, cel mult, de o anumită „autonomie”²⁹ a organizației de cooperare, față de statele membre, care își păstrează calitatea de state suverane). **Supremația organizației de integrare față de statele membre apare și în cazul Comunităților (și al Uniunii**, în etapa Constituției Europene, în care se menționează în art. I-6 „dreptul Uniunii”) în ceea ce privește **caracterele juridice ale dreptului comunitar** (aplicabilitate directă, imediată și prioritară față de dreptul național al statelor membre). Faptul că atât Comunitățile, cât și Uniunea ocupă o poziție superioară³⁰ **pe plan juridic**, în raport cu statele membre, are la bază atât argumentul **superiorității dreptului european**, în raport cu dreptul statului

membru, cât și existența **unui transfer de competențe**³¹ de la statele membre către aceste entități politice.

d) apropierea dintre Comunități și Uniune, pe de-o parte, și organizația internațională de integrare, pe de altă parte, mai poate fi realizată și sub un alt aspect: **în ambele cazuri, anumite atribuții legislative**³² **sunt exercitate de instituții politice reprezentând „popoarele statelor membre”, instituții independente**³³, **care nu pot fi supuse controlului guvernelor statelor membre ori instituțiilor care reprezintă interesele acestor state**. O astfel de instituție cu rol legislativ (deși unul parțial, deoarece împarte acest rol cu o instituție reprezentând interesele statelor membre, Consiliul UE), atât în cadrul UE din „perioada Maastricht-Nisa”, cât și în etapa constituțional europeană, este Parlamentul European (cu o natură juridică originală, care însă nu îi permite nici asimilarea cu un tip de parlament federal sau național, dar nici cu o „adunare deliberativă” din cadrul unei organizații internaționale).

e) **organizațiile supranaționale** sunt capabile să decidă extinderea competențelor proprii fără a mai fi nevoie de consimțământul tuturor statelor membre, **deci prin decizie majoritară**³⁴; în raport cu această situație, trebuie să remarcăm că, în sistemul politic al UE, **Comunitățile și Uniunea Europeană, ca atare, dispun de competențe** (proprii sau partajate cu statele membre) **în temeiul principiului atribuirii acestora**³⁵ **prin dispoziții exprese din tratatele comunitare și modificatoare** (respectiv, prin Constituția Europeană). Acest lucru însă nu trebuie interpretat *stricto sensu*, deoarece procesul de integrare trebuie să continue (ceea ce a determinat jurisprudența comunitară să admită „teoria competențelor implicite” ale Comunității și ale Uniunii, **în măsura în care aceste competențe sunt considerate necesare pentru îndeplinirea obiectivelor tratatelor**)³⁶. De la formarea lor și până în prezent, atât Comunitățile, cât și Uniunea **și-au extins**³⁷ **în mod treptat competențele** (fiind instituită o diversitate de competențe, de la cele de tip normativ la cele de tip executiv, de control sau de tip jurisdicțional)³⁸. Jurisprudența CJCE (hotărârea „Kramer”/14.07.1976) a consacrat o interpretare globală, extensivă a dispozițiilor convenționale privind competențele recunoscute Comunităților și Uniunii (atunci când se prevăd enumerări exemplificative de domenii date în competența Comunităților sau a Uniunii, alte

domenii nefiind expres interzise), în hotărârea CJCE „Cassagrande” din 03.07.1974 sau în hotărârea „Garnier” din 13.02.1959³⁹.

f) **apropierea Uniunii Europene (sub aspectul metodelor folosite în realizarea obiectivelor sale) de modelul organizației de integrare: metoda comunitară**⁴⁰ (art. I-1/Constituția Europeană) acordă Uniunii, în mod implicit, o dimensiune tipică unei organizații de integrare (cum a fost Comunitatea Europeană, care dispare din structura „noii UE”). Metoda comunitară presupune monopolul dreptului de inițiativă al Comisiei, controlul jurisdicțional exercitat de Curtea de Justiție și procedura legislativă ordinară, bazată pe codecizia Parlamentului European și a Consiliului UE, precum și pe votul cu majoritate calificată în cadrul Consiliului UE. Această metodă se aplică, potrivit Constituției Europene, majorității domeniilor, deși, prin dispariția Comunităților, termenul de „comunitar” nu se mai justifică din perspectiva Constituției Europene.

Cu toate acestea, în Uniune **se folosește și metoda interguvernamentală** (art. I-1/Constituție prevede coordonarea de către Uniune a politicilor statelor membre, care au drept scop atingerea obiectivelor comune). Uniunea rămâne, deci, un sistem politic original și din această perspectivă, combinând o metodă specifică unei organizații de cooperare, cu o metodă caracteristică unei organizații de integrare.

g) **sub aspectul cetățeniei europene**, trebuie menționat că Uniunea Europeană se distinge clar de o organizație internațională (chiar și față de Comunități, care sunt organizații de integrare), deoarece nicio organizație internațională nu are „cetățeni” proprii⁴¹. Prin tratatul de la Maastricht/1993 se instituie o cetățenie a Uniunii (și nu a Comunităților), care este preluată și de art. I-10/Constituția Europeană). „Adunările” din organizațiile internaționale de cooperare⁴² și de integrare nu au puterea de a reprezenta cetățenii statelor membre, precum Parlamentul European. De asemenea, sub aspectul competenței normative, „Adunările” nu dispun de prerogative normative comparabile cu cele ale Parlamentului European, care este un legiuitor supranațional, ele deținând, în general, o simplă funcție consultativă.

h) **sub aspect instituțional, menționăm că statutul juridic distinct și autonom**⁴³ **al tuturor instituțiilor UE** (atât în „etapa Maastricht-Nisa”, cât și în etapa Constituției Europene) **depășește**

Uniunea de organizația internațională (în cadrul căreia organele acestei organizații nu au putere decizională veritabilă asemănătoare instituțiilor UE, din moment ce nu sunt decât forumuri în care statele membre decid). Astfel, **regulamentul de organizare și funcționare, precum și bugetul instituțiilor UE** se stabilesc prin decizia acestora, nu prin decizia statelor membre⁴⁴, ceea ce reflectă o autonomie funcțională. Prin activitatea lor, pe plan european, instituțiile UE nu pot fi reduse la „cadre generale” prin care statele iau decizii (Parlamentul European, Curtea de Justiție, Curtea de Conturi, Comisia Europeană). Chiar dacă două dintre instituțiile UE (Consiliul European și Consiliul UE) au natură interguvernamentală, aceasta nu poate prejudicia, nici afecta în vreun fel caracterul lor european (de instituții politice aparținând cadrului instituțional al Uniunii, ca sistem juridico-politic original, și nu ca organizație internațională), nici natura specifică a funcțiilor pe care le îndeplinesc (funcții care, mai degrabă, sunt repartizate conform unei logici federale, **depășind schema „tripartită” de repartizare a atribuțiilor într-o organizație internațională de cooperare**).

i) trebuie menționat că **în nicio organizație internațională nu se poate vorbi de o „repartiție a puterilor”**⁴⁵ (aceasta putând fi admisă doar în cazul unui stat). Organizația internațională nu exercită „puterea politică”⁴⁶ asemenea unui stat; organele sale sunt concepute pentru a putea realiza obiectivele fixate de statele membre în actul constitutiv, nefiind în măsură să reprezinte popoarele acestor state. Spre deosebire de această situație, Comunitățile, dar și Uniunea Europeană, sunt structuri în care a fost realizată o „repartiție originală a puterilor” (statale⁴⁷, dar și europene), care depășește modelul statal de repartiție a puterilor. Acest lucru este posibil, deoarece atât Comunitățile, cât și Uniunea sunt entități politice bazate, în opinia noastră, pe transferul competențelor⁴⁸ de la statele membre, ceea ce le înzestrează, deși parțial, cu elemente statale (inclusiv sub aspectul organizării și al funcționării instituțiilor europene). Din pricina caracterului lor integraționist, Comunitățile și Uniunea au în vedere o unificare, cel puțin parțială și sectorială, a teritoriilor și a populației statelor care le compun, dispunând astfel, de funcții de tip special (legislative, executive, jurisdicționale) pe care le exercită direct asupra particularilor din statele membre, în locul organelor statale și asupra teritoriilor statelor membre.⁴⁹



j) **amendarea sau dizolvarea unei organizații internaționale de integrare nu se poate realiza fără consimțământul organelor supranaționale**⁵⁰. În cazul Comunităților, dar și al Uniunii Europene (atât în perioada Maastricht-Nisa, cât și în etapa Constituției Europene), nici tratatele comunitare și modificatoare, nici Constituția nu prevăd expres cazurile de dizolvare a Comunităților sau a Uniunii⁵¹. Din formularea tratatului de la Maastricht (art. 1) **se observă caracterul de „proces” al Uniunii**, care reprezintă „o etapă”⁵² (tratatul asupra UE fiind încheiat pe durată nelimitată), și nu o organizație internațională. În Constituția Europeană se prevede (prin abrogarea tratatelor asupra Uniunii Europene și a tratatului Comunității Europene), în mod implicit, dispariția „vechii Uniuni Europene” și a Comunității Europene.

Revizuirea⁵³ **Constituției Europene** (prin art. IV-444 - procedura simplificată de revizuire; prin art. IV-445 - procedura simplificată privind politicile și acțiunile interne ale Uniunii) se realizează, în aceste două cazuri, **exclusiv prin instituțiile UE** (latura supranațională a UE), însă prin procedura ordinară de revizuire (art. IV-443), **Conferința reprezentanților guvernelor statelor membre poate adopta** de comun acord modificările la Constituție (latura interguvernamentală a UE, care o apropie de o organizație internațională de cooperare).

Pe de altă parte, procedura art. IV-443, precum și procedurile simplificate de revizuire (art. IV-444; art. IV-445) au în vedere modificarea Constituției, și nu o extindere a competenței statelor membre sau a instituțiilor UE, în sensul apelării la aceste proceduri pentru a desființa Uniunea Europeană (ceea ce ar contraveni art. IV-446, conform căruia tratatul instituind o Constituție Europeană este încheiat pe durată nelimitată). Același lucru este valabil și pentru procedurile de revizuire aplicabile tratatelor Comunității și Uniunii **în perioada „Maastricht-Nisa”** (neexistând dispoziții exprese privind dizolvarea acestor entități ce au elemente integraționiste; **obiectul revizuirii**, în opinia noastră, putând fi modificările aduse tratatelor, care să nu afecteze sau să vizeze însăși existența juridică ori politică a Uniunii ori a Comunităților, acestea fiind doar „etape” ale unui proces de integrare europeană; în al doilea rând, considerăm că nimic nu împiedică **statele** să poată încheia tratate internaționale distincte prin care să abroge tratatele comunitare și modificatoare (implicit, ducând la dizolvarea UE și a Comunităților).

k) **principiul subsidiarității**⁵⁴ (considerat că ar avea o natură juridică **federală**), întâlnit atât în cazul Uniunii din „etapa Maastricht-Nisa”, cât și în Constituția Europeană, permite Uniunii de a interveni, în anumite condiții, în domeniile de competență ale statelor membre, în locul acestora. Subsidiaritatea distinge, astfel, un sistem politic complex, precum cel al Uniunii Europene, de o organizație internațională de integrare, în care statele membre rămân suverane și au competențe în toate domeniile⁵⁵, fără a permite o ingerință a organizației ca atare, la nivel național, în domeniile acestora. În al doilea rând, deși subsidiaritatea funcționează și în cazul federațiilor, dar și al organizațiilor de integrare (precum Comunitățile), Uniunea Europeană se distinge de organizația de integrare, chiar dacă admite subsidiaritatea, deoarece este un sistem politic care combină elemente federale și elemente specifice organizațiilor de integrare, fără însă a se reduce la acestea.

l) **spre deosebire de unele „acte constitutive” ale organizațiilor de integrare** (care sunt tratate internaționale)⁵⁶, **tratatul, instituind o Constituție Europeană, are o natură juridică mixtă** (conținut constituțional și formă de tratat internațional). La fel pot fi considerate și **tratatele constitutive ale Comunităților și ale Uniunii Europene („tratate cu valoare de carte constituțională”)** din „perioada Maastricht-Nisa”, datorită faptului că, în opinia noastră, se bazează pe „transfer de competențe”⁵⁷ ale statelor membre în domenii variate (economice, politice). **Spre deosebire de „actele constitutive” ale organizațiilor internaționale de integrare** (în majoritatea lor, specializate pe integrare economică), care nu pot fi asemănaute cu o constituție națională, **tratatele comunitare și modificatoare** adaugă, prin **această natură juridică distinctă pe care le-o recunoaște CJCE în jurisprudența sa**, elemente de tip statal la structura Uniunii (ca formă de integrare politică), astfel UE deosebindu-se de organizația de integrare⁵⁸.

Având în vedere aspectele de mai sus, putem spune că Uniunea rămâne un sistem politic original, și nu o organizație internațională de integrare.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

¹ Raluca MIGA-BEȘTELIU, **Organizații internaționale interguvernamentale**, Ed. All Beck, București, 2000, p. 16.



² Thomas BUERGENTHAL, Harold G. MAIER, Public International Law in a Nutshell, St. Paul, Minn., West Publishing Co, 1990, USA, pp. 47-48 (în contrast cu organizații internaționale de cooperare cu vocație universală, precum ONU, acești autori menționează categoria juridică a „organizațiilor regionale” create prin acorduri internaționale). Deși se admite **o oarecare asemănare cu Organizațiile Internaționale (OI) clasice** (sub aspectul cadrului legal și instituțional), organizațiile regionale se caracterizează prin faptul că „mandatul lor este de a reglementa probleme regionale în general sau materii economice, militare, politice specifice. Nu toate organizațiile regionale sunt și **supranaționale** (de exemplu, NATO, Consiliul Europei, Organizația Statelor Americane, care sunt **organizații de cooperare**). După alți autori (Pierre PACTET, **Institutions politiques et droit constitutionnel**, Armand COLIN, DALLOZ, en collaboration avec Ferdinand MÉLIN-SOUCRAMANIEN, 2002, pp. 60-61) este vorba de organizații în care „statele se **integrează**” (spre deosebire de OI clasice, la care statele „**participă**, ca entități suverane”).

³ De exemplu, prin tratatul constituțional european semnat în 2004, se propune crearea unei „noi Uniuni Europene”, ca entitate politică și juridică originală, având caracter integraționist, formată în urma dispariției Comunității Europene dar și a Uniunii Europene consacrate prin tratatul de la Maastricht.

⁴ În opinia unor autori (François PRIOLLAUD, David SIRITZKY, **La Constitution européenne. Texte et commentaires**, La Documentation Française, Paris, 2005, pp. 34-35), UE este calificată ca „**o federație de state și de cetățeni**”, deoarece „deține toate **avantajele** juridice și politice **ale unui stat federal**, însă **păstrând suveranitatea deplină a statelor – națiune**” (cf. Charles LEBEN, Fédération d'Etats-nations ou Etat fédéral?”, Harvard Jean Monnet Working Paper, nr. 7/2000).

⁵ De exemplu, Uniunea Magrebului Arab, NAFTA, MERCOSUR etc.

⁶ Noțiunea de „integrare” provine de la fr. „**intégration**”, din lat. „**integro**”, - are” (a restabili, a întregi) și se referă de fapt, la un proces complex axat pe sporirea interdependențelor între state, pe edificarea unor **organizații supranaționale**, pe ridicarea unor **bariere discriminatorii în raport cu țările terțe** - a se vedea Ovidiu TRĂSNEA (coord.), **Mică Enciclopedie de Politologie**, Ed. Științifică și Pedagogică, București, 1977, p. 244. După alți autori, o „comunitate **integrată**” prezintă anumite caracteristici structurale: o tendință de orientare a procesului decizional **către tipul supranațional**, în sensul renunțării la votul cu unanimitate și al trecerii la votul majoritar; o preluare a responsabilităților și a mandatelor de reprezentare a cetățenilor și a statelor **de către instituțiile centrale** – fenomen numit „**expansiune a sarcinii**

organizatorice”; elaborarea de politici intrastatale în locul celor interstatale (cf. Graham EVANS, Jeffrey NEWNHAM, **Dicționar de relații internaționale**, trad. Anca Irina IONESCU, Ed. Universal Dalsi, 2001, p. 264). După alți autori, conceptul de „**integrare europeană**” este strâns legat de rolul central acordat unor **instituții politice de tip supranațional**, ca „agenți ai integrării” [Haas, 1958], exprimând un „transfer al autorității-legitimității” la nivel european. Integrarea se caracterizează prin efectul de „spill-over” - reprezentând convergența dintre așteptările și interesele elitelor naționale, ca răspuns la activitățile instituțiilor supranaționale - cf. Laura CRAM, *Integration theory and the study of the European policy process. Towards a synthesis of approaches*, în Jeremy RICHARDSON (ed.), **European Union. Power and policy-making**, Routledge, London and New York, 2001, pp. 56-58.

⁷ Într-o opinie, se consideră că s-a realizat „o spărtură între noul regionalism și regionalismul după modelul european, spărtură care presupune și o dimensiune instituțională”. Alături de proliferarea ariilor de liber schimb, „**instituționalizarea densă**”, care caracterizează aceste scheme, înregistrează un recul, din anii '90, în favoarea unor „**mecanisme flexibile având caracter interguvernamental**”, context în care „uniunile vamale se decuplează tacit de la obiectivele supranaționale și nu își mai propun avansarea către noi stadii ale integrării”, semnificativ fiind, în acest sens, cazul NAFTA. A se vedea German de la REZA, *The New Regionalism in Latin America: Is There a Case for an Emergent Paradigm of Integration?*, în Romanian Journal of European Affairs, vol. 5, no. 2, 2005.

⁸ Conform „**etapelor Balassa**” ale **integrării economice, uniunea vamală** este o formă de integrare mai accentuată decât o zonă de liber schimb, caracterizându-se prin: eliminarea discriminării pentru statele membre în piețele de bunuri; prin egalizarea tarifelor (fără contingente sau cu contingente comune) în comerțul cu terții. A se vedea Jacques PELKMANS, **Integrarea Europeană. Metode și analiză economică**, trad. Filip GĂDIUȚĂ, Ed. Institutul European, 2003, p. 8.

⁹ Ibidem, p. 8 (**zona de liber schimb** caracterizându-se doar prin abolirea tarifelor și a contingentelor pentru importurile **din statele membre**, însă acestea își păstrează tarifele și contingentele **naționale** față de **țări terțe**).

¹⁰ Ibidem, p. 8 (**uniunea economică** este o etapă de integrare economică mai evoluată în raport cu **pieța comună** și mai puțin evoluată în raport cu „**integrarea economică totală**”). Uniunea economică este o piață comună, caracterizată prin libera circulație a factorilor de producție, dar și prin armonizarea politicilor economice naționale).

¹¹ Organizații care au o finalitate integraționistă de tip economic. Sunt înzestrate cu competențele necesare,



de către state, fără însă a se considera că există „un transfer de drepturi suverane” către instituțiile organizației, precum în cazul Comunităților Europene.

¹² Uniunea Africană **este deja** o uniune de state, cu un caracter politic **integraționist** (prin înseși prevederile exprese ale actului său constitutiv).

¹³ Nu toate organizațiile internaționale regionale au ca finalitate o **integrare economică** (de exemplu, NATO, Consiliul Europei, Organizația Statelor Americane constituită prin tratatul de la Rio de Janeiro din 1947 și Pactul de la Bogota din 1948, modif. prin Protocolul de la Buenos Aires din 1967). A se vedea Alexandru BOLINTINEANU, Adrian NĂSTASE, **Drept internațional contemporan**, Institutul Român de Studii Internaționale, Regia Autonomă Monitorul Oficial, București, 1995, pp. 60-63.

¹⁴ „Statele membre au consimțit ca, inițial, Comunitățile Europene, și mai apoi, Uniunea Europeană să absoarbă o parte importantă a funcțiilor puterii statale”, fără ca prin aceasta existența lor ca state să le fie pusă în pericol, cf. Iordan Gheorghe BĂRBULESCU, **Uniunea Europeană. Aprofundare și extindere. Cartea I. De la Comunitățile Europene la Uniunea Europeană**, Ed. Trei, București, 2001, pp. 84-85.

¹⁵ Nicolae ECOBESCU, **Suveranitatea și independența națională – principiu cardinal al relațiilor internaționale contemporane**, în Nicolae ECOBESCU (coord.), **Suveranitatea și progresul**, Ed. Politică, București, 1977, p. 19.

¹⁶ Sintagmele „limitare de competențe” sau „transfer de putere de la state la Comunitate” apar în hot. CJCE Costa c/ENEL din 1964 și în Van Gend & Loos/1963 sau în cazul Comisie c. Republica Franceză/14 decembrie 1971. De asemenea, existența „**transferului de drepturi suverane de la statele membre la Comunitate**” este confirmată și prin hotărârea Tribunalului Constituțional German din 18 octombrie 1967, care a descris natura juridică a **regulamentelor** Comisiei și Consiliului din TCE ca fiind „acte ale unei **autorități publice supranaționale cu totul particulare**, create prin tratat și în mod clar, **distincte de autoritatea publică a statelor membre**”. Tribunalul a recunoscut că „**instituțiile CEE exercită drepturi suverane la care statele membre au renunțat în favoarea Comunității pe care au fondat-o**”. Cf. Pierre PESCATORE, **Law of the integration**, A.W. Sijthoff-Leiden, trad. de Christopher DAWYER, 1974, pp. 34-35.

¹⁷ Pierre PACTET, **op. cit.**, p. 61, Raluca MIGA-BEȘTELIU, **op. cit.**, p. 17. După alți autori, ordinea supranațională este „ordinea **suveranităților integrate normative**, care vizează o decizie ce traduce o **voință autonomă**”. De asemenea, nu trebuie confundate organizațiile internaționale **de integrare** (sau „comunitățile supranaționale”) cu „**suprastatele**”, deoarece numai statul este considerat, înainte de toate, o „**putere**” și

mai apoi o „funcție” (doar **politicul** face un organ să fie „suprastatal”). Astfel, „**statele nu au abandonat suveranitatea lor juridică, ci doar au exilat anumite competențe**, asupra cărora păstrează un drept de supraveghere activ”. Cf. Francis ROSENSTIEL, **Le principe de supranationalité. Essai sur les rapports de la politique et du droit**, Ed. Pédone, Paris, 1962, pp. 58, 60.

¹⁸ **Votul majoritar** în cadrul Consiliului UE este privit ca fiind un „adevărat simbol al **supranaționalității**”, cf. Augustin FUEREA, **Instituțiile Uniunii Europene**, Universul Juridic, București, 2002, p. 58.

¹⁹ Ioan VOICU, **Suveranitatea și organizațiile supranaționale**, în Nicolae ECOBESCU (coord.), **op. cit.**, p. 369.

²⁰ Deoarece au unele **caracteristici de bază ale unei OI clasice** (state membre; dezvoltarea de relații interaționale; caracterul **voluntar** al raporturilor juridice pe care le stabilesc; existența în cadrul lor, a unei **multitudini de state suverane și independente**; conștiința necesității existenței unor **organisme și mijloace instituționale** care să organizeze și să regularizeze activitățile colective ale statelor). CE sunt însă **organizații regionale cu un caracter original**, deoarece **nu se înscriu în canoanele dreptului internațional** din perspectiva structurii, a funcțiilor, a mijloacelor, a obiectivelor lor (a se vedea Iordan Gheorghe BĂRBULESCU, **op. cit.**, pp. 86-87). Alți autori califică **natura juridică a CE** ca fiind una **caracteristică „organizațiilor internaționale regionale deschise, de tip specializat”** (fără a aduce în discuție caracterul lor integraționist), cf. Nicoleta DIACONU, **op. cit.**, p. 5. După alți autori, Comunitățile Europene au fost considerate „**organizații internaționale suprastatale**”, prin care „**se înlocuiește sau se îngrădește suveranitatea statelor**” (cf. Gheorghe MOCA, **Suveranitatea de stat și dreptul internațional contemporan**, Ed. Științifică, București, 1970, pp. 163-164). Unii autori consideră, dimpotrivă, că, deși sunt organizațiile cu **gradul cel mai ridicat de integrare**, **CE nu pot fi socotite organizații supranaționale**, deoarece funcționarea lor **depinde de cooperarea dintre guvernele statelor membre**, cf. Raluca MIGA-BEȘTELIU, **op. cit.**, p. 18. Alți autori consideră Comunitățile „**organizații de tip nou**”, deoarece **actele lor constitutive „au o structură constituțională”**, la care se adaugă durată nelimitată – pentru CEE, EURATOM; proceduri interne de revizuire, absența dreptului de retragere, repartizarea anumitor funcții legislative, administrative, jurisdicționale între mai multe organe, formând un sistem politic, cf. Jean Claude GAUTRON, **Organisations Européennes**, Dalloz, Paris, 1976, p. 52. Alți autori consideră **Comunitățile Europene** (în cadrul distincției dintre „cooperare” și „integrare”, în ceea ce privește OI) ca „**organizații de integrare**”,

ce dispun de „o veritabilă putere, putând cere participanților să delege o parte din suveranitatea lor unei autorități supranaționale”, cf. Pierre GERBET, *Les Organisations internationales*, PUF, 1979, Paris, p. 38). Alți autori definesc Comunitatea Europeană (ca „organizație de integrare” sau „organizație interstatală autonomă”, în calificarea dată de CJCE) prin opoziție cu „organizațiile internaționale clasice” (ONU, NATO, OCDE, OMS, OIT), care sunt „organizații de simplă cooperare interstatală”, deoarece, în cazul CE, **statele membre „au renunțat, în anumite domenii, la suveranitatea lor, în profitul instituțiilor CE”**, cf. Jean Marc FAVRET, *Droit et pratique de l'Union Européenne*, Gualino, Paris, 2001, pp. 26-27.

²¹ Dimpotrivă, unii autori consideră că UE reprezintă „un tip de organizație internațională care tinde să realizeze o integrare economică și politică a statelor membre”, cf. Ion DIACONU, *Tratat de drept internațional public*, vol. I, Ed. Lumina Lex, București, 2002, p. 462, Uniunea asigurând „exercitarea instituționalizată, integrată, a unor atribuții cedate de statele membre”. Pentru alți autori (Daniel DORMOY, *Droit des organisations internationales*, Dalloz, Paris, 1995, pp. 6-7), spre deosebire de organizațiile de cooperare (axate pe **facilitarea cooperării între state, pe coordonarea acțiunilor lor, care nu dispun decât cu titlu excepțional de competența de a edicta norme obligatorii, aplicarea efectivă a acestor norme în ordinea juridică internă a statelor nedepinzând decât de state**), organizațiile de integrare presupun alte caracteristici. Astfel, ele sunt bazate pe „transfer de competențe” în profitul organizației; ordinea juridică nouă, a organizației, se suprapune ordinilor juridice ale statelor membre, are loc „un proces de fuziune progresivă a statelor membre”, pot edicta **norme direct aplicabile** pe teritoriul statelor membre, având **efect direct și imediat**). Astfel de organizații sunt considerate **Comunitățile Europene**. După alți autori, **dinamica europeană** antrenează „o reducere a suveranității, în profitul instanțelor supranaționale, ale UE, de exemplu, care are „puterea de a crea reguli superioare celor naționale, oricare ar fi nivelul acestora”, cf. Frédéric ROUVILLOIS, *Droit constitutionnel. La V République*, Champs Université, Flammarion, 2004, Paris, p. 109. În sensul negării că UE ar fi organizație internațională, a se vedea Philippe MANIN, *Droit constitutionnel de l'Union Européenne*, Pédone, Paris, 2004, p. 68.

²² Deoarece UE are o **natură juridică mixtă și un dublu fundament juridico-politic** (statele și cetățenii), mai degrabă ar fi „o federație de state suverane” (ceea ce nu trebuie confundat, însă, cu un „stat federal”), cf. François PRIOLLAUD, David SIRITZKY, *op. cit.*, pp. 34-35.

²³ Legea constituțională din Franța din 25 iunie 1992, care a adăugat la constituția franceză titlul XIV, se

referă la UE ca un „grup de state” rezultând din voința exclusivă a acestora. La fel, Tribunalul Constituțional din Germania, în decizia sa din 12 octombrie 1993, a calificat Uniunea ca „grup de state”, „statele membre rămânând suverane”, în timp ce **acestei comunități noi i s-a recunoscut capacitatea de „a face acte de suveranitate”**, cf. Philippe MANIN, *op. cit.*, p. 69.

²⁴ Cf. Ion ANGHEL, *Subiectele de drept internațional*, Ed. Lumina Lex, București, 2002, pp. 153-157, care consideră că „una dintre cele mai importante consecințe pe planul dreptului, ale integrării comunitare, o constituie **transferul de atribute ale suveranității de la statele participante la Uniunea Europeană**”. Astfel, „procesul de trecere a atribuțiilor de suveranitate de la state la Uniunea Europeană constituie un fenomen inevitabil și obligatoriu”.

²⁵ După unii autori (Pierre PACTET, *op. cit.*, pp. 60-61), Uniunea Europeană este luată ca model pentru categoria „organizațiilor supranaționale”, în care „organul executiv” (Consiliul UE) dispune de competența de a edicta norme și decizii în anumite sectoare determinate prin actul constitutiv; această „competență” poate fi exercitată atât prin **unanimitate**, cât și prin **majoritate calificată și simplă** (deci, criteriul votului majoritar nu este exclusiv pentru a putea califica UE ca fiind o entitate supranațională). Conform unor opinii (Olivier DUHAMEL, Yves MÉNY, *Dictionnaire constitutionnel*, PUF, Paris, 1992, pp. 687-688), **sistemele unanimitare** sunt caracteristice pentru OI clasice, **protejând suveranitatea statelor**, acordând fiecăruia un drept de veto. În schimb, **sistemele majoritare** presupun variante proprii de vot pentru fiecare organ deliberativ (de la majoritate simplă la majoritate absolută sau la majoritate calificată), întâlnindu-se în OI cu caracter economic sau financiar, unde voturile fiecărui stat sunt afectate de un **coeficient proporțional părții de capital deținute** (FMI, BIRD) sau calculat în combinație **cu alți factori** (CEE).

²⁶ Încadrând UE în categoria „organizațiilor supranaționale”, unii autori au considerat că prin aceasta se afectează în mod necesar suveranitatea statelor membre, deoarece ele sunt supuse normelor comunitare și nu mai dispun de controlul total asupra normelor lor naționale, care sunt concurente sau subordonate normelor comunitare juridice. A se vedea Pierre PACTET, *op. cit.*, p. 61.

²⁷ Unii autori consideră că ar trebui operată o distincție între „suprastat” (care „afirmă puterea de constrângere a entității suverane suprastatale” asupra „puterilor statale”) și „supranațional” (care implică „o constrângere operată de puterile statale asupra suveranului”). Mai mult, „comunitățile supranaționale” sunt „un organism dificil”, o formă inedită de organizații internaționale”, însă nu „puteri publice” (cf. Francis ROSENSTIEL, *op. cit.*, pp. 40, 48-49), deoarece „este



dificil să găsești puterii suverane o altă origine juridică, decât o constituție, care este în același timp, sursă de putere suverană, dar și efect juridic al suveranității politice”.

²⁸ Raluca MIGA-BEȘTELIU, *op.cit.*, pp. 16-17.

²⁹ Este vorba de o **autonomie de tip funcțional**, datorită faptului că OI nu pot acționa decât pe baza **competențelor expres încredințate de state**, în virtutea actului lor constitutiv. În funcționarea lor, OI rămân **dependente de voința statelor membre** (statele fiind singurele subiecte de drept internațional dotate cu personalitate juridică deplină). Foarte rar, **OI primesc de la state competențe de tip guvernamental**; în general, OI nu au capacitatea de a acționa **peste voința statelor membre** așa cum aceasta a fost exprimată prin actele constitutive ale OI (cf. Raluca MIGA-BEȘTELIU, *op. cit.*, p.16).

³⁰ Din punct de vedere juridic, al **superiorității ordinii juridice comunitare** în raport cu **ordinea de drept intern** a statelor membre, reflectată și în jurisprudența CJCE (Costa c/ENEL din 1964). Cf. Augustin FUEREA, **Drept comunitar european**, Partea generală, Ed. All Beck, București, 2003, p.44.

³¹ Ibidem, p.31 (în sensul tezei **specificității CE** în raport cu organizațiile internaționale clasice: faptul că instituțiile comunitare sunt **independente** în raport cu statele; **relațiile directe cu particularii**, prin **efectul direct** al actului normativ comunitar; **instituționalizarea** creării și aplicării **dreptului**). După alți autori (Francis ROSENSTIEL, *op. cit.*, p. 53), „vocația organizației internaționale este una **conciliatorie**, în timp ce vocația organizației supranaționale este una **guvernamentală**”; în al doilea rând, unii autori consideră că „transferul de competențe **nu semnifică o abandonare a acestora**” (cf. Reuter; Kunz; Oppenheim; Lauterpacht, citați de Francis ROSENSTIEL, *op. cit.*, p. 56). „**Transferul de competențe**”, în această opinie, este **unul dintre criteriile principale ale „supranaționalismului”** (alături de independența organului față de guvernele naționale sau de raporturile directe între organizație și particulari), însă acesta nu este decât un **aspect tehnic** al „desesizării statului”, și **nu o consecință de ordin politic**. Din această perspectivă, Consiliul de Miniștri din CE este privit ca un „**colegiu al suveranităților**” **statelor membre**. Dimpotrivă, alți autori (Ion ANGHEL, *op. cit.*, pp.154-155) consideră că este vorba, de fapt, de „preluarea **forței de comandament** de la state și trecerea ei la UE”. Acești autori sunt de părere că, „prin constituirea și intrarea într-o Comunitate Europeană, are loc un **transfer de atribuții suverane** de la state la Comunități [...] implicând o **contopire de ordin statal** și o **redistribuire de competențe**, deci **afectarea suveranității** statelor membre”.

³² După alți autori, competențele comunitare „nu sunt **simple sume** ale fostelor competențe statale,

rezultând dintr-un transfer”, deoarece **mai există și o „creare ex nihilo de competențe noi, atribuite CE”** (cf. Olivier DUBOS, *Adaptation européenne des législations nationales et système juridique étatique: quelle alchimie?*, în **Uniunea Europeană între reformă și extindere - comparație între abordarea unui stat membru și viziunea unui stat candidat**; Actele Colocviului din 11-12 sept. 2003, București, Colegiul Juridic Franco-Român de Studii Europene, Ed. All Beck, București, 2003, p. 92 (citându-l pe Vlad CONSTANTINESCO, **Competences et pouvoirs dans les Communauté Européennes**, Paris, LGDJ, 1974).

³³ Augustin FUEREA, *op. cit.*, p. 83.

³⁴ Nicolae ECOBESCU, *Critica concepțiilor nihiliste referitoare la suveranitatea și independența națională*, în Nicolae ECOBESCU (coord.), *op. cit.*, p. 416.

³⁵ Există, în această privință, după unii autori de drept internațional, o distincție între OI (care au **doar competențe limitate**, specifice sau „afectate”) și **state** (care beneficiază de competențe depline). Astfel, se consideră că „evoluția CE într-o veritabilă Uniune economică și monetară, precum cea prevăzută în tratatul de la Maastricht, va face din aceasta un fel de „**suprastat**”, datorită achiziției de competențe **neobișnuite, rare pentru o organizație internațională**” (cf. Dominique CARREAU, **Droit international**, Pédone, Paris, 1999, p.386).

³⁶ De fapt, nu doar pe plan comunitar (prin efectul novator al jurisprudenței CJCE), ci și pe plan internațional a fost consacrată (cu privire la o organizație internațională) **ideea „competențelor evolutive” sau a „puterilor implicite”**: avizele consultative ale CPJI pentru a aprecia competențele Organizației Internaționale a Muncii (avizul consultativ 13 din 23 iulie 1926) sau privind competențele Comisiei Europene a Dunării (avizul nr. 14 din 8 decembrie 1927). Teza a fost abordată și de CIJ, în „**afacerea Bernadotte**” din 1949; în avizul consultativ din 11 iulie 1950 (privind „**Sud-Vestul african**”), în avizul consultativ din 13 iulie 1954 privind efectele hotărârilor tribunalului administrativ al ONU, în avizul consultativ din 20 iulie 1962 privind anumite cheltuieli ale Națiunilor Unite, în avizul consultativ din 21 iunie 1971 privind Namibia. În ceea ce privește dreptul comunitar, această concepție a fost **formal oficializată prin tratatul CE (art.235)** și utilizată pentru **extinderea competențelor instituțiilor europene** în materie monetară, de mediu, privind cercetarea, dezvoltarea ori ajutorul acordat regiunilor defavorizate, cf. Dominique CARREAU, *op. cit.*, pp.387-388.

³⁷ Conform CJCE (speța „**Rewe Centrale**”, hotărârea din 29.02.1984). Astfel, CJCE a considerat că o entitate precum Comunitatea beneficiază de „**puteri izvorâte fie dintr-o limitare de competențe, fie dintr-un transfer de atribuții ale statelor membre**”, însă că



„limitarea de competențe a statelor nu antrenează, în mod necesar, creșterea competențelor comunitare”, cf. Ion JINGA, **op. cit.**, p. 46.

³⁸ Viorel MARCU, **Drept instituțional comunitar**, Ed. Lumina Lex, București, 2001, p. 151. Totuși, apreciază autorul, extinderea competențelor CE față de cele prevăzute în tratate trebuie să respecte limitele cuprinse de aceste tratate, orice depășire a acestora fiind supusă anulării). Într-o altă speță (Commission c/République française, 14 dec. 1971), CJCE a consacrat caracterul ireversibil, nesupus caducității, al competențelor acordate Comunității (cf. Jean Claude GAUTRON, **Droit européen**, Dalloz, Paris, 1999, p. 116). Astfel, se consacră implicit **caracterul definitiv al cedării de competențe**, aceasta putând fi interpretată ca o afectare a suveranității statelor (care nu-și mai pot recupera competențele cedate CE).

³⁹ De exemplu, dacă în sarcina CE revine realizarea unor obiective interne, se poate extinde competența acestora și în domeniul extern, pentru acele măsuri necesare bunei îndepliniri a atribuțiilor pe plan intern. Cf. Viorel MARCU, **op. cit.**, p. 151.

⁴⁰ François PRIOLLAUD, David SIRITZKY, **op. cit.**, p. 32.

⁴¹ Philippe MANIN, **op. cit.**, p. 68.

⁴² De exemplu, Adunarea Generală ONU (în care sunt reprezentate statele membre ONU, și nu cetățenii lor), cf. Grigore GEAMĂNU, **Drept internațional public**, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1981, vol. II, pp. 237, 270. De asemenea, Conferința Generală din cadrul OIM (organ alcătuit din delegații desemnați de statele membre).

⁴³ Deși instituțiile europene din cadrul sistemului politic al UE **nu au personalitate juridică** (doar Comunitățile Europene dețin o astfel de personalitate, instituțiile acționând, deci, în numele CE și pentru acestea), se consideră că, în temeiul principiului autonomiei de voință, aceste instituții politice au dreptul de a-și numi propriii funcționari și de a-și elabora regulamente proprii de organizare și funcționare. Cf. Augustin FUEREA, **Instituțiile Uniunii Europene**, pp. 38-39.

⁴⁴ În OI de cooperare, **bugetul este aprobat**, de regulă, **de organul plenar**, în care sunt reprezentanți toți membrii (de exemplu, în cadrul ONU, această competență o deține Adunarea Generală), deoarece toate statele contribuie la suportarea cheltuielilor organizației (cf. Raluca MIGA-BEȘTELIU, **op. cit.**, pp. 142-143). Nu trebuie însă să confundăm bugetul organizației ca atare, cu bugetele proprii ale fiecărui organ/instituție, care, în temeiul principiului autonomiei, sunt adoptate de fiecare organ/instituție în parte, conform regulamentelor interne de funcționare.

⁴⁵ În cazul UE, aceasta fiind legată de **teoria „dublei legitimități a Uniunii”** (interguvernamentală

și democratică), deoarece Uniunea este, de fapt, „o federație a statelor și a cetățenilor europeni”), cf. François PRIOLLAUD, David SIRITZKY, **op. cit.**, pp. 32-33.

⁴⁶ Statul fiind definit ca „organizarea **statală a puterii poporului**”, ca „**instituționalizarea** acestei puteri”; în schimb, „puterea politică” evocă ideea de „putere a poporului”, care are un conținut mai larg decât puterea de stat. Cf. Ioan MURARU, Elena Simina TĂNĂSESCU, **Drept constituțional și instituții publice**, vol. II, Ed. All Beck, București, 2004, pp. 2-3.

⁴⁷ Noțiunea de „putere” evocă, în concepția unor autori, pe aceea de „suveranitate” (Francis ROSENSTIEL, **op. cit.**, pp. 31-32), suveranitatea fiind definită ca „puterea cea mai mare, care nu provine și nu depinde de nimeni”, „simbioza dintre puterea supremă de fapt și puterea supremă de drept”. În aceste condiții, „puterea” nu ar fi concepută decât în relație cu statul, nu și cu organizația internațională. Pentru alții (G. JELLINECK, 1929), trebuie efectuată o distincție între suveranitate și puterea statală (aceasta nu are valoare decât pentru o singură epocă și pentru un singur stat). Astfel, nu poate avea loc „un partaj al suveranității și al puterii statale, între stat și comunitatea supranațională”, deoarece fundamentele juridice rămân distincte” (cf. Francis ROSENSTIEL, **op. cit.**, p. 3).

⁴⁸ Unii autori (Ioan ANGHEL, **op. cit.**, pp. 155-157) consideră că „**reducerea suveranității**, ca și **integrarea** constituie un **proces evolutiv**, care se produce în timp și cu un grad de intensitate variabil”. „**Transferul de suveranitate de la statele membre la Uniunea Europeană**” constituie, în această viziune, „un proces cu o acțiune generală de absorbire a atributelor de suveranitate, în sensul că el tinde, în funcție de gradul de integrare atins, să cuprindă cea mai mare parte din atribuțiile statelor, dacă nu să le preia în totalitate”. Transferul de putere către instituțiile comunitare este considerat ireversibil, deoarece aceasta nu mai poate fi restituită statelor membre” (chiar dacă statul în cauză se retrage din UE, aceasta **nu duce la o micșorare sau la o retragere a competențelor exclusive sau partajate ale UE, deja acordate de statele membre**).

⁴⁹ Augustin FUEREA, **Drept comunitar european**, p. 32. Consiliul Constituțional din Franța (Pierre PACTET, **op. cit.**, p. 370) a examinat prevederile tratatului de la Amsterdam, considerat că „autorizează instituțiile UE să ia decizii care **pun în cauză exercițiul suveranității naționale a statelor membre** (azil, vize, imigrație, trecerea frontierelor UE). **Nu „transferul” în sine este declarat contrar constituției**, ci **procedura de transfer**, când prevede **majoritatea calificată**. În alte opinii, chiar dacă UE seamănă cu o OI clasică (fiind o **asociație voluntară de state**, în care instituțiile sale sunt considerate ca dispunând de puțină independență, sarcina lor principală fiind să îndeplinească obiectivele trasate de statele membre), totuși se distinge de aceasta



(instituțiile UE având „puterea de a face legi și politici obligatorii pentru state”; în domeniile de competență ale UE, dreptul Uniunii are preeminență față de cel național), cf. John McCORMICK, **Understanding the European Union. A Concise Introduction**, Palgrave, G.B., 2002, p. 4.

⁵⁰ Raluca MIGA-BEȘTELIU, **op.cit.**, p. 17.

⁵¹ Unii autori (Charles ZORGBIBE, **Construcția europeană**, Ed. Trei, București, trad. Speranța DUMITRU, 1998, p. 134) consideră că, de fapt, **Comunitățile nu au fost concepute după principiile de drept internaționale**, ci după principiile de drept intern. Mai mult, executarea tratatelor nu este lăsată la discreția statelor (ca în dreptul internațional), ci este încredințată unor „**veritabile puteri**”; din acțiunea acestor „**puteri**” rezultă „o **limitare normativă a suveranității** statelor membre”.

⁵² Ami BARAV, Christian PHILIP, **Dictionnaire juridique des Communautés Européennes**, PUF, ADAGP, Paris, 1993, p. 1140.

⁵³ În unele opinii, **amendarea** nu se confundă cu **revizuirea** actului constitutiv al OI, fiecare presupunând o **procedură distinctă** și intervenind în condiții distincte, cf. Raluca MIGA-BEȘTELIU, **op.cit.**, p. 27.

⁵⁴ Ami BARAV, Christian PHILIP, **op.cit.**, p. 1023 (competența de drept comun aparține **autorităților naționale**, iar Comunităților le revin doar domeniile în care a fost expres prevăzută o intervenție comunitară sau pentru care s-a dorit o astfel de intervenție). Acești autori subliniază, însă, caracterul echivoc al acestui principiu, care oscilează între voința statelor membre de a limita o extindere a competențelor comunitare și

voința CE de a legitima creșterea competențelor sale.

⁵⁵ OI de cooperare sunt bazate pe un tip de raporturi juridico-politice cu statele membre, care **nu presupun „cedarea de competențe”** către organele organizației, fie și pentru anumite domenii. Statele își păstrează, **în mod exclusiv și discreționar, dreptul de a aprecia angajamentele** pe care și le **asumă și consecințele** acestora; guvernele statelor membre **nu pot fi obligate împotriva voinței lor**, cf. Raluca MIGA-BEȘTELIU, **op.cit.**, p. 17.

⁵⁶ De exemplu, Acordul de la Montevideo/1980 prin care s-a creat ALADI (Asociația Latino-Americană de Integrare), Uniunea Africană (creată prin „Actul Constitutiv” semnat de statele membre la Lomé, Togo, 2000).

⁵⁷ Unii autori (Charles ZORGBIBE, **op.cit.**, p. 135) consideră că **tratatele comunitare** apar ca o „**Constituție a Comunităților**”, întrucât „definesc organizarea și competențele **puterilor publice comunitare**”.

⁵⁸ Deoarece UE are o natură politico-juridică **mixtă**. În concepția unor autori, Uniunea are o vocație **federală**, însă **depășește conceptul de stat**, fiind o construcție **hibridă** (pentru că „unele sectoare sunt **foarte integrate** – monedă, agricultură -, în timp ce altele sunt foarte **puțin integrate** – PESC, JAI – și **nu implică un transfer de suveranitate** în profitul unei oarecare „puteri centrale europene”). Mai degrabă este vorba de un „**federalism cooperativ**” (M. CROISAT, J.L. QUERMONNE, 1996), diferit de sistemele federale existente (cf. Jean Marc FAVRET, **op.cit.**, pp. 38-39).

Mădălina Virginia ANTONESCU (madalina.antonescu@idr.ro) a absolvit Facultatea de Drept, Universitatea București și Colegiul Juridic Franco-Român de Studii Europene. De asemenea, a absolvit masteratul în Relații internaționale și integrare europeană din cadrul Școlii Naționale de Științe Politice și Administrative, București. În prezent este doctorand în drept european în cadrul Facultății de Drept, Universitatea București și cercetător științific în cadrul Institutului Diplomatic Român. Este autoare a patru cărți: Regimul juridic al străinului, persoană fizică, în România, Doctrina neo-machiavelistă în contextul provocărilor globaliste, Uniunea Europeană - un imperiu modern? Studiu comparativ asupra vechilor și noilor tipuri de imperii, Uniunea Europeană - un imperiu al secolului XXI. Spre o civilizație unional europeană?



EUROREGIUNILE – CALE PENTRU ASIGURAREA UNITĂȚII ȘI DIVERSITĂȚII EUROPEI

*Dr. Silviu NEGUȚ,
Dr. Liviu Bogdan VLAD,
Marius Cristian NEACȘU*

O Europă a regiunilor poate fi văzută și interpretată în foarte multe feluri. Acest studiu încearcă să demonstreze că euroregiunile, acest tip aparte de regiuni transfrontaliere, reprezintă una dintre modalitățile efective de sprijinire a construcției europene. Regionalismul este abordat nu în sensul fragmentării („fragmente ale Europei”, cum susțin unii autori), ci, din contra, în cel al „apropierii” regiunilor (în sensul atenuării discrepanțelor/diferențelor de orice natură), în vederea netezirii căii spre integrarea europeană. Autorii scot în evidență elementele care susțin importanța euroregiunilor prin prisma devenirii europene: a) contribuie la reducerea încordării și la menținerea stabilității în zonă; b) ajută la depășirea moștenirii istorice negative; c) duc la surmontarea dificultăților economice; d) euroregiunile contribuie la pregătirea țărilor care vor să-și lege destinul de viitorul Europei, respectiv de Uniunea Europeană.

Regiune, regiunare – concepte în continuă schimbare

„Geografia este singura disciplină pentru care regiunea este o noțiune centrală”, afirmau geografii francezi P. Claval și E. Juillard în 1967, subliniind importanța delimitării, caracterizării și clasificării regiunilor ca forme de organizare spațială, subansambluri teritoriale sau structuri ale statelor naționale. Complexitatea entităților regionale impune abordări interdisciplinare, viziunea geografică sau economică nefiind suficientă pentru a furniza o bază completă de înțelegere a regiunilor. Iau naștere, în acest context, *științele regionale*, care, la început, au rezultat din intersecția economiei regionale, urbane și spațiale cu geografia economică și urbană. Ulterior, alte

discipline și-au adăugat perspectivele de analiză, contribuind la definitivarea științelor regionale, prin aportul urbanistilor, sociologilor, politologilor, antropologilor, inginerilor.

Regiunea a avut inițial un conținut exclusiv fizico-geografic. Regiunea naturală reflecta combinarea elementelor geomorfologice cu cele climatice, hidrologice, pedologice, de vegetație și faună. Delimitarea acesteia nu era arbitrară, din contra, implica existența unei arii care se distingea de cele vecine prin omogenitatea caracteristicilor sale. Regiunea naturală era concepută, deci, ca o *regiune omogenă*, contiguă, unică. Însă anii '90, marcați de inițiativa europeană de a deveni un spațiu integrat economic, au impus un nou tip de regiune: *regiunea de dezvoltare*. „Aceasta este – potrivit analiștilor¹ – legată de politica de dezvoltare regională, constituind spațiul de implementare a strategiilor menite să reducă dezechilibrele sociale și economice. Scopul delimitării regiunilor de dezvoltare este și acela de a crea cadrul instituțional de aplicare a fondurilor structurale (în cazul țărilor candidate) sau a celor comunitare (în cazul țărilor membre)”.

Regionarea este un proces desfășurat în două etape: prima este cea de selectare a criteriilor în funcție de obiectivele regionării; cea de a doua este cea de aplicare a criteriilor la unitățile spațiale, de clasificare a unităților spațiale individuale în funcție de criteriile reținute. Regionarea este, așadar, o formă de clasificare, de structurare a informațiilor și cunoștințelor primare, de prelucrare a acestora în scopul obținerii unor generalizări bazate pe caracteristicile esențiale.

Studiile de geografie regională au pus în evidență faptul că regiunile, ca spații economice, sunt definite printr-o „alchimie” proprie, rezultată din natura componentelor, din ierarhizarea acestora

pe grade de intensitate, din modul particular în care se combină și se interconstruiesc. Unicitatea și funcționalitatea unei regiuni implică existența unor factori care generează sau se opun dezvoltării regionale, a unor forțe endogene sau exogene care reglează procesul de creștere economică, a unor mecanisme care transformă orice spațiu regional într-o entitate cu personalitate structurală și funcțională.

Conceptul de euroregiune

Euroregiunile constituie un tip aparte de regiuni transfrontaliere, și aceasta nu grație marelui lor număr, caracteristic continentului nostru, cum susțin anumiți cercetători, ci datorită însăși esenței constituirii lor: au luat și iau naștere prin voința colectivă a administrațiilor locale și naționale din două sau mai multe țări vecine, funcționează pe baza unor statute adoptate prin consens și sunt coordonate de organisme abilitate în acest sens. Spre exemplu, în afara Europei, regiunile transfrontaliere au luat naștere, e adevărat, tot ca urmare a unor imperative de cooperare transfrontalieră, cel mai adesea cooperare economică (sau nu neapărat cooperare, ci, pur și simplu, necesitatea schimburilor comerciale – determinate de complementaritate), dar de cele mai multe ori fără un cadru legal și chiar fără acordul oficial (pentru că acordul tacit exista!) al statelor ale căror părți sunt implicate. Un caz tipic, edificator în acest ultim sens, este cel al regiunii transfrontaliere americane Rio Grande, care funcționează de decenii fără a fi oficializată.

„Euroregiunile reprezintă – așa cum sublinia un membru al Delegației Comisiei Europene (dr. Sabathil), cu ocazia întâlnirii de la Praga, din 1998, pe tema formulelor de cooperare regională în Europa Centrală și de Sud-Est – forma cea mai tradițională și mai eficientă pentru cooperarea din regiunile de frontieră și reprezintă un instrument relativ flexibil al colaborării în aceste zone de graniță.”

Euroregiunile și devenirea europeană

În afara faptului că pun în mișcare energii umane și resurse materiale care, altfel, nu ar fi fost valorificate la adevărata lor valoare, *euroregiunile sunt importante prin prisma devenirii europene.*

Încercăm, în continuare, să schițăm câteva elemente care vin în sprijinul unei atare aserțiuni:

a) În primul rând, și acesta este un lucru cu adevărat esențial, euroregiunile *contribuie la reducerea încordării și la menținerea stabilității în zonă.* În ceea ce privește reducerea încordării, ar fi de menționat euroregiunile mai noi (înființate după 1990), din spațiul Oder-Neisse, care, privite inițial cu ostilitate, sunt astăzi un model de organizare și eficacitate. Legat de ostilitatea inițială, ar fi de amintit că aceasta a fost întreținută din plin de mass-media din Polonia și Cehia, care au vehiculat trecutul dominator al Germaniei, susținând că are loc o nouă modalitate de „regermanizare” a teritoriilor de la est de Oder, de data aceasta pe cale economică; ulterior, însă, tot mass-media vor fi cele care vor sublinia realizările.

b) Euroregiunile *contribuie la surmontarea moștenirii istorice negative.* Să nu uităm, de pildă, că, spre deosebire de regiunile transfrontaliere din Europa de Vest, noile regiuni transfrontaliere din Europa Centrală și de Est prezintă unele caracteristici destul de diferite, și aceasta întrucât, în virtutea vicisitudinilor istoriei, frontierele s-au aflat adeseori în mișcare, fie spre est, fie spre vest, marcând profund structurile demografice, sociale, economice. Urmare a acestor translații frontaliere, fiecare țară din această parte a Europei are minorități pe teritoriul statelor vecine, care nu întotdeauna acționează congruent cu statul național majoritar.

c) Euroregiunile duc la *depășirea dificultăților economice*, chiar a incertitudinilor economice, am putea spune, contribuind la atenuarea dezechilibrelor economice regionale. De altfel, proiectele inițiate sunt, mai ales, din domeniul economic și vizează tocmai reducerea sau chiar ștergerea decalajelor amintite.

d) *Integrarea europeană trece, în mod evident, prin cooperarea regională și, în consecință, regiunile transfrontaliere contribuie la pregătirea țărilor care vor să-și lege destinul de viitorul Europei, respectiv de Uniunea Europeană.* Ne întrebăm, în acest sens, retoric: Oare ce reprezentau, în urmă cu câteva decenii, micile părți, zone ce aveau să devină componente ale euroregiunilor de pe Rinul Superior și ce sunt astăzi.

Premise pozitive. Rezolvarea în plan local/regional a aspectelor menționate – reducerea încordării, menținerea stabilității, precum și buna funcționare a cooperării economice și de altă natură – reprezintă, desigur, condiții *sine qua non* ale



reușitei euroregiunilor. Să nu uităm că, de pildă, în ceea ce privește primul aspect (încordarea), chiar și unele regiuni transfrontaliere vest-europene, între care Strasbourg-Karlsruhe, s-au constituit în zone în care, în mod tradițional, au existat tensiuni, cu motivație istorică în principal. Și iată că s-a reușit depășirea cu succes a acestui prag cu tentă naționalistă. În fond, colaborarea transfrontalieră „și-a propus să ajute echilibrarea diferențelor de dezvoltare apărute în ținuturile de frontieră, să depășească, pas cu pas, situația precară a acestor zone și să îmbunătățească condițiile de viață ale oamenilor care trăiesc pe aceste teritorii” (M.S. Sucha, 1998). Sau, cum se afirmă în Declarația de constituire a Euroregiunii Elba (Elbe în germană, Labe în cehă), „prin aceasta se dorește cuprinderea tuturor domeniilor: cultural, social, economic și de infrastructură ale vieții cotidiene”. Și tot privitor la această euroregiune (a Elbei), dar cu valabilitate generală, pentru toate euroregiunile, este următoarea aserțiune programatică: „puține obiective grandioase, dar numeroase măsuri individuale ce totalizează un întreg foarte util”. Așadar, să se acționeze nu pentru realizarea unui proiect deosebit, dar foarte costisitor, care ar antrena un mare efort financiar într-o singură direcție, ci punerea în mișcare a cât mai multor elemente ale activității economico-sociale, și în primul rând a infrastructurii, care facilitează legăturile absolut necesare unei bune cooperări. De pildă, în aceeași euroregiune amintită (cea a Elbei), s-a pornit de la îmbunătățirea infrastructurii transporturilor, acționându-se, printre altele, pentru descongestionarea unui drum european foarte solicitat (E 55), prin oferte alternative privind transportul de mare capacitate, reintroducerea legăturilor cu bacul între Schöna/Reinhardtsdorf (Germania) și Hrensko (Cehia), sincronizarea orarelor transportului public, german și ceh, la început pentru cel de mică distanță etc.

Un element-cheie: limbajul comun. Cooperarea în cadrul euroregiunilor înseamnă, printre altele, și găsirea unui *limbaj comun*, exprimat în programe coerente economice, turistice, culturale, artistice etc. A se vedea, în acest sens, succesul obținut de Euroregiunea Bayerische Wald (Pădurea bavareză)/Šumava, de asemenea germano-cehă, care a pus accentul pe revalorizarea atuurilor regiunii: peisajul extrem de frumos, care include și cel mai mare ținut compact împădurit din Europa

Centrală, activitățile tradiționale (între care prelucrarea sticlei) etc. Drept urmare, măsurile adoptate au vizat, printre altele, realizarea de șosele comune pentru uzul bicicliștilor și poteci pentru drumeție, transformarea vechilor șuri de fân în „hoteluri de fân” (pentru turiști, în primul rând bicicliști), lansarea proiectului „Sticla fără granițe”, respectiv sprijinirea reînvierii acestei vechi tradiții artistice, realizarea unui ghid bilingv al istoriei artei sticlăriei în zonă, precum și proiectul „Acoperișul verde al Europei” cu măsuri privind prezervarea naturii, dar și pentru valorificarea turistică, prin promovarea ofertei în comun (inclusiv același pavilion) la manifestările internaționale specifice (târguri).

Am insistat pe aceste aspecte, întrucât considerăm că găsirea limbajului comun este un element esențial al colaborării și cooperării internaționale, în ansamblu, și în cadrul euroregiunilor, în particular. De altfel, acolo unde acest limbaj lipsește, rezultatele se văd. Din păcate, de exemplu, euroregiunile din partea de est a României se află în dificultate, tocmai datorită absenței limbajului comun (nu și a limbii comune - care este româna!).

În fond, principalul obiectiv al euroregiunilor îl constituie *încurajarea încrederii și colaborării* locuitorilor din zonele de frontieră. Ceea ce nu este deloc ușor de realizat, având în vedere faptul că, în cele mai multe cazuri, lipsește infrastructura comună pentru colaborare, la care se adaugă, de la caz la caz, nenumăratele piedici legislative, juridice, disparitățile între sistemele financiare și, nu în ultimul rând, cele psihologice, mentalitățile fiind, după cum se știe, foarte greu de modificat. Ar fi de amintit în acest sens că, în România, datorită lipsei multă vreme a informației necesare și a cvasiabsenței temei din mass-media, euroregiunile au fost percepute de unii concetățeni – și unii încă o mai fac! – la nivelul „ne iau ungurii Transilvania!”. Nu este mai puțin adevărat că, la crearea unei asemenea reacții, a contribuit din plin, pe lângă necunoaștere, și modul neinspirat, de constituire și prezentare a unor asemenea regiuni transfrontaliere (ne referim la Euroregiunea Carpatică)³. Sau, în cazul celor mai puțin tineri, anunțarea tentativei modelului sovietic Valev din anii '60, care încerca, practic, nu stimularea dezvoltării economice și cooperării, cum susținea, ci includerea, treptată și voalată, în Uniunea Sovietică a altor teritorii, în baza principiului proximității geografice și, respectiv, a celui al diviziunii muncii (specializării economice în speță).

Participarea României în cadrul euroregiunilor

Denumire	Anul înființării	Țări partenere
I. Euroregiunea „Carpatica”	1993	Ucraina, Ungaria, Polonia; participă și unele unități administrative din România (1997, 2000) și Slovacia (1999)
II. Euroregiunea Dunăre – Criș – Mureș – Tisa	1997	România, Ungaria, Serbia
III. Euroregiunea „Dunărea de Jos”	1997	Republica Moldova, România, Ucraina
IV. Euroregiunea „Prutul de Sus”	1997	România, Ucraina
V. Euroregiunea „Giurgiu-Ruse”	2001	Bulgaria, România
VI. Euroregiunea „Dunărea de Sud”	2001	Bulgaria, România
VII. Euroregiunea „Dunărea Inferioară”	2001	Bulgaria, România
VIII. Euroregiunea „Dunărea 21”	2002	Bulgaria, România, Serbia
IX. Euroregiunea „Danubius”	2002	România, Bulgaria
X. Euroregiunea „Siret – Prut – Nistru”	2002	Republica Moldova, România
XI. Euroregiunea „Dunărea de Mijloc - Portile de Fier”	2005	Bulgaria, România, Serbia

Politica regională

Astăzi, în mod evident, puterea nu mai este bazată în mod exclusiv pe potențialul militar și pe controlul unui anumit teritoriu, ci pe abilitatea și capacitatea de integrare în economia globală. Un analist în domeniu afirmă, de pildă, că, după Primul Război Mondial, planeta s-a divizat în două entități distincte: de o parte, „lumea teritorial politico-militară” (*military-political-territorial world*), bazată pe principiul maximizării suveranității statului și al creșterii gradului de autarhie (*modelul sovietic*) și, de cealaltă parte, lumea comercială (*trading world*), bazată pe creșterea reciprocă a beneficiilor comerciale și pe integrarea într-o piață liberă, globală (*modelul occidental*). În cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea, numărul statelor din cea de-a doua categorie a crescut vertiginos, în timp ce celelalte state au fost condamnate la eșec (Richard Rosecrance, citat de Klaus-Achiner Boesler).

Procesul de globalizare a economiei reprezintă principalul impuls pentru integrarea regională într-o anumită arie. Dar, spre deosebire de cea globală, *politica regională* nu este destinată *spațiului*, ci *locului*. Iar un „loc” este format de relațiile sociale ale unei populații într-o lungă perioadă de timp, de caracteristicile fizice ale mediului, de istoria comună și de experiența de viață comunitară a regiunii. Ca urmare, Europa, de pildă, se divide într-o multitudine de astfel de „locuri”, iar specificitatea europeană constă în intersectarea diferitelor „locuri”, în funcție de dimensiunea de analiză supusă interesului: politic, economic, cultural. Potrivit anumitor teoreticieni în domeniu, zona de întâlnire a „locurilor” poate fi numită

regiune. Iar relațiile dintre statele care formează o regiune pot fi analizate în funcție de o serie de indicatori relevanți, între care multiplicitatea dimensiunilor interacționale, consistența interacțiunii, compatibilitatea valorilor de bază, importanța, fidelitatea și viteza contactelor. De pildă, în baza acestor considerente, putem identifica mai ușor modul în care s-a restructurat, după 1989, din punct de vedere regional, Europa Centrală și de Est. Mai întâi, trebuie subliniat faptul că cei 45 de ani de dominație comunistă nu au putut anula dimensiunea culturală a regiunilor istorice europene. Iată, în acest sens, definiția dată Europei Centrale de către dramaturgul ceh Milan Kundera (în **Tragedia Europei Centrale**, 1983): în perioada comunistă, Europa Centrală a fost, din punct de vedere *geografic*, în centru, *cultural a continuat să aparțină Vestului*, însă din punct de vedere *politic a fost subordonată Estului*. De aici, o primă concluzie: blocul sovietic a fost, într-adevăr, o regiune politică, dar nu a reușit să devină și o regiune culturală. Urmată de a doua concluzie: identitatea blocului sovietic a fost mai apropiată de cea a imperiului decât de identitatea unei civilizații.

Cu timpul, dacă două regiuni devin tot mai apropiate în planul culturii, al comunicației, în domeniile social, economic și cultural și chiar în probleme militare și de securitate, atunci ele vor deveni, foarte probabil, părți componente ale unei regiuni comune – aceasta este, de altfel, calea intrării în Uniunea Europeană.

În ceea ce privește regionalizarea, unii analiști apreciază că, în termenii tranziției, modelul tranziției central-europene este singurul fapt



europăen considerat ca semnificativ în șirul tranzițiilor est-europene. În restul Europei de Est, în sensul fostei Europe comuniste, tranziția este, încă, pentru unele țări, o mare incertitudine. De aici și aprecierea că Europa Centrală, în sensul restrâns al termenului, este anticamera integrării europene. Așadar, cine a „intrat” în Europa Centrală a „intrat” în Europa (I.N. Sava, 2000, pag. 5).

Revenind la tema în discuție, euroregiunile – cale pentru asigurarea unității și diversității Europei – este de amintit că unele forme de cooperare regională din Europa își au originea în cooperarea transfrontalieră. De pildă, Inițiativa Central Europeană își are rădăcinile într-un experiment de cooperare transfrontalieră, desfășurat în condițiile Războiului Rece, experiment ce a implicat la început (în 1978) nordul Italiei, Austria, Bavaria și județele de nord ale Ungariei, așadar o cooperare la nivel subnațional. Nu-i mai puțin adevărat că n-a dat roade și, ca urmare, la inițiativa Italiei, s-a trecut la cooperarea la nivel național (în 1989), în cadrul așa-numitei Quadrilaterale, care reunea o țară membră AELS (Asociația Europeană a Liberului Schimb), Austria, o țară membră a NATO și a CEE (astăzi UE), Italia, o țară neutră, Iugoslavia, și o țară membră a Tratatului de la Varșovia, Ungaria. Apoi, în contextul evenimentelor din Europa Centrală și de Est, s-au adăugat Cehoslovacia (1990) și Polonia (1991). „Declanșarea crizei iugoslave – remarcă un analist în domeniu – a însemnat, în același timp, o lovitură și un nou început pentru această grupare. Schimbându-și denumirea (în decembrie 1991) în Inițiativa Central Europeană (Central European Initiative), a suplinit eliminarea din sânul său a fostei Federații Iugoslave prin state desprinse din aceasta, extinzându-se, totodată, în două rânduri (iunie și noiembrie) pe parcursul anului 1996, către noi state din Europa Răsăriteană și de Sud-Est” (A. Pop, 1998).

În concluzie, pe baza a ceea ce am încercat să argumentăm în cele prezentate, afirmăm – și avem credința că nu greșim – că această cooperare multilaterală la nivel local, transfrontalier, reprezintă, în egală măsură, o cale de *integrare europeană*, un pas firesc și necesar pentru aderarea la Uniunea Europeană, așadar pentru unitatea Europei, dar și pentru păstrarea diversității bătrânului continent. Și nu trebuie uitat că viitorul Europei îl reprezintă Uniunea Europeană, iar cine nu intră în acest bloc regional, evident, nu are viitor.

BIBLIOGRAFIE:

1. CLAVAL, Paul, JUILLARD, Etienne, Région et régionalisation dans la géographie française et dans d'autres sciences sociales: bibliographie analytique, Dalloz, Paris, 1967.
 2. CROZET, Michel, La cohésion européenne et la politique régionale, workshop-ul „Agricultural Politics in European Union, 15 – 18 aprilie 1997;
 3. DEICĂ, Petre, ALEXANDRESCU, Valeria, Euroregiunea carpatică și himera hungaristă, cotidianul „Timpul”, nr. 63, 1994;
 4. FOUCHER, Michel, Fragments d'Europe. Atlas de l'Europe médiane et orientale, Fayard, 1993 (îndeosebi capitolul „Europe des régions et déséquilibres internes”, pp. 308 – 311);
 5. NEGUȚ, Silviu, Euroregiunile – un punct de vedere, în „The Romanian Economic Journal”, no.2, July 1998;
 6. NEGUȚ, Silviu, Les Euroregions, în „Revue Roumaine de Géographie”, 1999;
 7. NEGUȚ, Silviu, Regionalizare – globalizare, în „Romanian Economic Journal”, anul II, nr. 4 – 5, December, 1999;
 8. POP, Adrian, Formule de cooperare regională în Europa Centrală și de Sud-Est, în cotidianul „Curentul”, 3 dec., 1998;
 9. POPESCU, Claudia, Regionarea economico-geografică, în vol. Silviu NEGUȚ (coord.) Geografie economică mondială, Editura Meteor Press, București, 2006, pp. 257 – 288;
 10. SAVA, Ionel Nicu, Zece ani de tranziție în Europa de Est (1990 – 2000), Editura Fundației Culturale Române, București, 2000;
 11. SĂGEATĂ, Radu, Modele de regionare politico-administrativă, Editura Top Form, București, 2004;
 12. SUCHA, Marian, Euroregiunile sau cum promovează frontierele dezvoltarea în comun, în cotidianul „Curentul”, 3 dec., 1998;
 13. VASILE, Alina, Cooperare peste granițe, în cotidianul „Curentul”, 3 dec., 1998.
- *** Regionalism and Integration. Culture, Space, Development, Regional Conference of Geography, Timoșoara – Tübingen – Angers, 2000;
- *** Regionalism. Concepts and approaches at the turn of the century, Bucharest, 1995.



NOTE BIBLIOGRAFICE:

¹ Claudia POPESCU, *Regionarea economico-geografică*, în vol. Silviu NEGUȚ (coord.) **Geografie economică mondială**, Editura Meteor Press, București, 2006, p. 261.

² În esență, zilnic, numeroși mexicani, așa-numiții maquiladores (potrivit anumitor surse în jur de un

milion) trec granița în SUA, unde lucrează, primind însă salarii mai mici decât americanii, iar, la rândul lor, aceștia din urmă trec granița în sens invers, pentru a face cumpărături în Mexic, unde prețurile sunt mai reduse.

³ Euroregiunea Carpatică a fost inaugurată în februarie 1993, cu participarea Ungariei, Poloniei și Ucrainei, fără invitarea (și, implicit, participarea) României și Slovaciei, evident țări carpatice.

Profesorul universitar dr. Silviu NEGUȚ (silviu.negut@biblioteca.ase.ro) este prodecan al Facultății de Relații Economice Internaționale și director al Masterului de Geopolitică și Relații Internaționale din cadrul Academiei de Studii Economice din București.

Dr. Liviu Bogdan VLAD (liviubogdan.vlad@biblioteca.ase.ro) este lector universitar la Facultatea de Relații Economice Internaționale din cadrul Academiei de Studii Economice din București.

Marius Cristian NEACȘU (marius.neacsu@biblioteca.ase.ro) este lector universitar la Facultatea de Relații Economice Internaționale din cadrul Academiei de Studii Economice din București, doctorand în geografie.

PROIECTAREA FLUXULUI INFORMATIV

Victor BOBOC

Articolul încearcă să prezinte unele aspecte-cheie privind modul în care este văzut în prezent fluxul informativ într-o structură de informații militară. Pornind de la ciclul informativ, articolul se focalizează mai puțin asupra unui ciclu funcțional tipic pentru o structură J2 și se axează mai mult asupra modului în care fluxul informativ poate influența performanțele respectivei structuri.

Din perspectiva cercetărilor, articolul se concentrează asupra unor concepte noi, proiectate astfel încât să permită optimizarea fluxului de informații și să sporească funcționalitatea structurală a respectivei structuri J2. În afara algoritmilor ce pot fi aplicați astfel încât să se îmbunătățească fluxul de informații, articolul precizează, totodată, cum acest flux poate influența conținutul unei structuri J2.

Ciclul informativ tipic al unei structuri de tip J2, așa cum subliniază majoritatea publicațiilor din domeniu, presupune existența a patru etape fundamentale¹, și anume:

- Orientarea
- Colectarea
- Analiza și producerea produselor de informații
- Diseminarea produselor de informații.

Este important de subliniat că fiecare din aceste etape se constituie, în fapt, din fluxuri specifice de informații, care concură la funcționarea ciclului prezentat (Figura 1). Aceste fluxuri se manifestă atât între elementele componente ale structurilor de tip J2, cât și între structura J2 propriu-zisă și celelalte componente ale comandamentului sau alte structuri subordonate, ori cu care există cooperări specifice pe problematica producerii de produse de informații.

De fapt, așa cum vom vedea, aceste fluxuri de informații caracteristice ciclului funcțional al structurilor de tip J2 determină caracteristicile intrinseci ale fiecărei etape în sine și, chiar mai mult, pot determina eficiența acestora.

Conform cercetărilor privind fenomenul ciclul funcțional al structurilor de informații, fie că sunt civile sau militare, cu cât volumul de informații dat spre știința celor implicați în funcționarea acestor structuri este mai mare, cu atât deciziile și concluziile specifice ale acestora vor fi mai documentate. Totodată, însă, existența unui volum foarte mare de informații poate bloca sistemul respectiv, determinând elaborarea unor concluzii și decizii eronate. Ca urmare, proiectarea fluxului de informații pentru fiecare etapă funcțională din ciclul specific unei structuri de informații și implicit și al unei structuri de tip J2 este un pas esențial și, în același timp, foarte important pentru funcționarea acesteia.

Înainte de a prezenta câteva aspecte privind aceste fluxuri de informații, trebuie subliniate câteva caracteristici ale structurii de tip J2 ce o deosebesc de o structură de informații clasică, în care, prin chiar modul de organizare, avem prezente atât componenta de coordonare, cât și cea de execuție.

Structura de tip J2 va fi creată specific pentru a răspunde întrebărilor critice ale comandantului și a coordona, printr-o delegare de competență specifică, capacitățile de colectare de informații. Această situație conduce la punerea accentului pe componenta de coordonare și gestionare a operațiilor capacităților de colectare. Contactul dintre componenta de coordonare și cea de execuție va fi caracterizat ca fiind mult mai formal. Prin urmare, comunicarea dintre elementul de coordonare și cel de execuție trebuie atent definită. Fluxul de informații schimbat între cele două elemente va trebui să fie bine definit și urmărit, astfel încât să nu se ajungă la o situație critică, care poate conduce la blocarea unuia dintre elemente. Pe de altă parte, structura de tip J2 acționează ca structură coordonatoare printr-o delegare de competență specifică venită din partea comandantului. În același timp, trebuie ținut cont și de faptul că, în exercitarea atribuțiilor sale, J2 poate avea de a face cu structuri

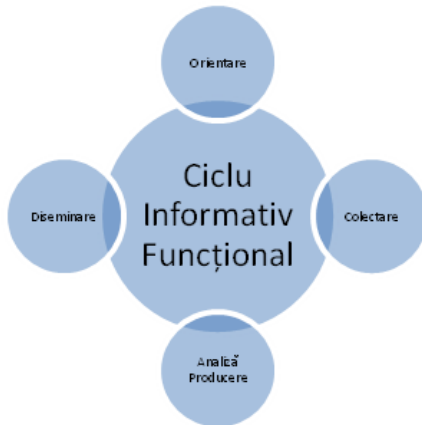


Figura 1

aflăte fie doar într-o relație de cooperare sau chiar mai mult, aflăte doar într-o relație de sprijin reciproc, determinată de existența unui mandat formal, care exclude din start posibilitatea controlului, verificării sau chiar aplicarea vreunui criteriu de eficiență privind sprijinul informativ reciproc dintre cele două structuri.

Plecând de la prima secvență a ciclului funcțional specific pentru structurile de tip J2 - **Orientarea** sau **Direcționarea** (Figura 1) - se observă imediat că avem de a face cu un flux informativ inițial (Figura 2), destinat stabilirii, cel puțin la început, a Necesariului de Informații Critice ale Comandantului² - Commander Critical Intelligence Requirements CCIR, în literatura de specialitate.

Faptul că, de la început, comandantul comunică personalului din subordine intențiile sale, în baza misiunii primite, determină un flux informativ primar între membrii personalului, ce aparțin diferitelor secțiuni. Stabilirea precisă a căilor de comunicare, a punctelor de contact și a responsabilităților specifice fiecărei secțiuni, în acest flux de informații primar este nu numai foarte importantă, dar, în același timp, și decisivă pentru obținerea primelor produse de planificare a culegerii de informații, și anume, Cererile Prioritizate de Informații ale Comandantului, în literatura de specialitate Prioritized Intelligence Requirements, PIR. Fără un produs de calitate, în acest moment al Planificării Operaționale, funcționarea J2 va fi nu numai ineficientă, dar și incapabilă să răspundă în mod real cererilor de informare ale comandantului. Fără a trece mai departe, este semnificativ să subliniem câteva caracteristici ale acestui Flux de Informații inițial:

- ♦ **Implică cooperare între toate compartimentele comandamentului respectiv³:** aspectele comunicate de comandant trebuie preluate, interpretate, iar rezultatele acestei prime analize transformate în necesarul de informații. Informațiile primare ce se introduc în acest flux provin din toate secțiunile și, într-un fel sau altul, reflectă contribuția tuturor compartimentelor dintr-un comandament la acest produs. Misiunea comandantului, Intențiile sale privind atingerea Statusului Final

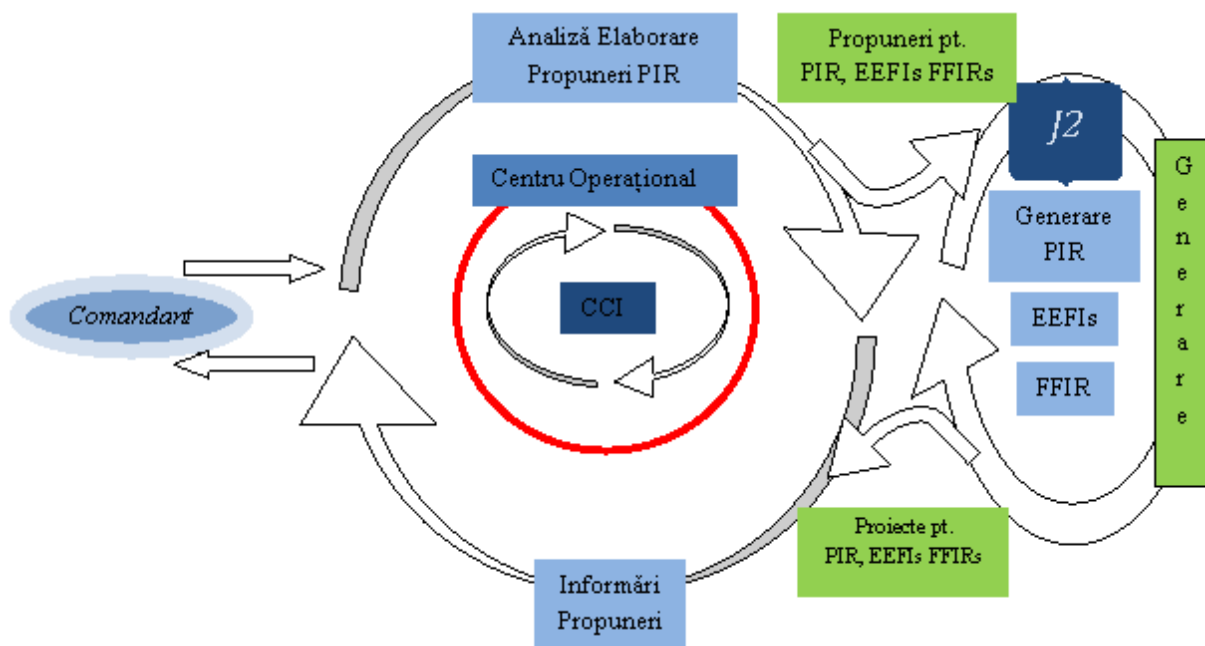


Figura 2

Dorit pentru Misiunea sa sunt convertite de către fiecare secțiune în cerințe de informare necesare îndeplinirii obiectivelor parțiale ale fiecărei etape operaționale și, implicit, ale întregii misiuni încredințate. Pe parcursul acestei perioade de Orientare din cadrul ciclului informativ, fluxul de informații primit este mare și divers, ceea ce presupune stabilirea din timp și precisă a secțiunilor responsabile pentru centralizarea și concentrarea tuturor cerințelor de informare într-un produs unic, coerent și necesar proiectării și derulării operațiilor militare specifice misiunii primite. Secțiunile J2 și J3 vor fi aceste secțiuni, în ideea determinării necesarului de informare atât din punct de vedere al cunoașterii Forțelor Oponente, cât și din punctul de vedere al cunoașterii Forțelor proprii sau Amice și ale căror operații trebuie protejate în egală măsură. Este foarte important faptul că acest ciclu poate fi reluat oricând, atunci când se constată că ceea ce a fost stabilit inițial pentru respectiva operație a devenit inefficient, fie datorită conținutului său, fie datorită schimbării radicale a mediului operațional în care se desfășoară respectiva misiune. Iată de ce acest Necesitar Prioritizat de Informații pentru Comandant devine un produs-cheie pentru buna funcționare a compartimentelor J2 încă din faza de debut a operațiilor militare. Adaptarea permanentă a acestui produs la realitățile Ariei de Responsabilitate trebuie să fie o preocupare permanentă a punctelor de contact specializate pe această problemă din cadrul J2 și J3. Ca urmare, un criteriu de evaluare a calității proiectării inițiale a acestui produs poate fi cuantificarea permanentă a acestor schimbări. În cazul în care schimbările ce trebuie aduse sunt majore, se poate concluziona că, inițial, acest produs a fost defectuos proiectat, putându-se chiar aprecia că misiunea comandantului sau Intențiile sale de atingere a Statusului Final Dorit nu au fost bine înțelese sau, chiar dacă au fost bine înțelese, procesele ulterioare nu au ținut cont de realul necesar de informare a comandantului. Riscul este ca, în aceste condiții, deciziile luate pe timpul derulării operațiilor să fie greșite sau chiar să nu fie proprii mediului operațional respectiv. Concluzia firească este că procesul elaborării acestui produs, privit în majoritatea lucrărilor de specialitate ca un produs inițial major al Procesului de Planificare Operațională, conține, pe lângă aspectele clasice ale proiectării sale, și problematica determinării corecte a fluxului de informații din cadrul Comandamentului respectiv, astfel încât, atât din punct

de vedere cantitativ, cât și din punct de vedere calitativ, el să răspundă cerințelor de informare ale comandantului, iar corecțiile aduse ulterior să nu schimbe dramatic conținutul acestuia.

• **Presupune identificarea, analiza și determinarea „întrebărilor-cheie” cărora trebuie să li se găsească răspunsul:** altfel spus, misiunea comandantului și intențiile sale trebuie „traduse”²⁴ în mod concret în cerințe operative și, ulterior, în interiorul acestor cerințe operative, trebuie identificate elementele care, prin conținutul lor, sunt determinante pentru reușita operațiilor în sine. Pe lângă cele amintite anterior, cu privire la existența unui flux informativ specific acestui moment, în cadrul Procesului de Planificare Operațională trebuie specificat că obținerea acestui produs nu numai că depinde de existența unui flux de informații bine proiectat înainte, dar și de existența unui personal pregătit, capabil să manipuleze informațiile specifice acestei etape într-un mod corespunzător. Transformarea Intențiilor Comandantului în Cerințe de Informare și apoi Prioritizarea acestora nu este numai o problemă de a „despica” sau de a „detalia” o comunicare anume, ci este o problemă legată de:

• coroborarea din punct de vedere informativ a necesarului de informare al tuturor componentelor unui comandament;

• identificarea nivelului de convergență al acestor cereri și eliminarea aspectelor inutile sau insuficient definite;

• identificarea succesiunii logice, firești a etapelor operaționale și introducerea acestei ordini în stabilirea priorităților de informare a comandantului;

• sesizarea oportună a oricăror schimbări ce trebuie introduse în acest produs în cadrul parametrilor calitativi și de oportunitate corespunzători.

Prin urmare, Cerințele de informare ale Comandantului, înainte de a fi supuse aprobării acestuia, trebuie să fie „create” prin „traducerea” corespunzătoare a misiunii și intențiilor sale. Acest mod specific de abordare a problematicii acestei etape subliniază din nou importanța fluxului de informații ce trebuie stabilit.

• **Presupune controlul permanent al nivelului de satisfacere a Cerințelor de informare a comandantului, astfel încât orice corecție să fie oportun introdusă în produsul respectiv:** pe lângă conținutul interdisciplinar al fluxului de informații în această etapă – între diferitele secțiuni ale unui

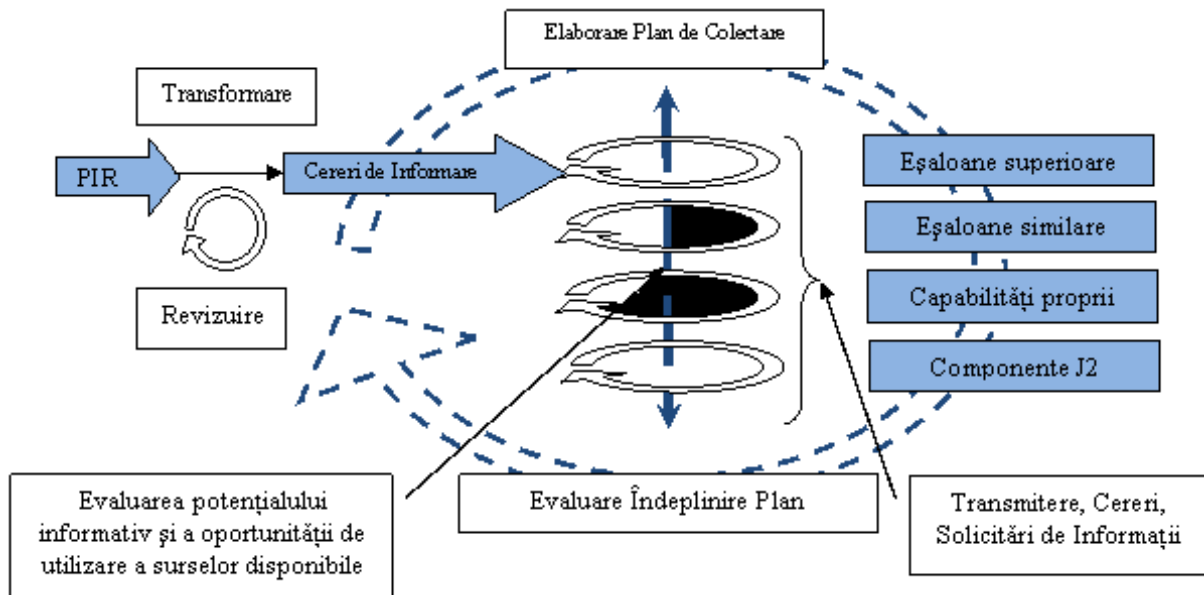


Figura 3

comandament și punctele de contact din cadrul J2 și J3 - există și o componentă internă în cadrul J2 care însă are rolul de feedback pentru acest flux de informații. Obținerea indicatorilor de îndeplinire a Cerințelor de Informare a Comandantului prin cooperarea directă, deschisă în acest scop în cadrul J2, nu mai este doar o problemă internă a secțiunii J2, ci, în egală măsură, o problemă ce implică evaluarea Procesului de Planificare Operațională în sine. Nesatisfacerea cererilor de informare prioritizate poate constitui un semnal de alarmă nu numai prin prisma ineficienței următoarei etape din cadrul ciclului funcțional al J2 (fig. 1), dar și privind modul în care a fost desfășurat inițial sau ulterior chiar Procesul de Planificare Operațională, pe parcursul căruia au fost identificate și ordonate într-un anumit fel Cererile de Informare ale Comandantului.

Prima etapă a ciclului funcțional al J2 presupune deja existența unui flux de informații. Cea de a doua – **Colectarea**⁵ - se constituie într-un moment decisiv din acest punct de vedere, deoarece, în acest moment, pe lângă aspectele interne legate de circulația informațiilor, în cadrul Comandamentului respectiv sau în interiorul J2 - schimbul informativ cu compartimentele componente ale J2 – apare și schimbul informativ cu capacitățile de colectare disponibile pentru fiecare comandament. Fluxul de informații din acest moment capătă conotații de externalizare, dat fiind faptul că stabilirea concretă a responsabilităților de colectare poate presupune nu numai transmiterea ordinelor respective de

colectare, ci și transmiterea cererilor de informare către eșaloanele superioare, spre forțele cu care s-au stabilit relații de cooperare pe problematica schimbului de informații sau chiar către unele entități naționale specializate dislocate în sprijinul comandamentului respectiv în Zona de Operații.

Odată obținută lista cu necesarul de informare, în interiorul J2, se va trece la dezvoltarea cererilor de informații și a Planului de Colectare. Fluxul informativ determinat de acest proces, așa cum precizăm anterior, are o strânsă legătură atât cu formațiunile aflate sub directul control operațional al J2, cât și cu alte eșaloane superioare sau alte categorii de forțe dislocate în Zona de Operații. În plus, fluxul de informații intern al J2 va angrena aproape toate componentele acestuia pentru a determina capacitatea cea mai potrivită pentru colectarea informațiilor cerute (Figura 3).

Similar, în procesele de analiză, realizare și diseminare a produselor de informații⁶, fluxul informativ specific va avea o diagramă asemănătoare (Figura 4). Semnificativ este faptul că cea de a doua componentă a fluxului de informații, în cazul procesului de analiză și producție, nu se închide prin componenta specializată a J2, ci prin cea de colectare, ca urmare a faptului că, în interiorul compartimentului de analiză și producție, nu vom găsi elementele specializate pentru coordonarea procesului de colectare.

Din analiza acestor faze funcționale ale J2, este relevant că, în toate etapele, apar fluxuri de informații care sunt necesare în vederea unei bune

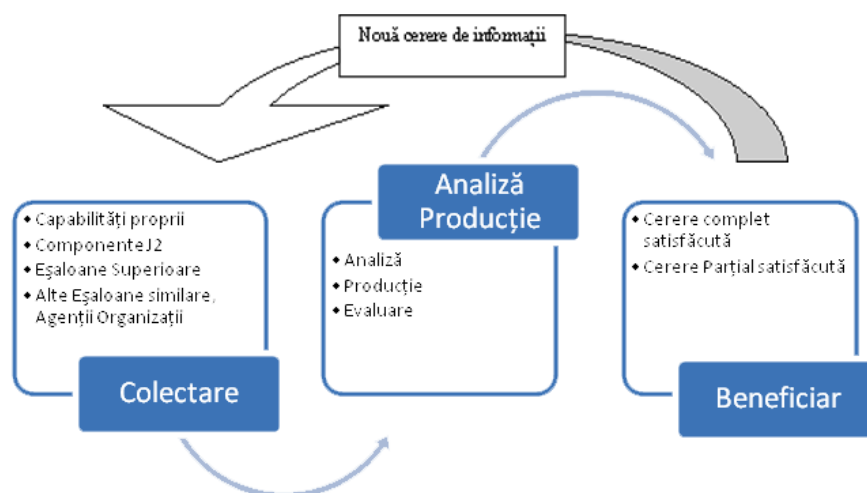


Figura 4

funcționari a J2 și a comandamentului respectiv. Din acest punct de vedere, se poate aprecia că, în fapt, J2 și celelalte componente ale unui comandament sunt formate dintr-o rețea de puncte și comunicațiile existente între acestea. Fiecare dintre aceste puncte poate fi apreciat ca un punct de decizie, cu un nivel de autoritate și competență bine definit, care are o anumită specializare pentru o anumită funcție în cadrul J2 sau chiar pe o anumită componentă a funcției respective. Toate aceste puncte sunt legate între ele prin legături funcționale și, împreună, se constituie într-o rețea funcțională specializată sau nu pe o anumită problematică. Această descriere ne conduce către concluziile rezultate din aplicarea unei metode moderne de proiectare și simulare chiar a structurilor de informații, și anume, Simularea Dinamică a Fluxului Informativ – Dynamic Information Flow Simulation⁷, DIFS.

În prezent, cei care planifică și concură la procesele de luare a deciziilor trebuie să facă față problematicii privind modul în care produsele de informații susțin eforturile de îmbunătățire a procesului de comandă și control⁸. Această situație se datorează, în mare parte, dificultăților legate de posibilitatea comparării structurilor organizațiilor de suport informativ⁹. Această dificultate își are originea în contextul în care beneficiarul cererii de informare este dependent de natura informațiilor¹⁰, în necesitatea protejării surselor și metodelor folosite, precum și în incertitudinea privind validarea informațiilor de realitatea ulterioară a Zonelor de Operații. DIFS încearcă să elimine caracterul subiectiv al unora dintre factorii enumerați anterior și să asigure un punct de vedere

obiectiv, în scopul evaluării organizațiilor de suport informativ printr-o simulare discretă, dinamică, multiagent de tip rețea.

Modelul DIFS definește organizațiile de suport informativ ca o sumă de agenții, departamente formate dintr-o colecție de entități – **noduri** și legături de comunicare – **conexiuni**, în interiorul fiecărei agenții, ce sprijină informativ un număr stabilit de decidenți, entități din cadrul fiecărei agenții și, prin urmare, existenți în cadrul organizației¹¹. Pentru a putea realiza această simulare, modelul DIFS folosește următoarele categorii de „noduri”:

- **Decidenți** – responsabili pentru însărcinarea capacităților agenției în vederea colectării de informații; aceștia pot fi considerați chiar și în calitate de consumatori de produse de informații, dat fiind faptul că intră în posesia produselor finite de informații ale respectivei agenții;

- **Colectorii** - reprezintă căile prin care informația este adusă în cadrul agenției și, implicit, în cadrul organizației; rapoartele colectoarelor, cu informațiile obținute sunt distribuite în cadrul organizației, în conformitate cu regulile interne prestabilite ale acesteia;

- **Procesorii** - reprezintă capacitățile analitice ale organizației; în cadrul modelului DIFS, aceștia sunt considerați ca fiind aceia care cumulează mai multe rapoarte ale colectoarelor într-un singur produs, care, în acest fel, devine și mai important pentru decident;

- **Bănci de Date** - sunt considerate nodurile în care se stochează informația; atât decidenții, cât și procesorii pot cere acestor noduri să furnizeze informații deja stocate;

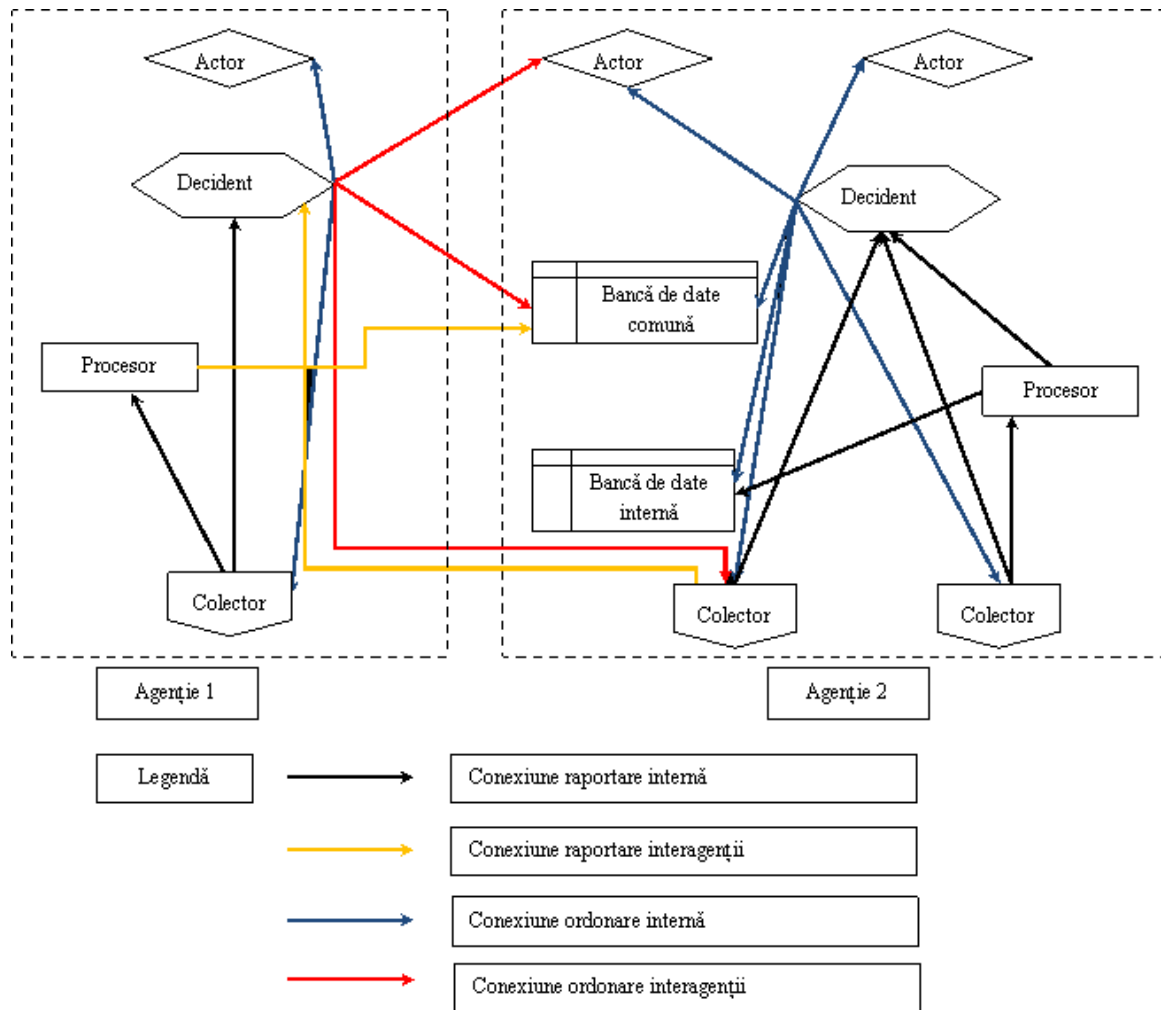


Figura 5

• **Actori** – sunt noduri definite în cadrul metodei DIFS pentru evaluarea eficienței decidenților din cadrul fiecărei agenții și din cadrul organizației; decidenții pot genera sarcini către actori, dacă există suficientă informație și, în acest fel, eficiența organizației poate fi modelată în termeni privind numărul de sarcini îndeplinite de către actorii din cadrul organizației, pe baza informațiilor colectate.

Totodată, în cadrul DIFS sunt definite și următoarele tipuri de conexiuni:

- De ordonare internă
- De ordonare interdepartamentală – interagenții
- De raportare internă
- De raportare interdepartamentală – interagenții.

O posibilă rețea de analizare a eficienței fluxului informativ în cadrul unei organizații poate fi definită de figura 5.

Din analiza modului în care, prin DIFS, se poate evalua eficiența unei structuri de suport informativ, rezultă că, pe lângă rezultatele privitoare la eficiența unei structuri deja constituite, se pot face aprecieri și privind structura unei organizații aflate în fază de proiectare.

Mai mult chiar, prin simulări succesive, se pot experimenta sau optimiza fie concepte pentru structuri de suport informativ create pentru un anumit scop – specializate -, fie pentru o anumită misiune, fie pentru anumite categorii de informații sau chiar anumite categorii de decidenți.

Departate de a susține perfecțiunea metodei, specialiștii în domeniu apreciază că, alături de alte metode existente sau chiar în combinație cu acestea, în acest mod se pot face proiectări eficiente destinate realizării de structuri de suport informativ, atât în cazul celor ce activează permanent, cât și în cazul celor create temporar pentru un anumit scop.



Date fiind cerințele actuale în domeniul suportului informativ, existența unor astfel de metode permite proiectarea sau adaptarea suportului informativ, în funcție de cerințele decidenților sau de caracterul acțiunilor ce trebuie sprijinite din punct de vedere informativ. Așa cum arată specialiștii în domeniul evaluării și simulării structurilor de suport informativ¹², aceste metode „vor permite creșterea vitezei de adaptare a structurilor informative la cerințele consumatorilor și eliminarea în mare parte a subiectivității deciziilor privind eficiența operativă a unor astfel de structuri”¹³.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

¹ Joint Intelligence Support to Military Operations – November 1996, p. III-2.

² Joint and National Intelligence Support to Military Operations, October 2004, p. III-3.

³ Ibidem, p. III-4-5.

⁴ Joint and National Intelligence Support to Military Operations, October 2004, p. III-4.

⁵ Joint and National Intelligence Support to Military Operations, October 2004, p. III-11.

⁶ Joint and National Intelligence Support to Military Operations, October 2004, pp. III-28-57.

⁷ Robert BEHRMAN, Kathleen M. CARLEY, “Modelling the Structure and Effectiveness of Intelligence Organizations: Dynamic Information Flow Simulation”, în *Proceedings of the 8th International Command and Control Research and Technology Symposium. Conference held at the National Defense War College, Washington DC. Evidence Based Research, Vienna, VA, 2003*.

⁸ BERKOWITZ, Bruce D., GOODMAN, Allan E., **Strategic Intelligence for American National Security**, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1989.

⁹ BERKOWITZ, Bruce D., GOODMAN, Allan E., **Best Truth: Intelligence In The Information Age**, Yale University Press, New Haven, Connecticut, 2000.

¹⁰ Kent, SHERMAN, **Strategic Intelligence for American World Policy**, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1951.

¹¹ Robert BEHRMAN, Kathleen M. CARLEY, op. cit.

¹² Ibidem.

¹³ Ibidem.

Căpitan-comandorul Victor BOBOC și-a început cariera în domeniul informațiilor militare în anul 2000. După numirea sa în diferite funcții în cadrul Direcției Generale de Informații a Apărării, urmează cursul postuniversitar Avansat de Operații Joint pentru Ofițeri de Stat Major în cadrul Universității Naționale de Apărare. Din acel moment, ofițerul se dedică înțelegerii regulamentelor și procedurilor NATO în domeniul informațiilor. Din anul 2005 este numit la post în cadrul unui comandament de corp dislocabil, înființat la inițiativa statului elen, unde ocupă succesiv funcțiile de ofițer de stat major pentru Contrainformații apoi Șef Secție Contrainformații, în cadrul Compartimentului G2 din Cadrul Diviziei operații din același comandament. Din ianuarie 2007 este numit șef secție G2X în cadrul aceluși compartiment.

RĂZBOIUL BAZAT PE CUNOAȘTERE (RĂZBOIUL COGNITIV)

Dr. Eugen SITEANU

Plecând de la interesul mai recent arătat în mediile de cercetare științifică universitară americane pentru sintagma „război bazat pe cunoaștere“, în rândurile de față se subliniază rolul decisiv al cunoașterii și avansului acesteia în context strategic militar și politic, din perspectiva lucrului în rețea, care conduce la performarea gândirii în operație și în luptă, prin utilizarea în rețeaua de informare a unor instrumente intelectuale ce asigură câștigarea și menținerea superiorității cognitive.

Războaiele pot fi simetrice, disimetrice (nonsimetrice) și/sau asimetrice. Într-un război simetric, cele două părți sunt aproximativ egale, compatibile, se găsesc dispuse față în față, astfel încât au posibilitatea să acționeze una asupra celeilalte. În războiul nonsimetric, cele două părți sunt complet diferite, disproporționate, incompatibile, dispuse, de asemenea, față în față, însă, numai una dintre ele poate acționa asupra celeilalte. În războiul asimetric, cele două părți sunt complet diferite, disproporționate, incompatibile și acționează asimetric și eficient una împotriva celeilalte.

Ca urmare, în cazul simetriei și/sau disimetriei (nonsimetriei) există disproporționalitate și, deci, predictibilitate, iar în situația asimetriei apare disproporționalitatea calitativă adaptativă, care conduce implacabil la impredictibilitate, așa cum se întâmplă și în războiul terorist.

Disproporționalitatea are anumite implicații, care, în enumerarea cercetărilor de la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, cuprind: accentuarea acțiunilor preemtive și preventive; dezvoltarea asimetriilor de reacție și de fapt împlinit; echilibrul „haotic”.

Într-o comunicare științifică prezentată la Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu” din Sibiu, în luna iulie 2007, dr. Gheorghe Văduva a afirmat că războiul asimetric este disproporționat, în mozaic, haotic, imprevizibil, cognitiv (inteligent) și stratagemic (iscusit), iar

războiul cognitiv este un război al conceptelor, al entităților economice, politice, sociale și informaționale pentru fundamentarea conceptelor de acțiune și de reacție și este, de asemenea, un război al inteligențelor. Același autor este de părere – și noi suntem întru totul de acord – că obiectivele războiului cognitiv (RBC) sunt următoarele: regândirea filosofiei și fizionomiei războiului, trecerea de la războiul clausewitzian de tip A la războiul dinamic și complex, de tip B, un război flexibil modelat de teoria haosului (conceptul războiului haotic); dominație strategică în planul cunoașterii (cognitiv), adică dominație epistemologică. În opinia sa, războiul cognitiv (RBC) are următoarele efecte: câștigarea unor poziții geostrategice avantajoase; realizarea siguranței strategice; obținerea accesului la piețe și la resurse și, deci, la sistemele de securitate; reducerea vulnerabilităților proprii; dezvoltarea anumitor capacități de acțiune și de reacție la crize și conflicte.

Războiul cognitiv sau războiul bazat pe cunoaștere – se subliniază într-un articol¹ publicat în numărul precedent al acestei reviste – este înțeles ca modalitate de folosire a cunoștinței într-un scop conflictual. RBC este, deci, „un război dus în spațiul cunoașterii, care folosește cunoștința drept armă. El are o dimensiune cognitivă comună și una ceva mai complexă, epistemologică”² (epistemică). Deși războiul s-a bazat întotdeauna pe informație, adică pe cunoaștere, el nu a avut, până la sfârșitul secolului al XX-lea, la bază tehnologia informației, care a transformat informația în armă, și nu a avut, deci, cunoștința ca armă, iar ca strategie procesul cunoașterii, chiar și în dimensiunea lui științifică, ceea ce înseamnă, de fapt, „manipularea cunoștinței, includerea ei într-un sistem conflictual”³. Războiul se mută, în acest secol, „în spațiul cunoașterii, mai exact, în spațiul filosofic și economic al cunoașterii”⁴.

Cercetătorii americani fac studii laborioase în domeniul securității informaționale și al valorificării

preponderenței diplomatice, economice, științifice și culturale. Ei definesc „perception management” ca „acțiune consistentă”⁵.

Dintre strategiile ofensive ale RBC, „cea mai utilă, la ora actuală, este strategia de descurajare prin informație, prin cunoaștere”⁶, care nu e doar ofensivă, ci și defensivă.

Securitatea informațională și securitatea spațiului cognitiv se impun din ce în ce mai mult pentru asigurarea stabilității și protecției informației, cunoașterii, a spațiului cibernetic.

RBC se duce mai ales în spațiul filosofic, politic, economic, cultural și informațional și pătrunde tot mai mult și în domeniul militar.

În viziunea generalului cercetător Gh. Văduva, războiul terorist este un război mozaic, haotic și imprevizibil, iar războiul împotriva terorismului este un război fără teatru de operații, cu spectru foarte larg de acțiuni și care a părăsit etica războiului „civilizat”.

Războiul fundamental al secolului al XXI-lea este războiul economic, care reprezintă un război predominant cognitiv al piețelor și resurselor, un război al globalizării între partizanii globalizării și cei ai menținerii entităților, un război al centrelor de putere economică, tehnologică și informațională.

În societatea informațională, care este, fără îndoială, o societate a cunoașterii, organizațiile militare, ca orice organizație, pot să ajungă la stadiul deplinei maturități, dacă pun la baza existenței lor *cunoașterea*. De aceea, pentru buna funcționare a organizațiilor militare moderne, trebuie să se accentueze pe crearea de cunoștințe noi, asimilarea de cunoștințe noi, pe colectarea, procesarea și diseminarea în flux continuu a informației tactice și strategice, precum și pe capacitatea comandanților și soldaților de a lua decizii juste, cu viteza cu care se duc operațiile/luptele. Începând de la nivel de echipă și grupă, pluton, companie și până la organizațiile de nivel strategic, în fiecare din aceste entități, trebuie să se producă convergența între fenomenul cunoașterii și cel al organizării și planificării, în scopul atingerii unor înalte performanțe în acțiunile militare.

Acest concept, de organizație bazată pe cunoaștere, este fundamentat pe o abordare deterministă, pornind de la factorii tehnologici și organizaționali. În urmă cu două decenii, organizația bazată pe cunoaștere a fost definită ca o colectivitate ai cărei membri desfășoară muncă de concepție, interconectați printr-o infrastructură computerizată.⁷

O astfel de organizație, care dispune de canale de comunicații ale tehnologiei informatice și colecții distribuite de cunoștințe, folosește și aplicații ale inteligenței artificiale. Dar, în 1988, Drucker definește organizația bazată pe cunoaștere (informații) ca un model organizațional al secolului XXI, care are în compunere profesioniști, un număr redus al nivelurilor intermediare de conducere ierarhică și în care coordonarea se face prin mijloace de natură nonautoritară.

Diversitatea de viziuni a condus la apariția unei terminologii diversificate: organizația centrată pe memorie; organizația inteligentă, organizația creier etc.

La pragul dintre milenii s-a produs și convergența dintre perspectiva tehnologică și cea managerială, prin fuziunea dintre necesitățile organizațiilor și tehnologia informatică.

În consecință, a apărut o nouă paradigmă constructivistă a organizației bazate pe cunoaștere, superioară paradigmei pozitivistice a organizației bazate pe control și autoritate.

Membrii unei asemenea organizații conștientizează relațiile dintre scopuri/obiective, mijloace și rezultate și cele dintre organizație și mediu, comunică continuu pentru a interacționa coordonat, elaborându-și propriul comportament, în funcție de norme și valori comune, pentru asigurarea integrității, viabilității și coerenței organizației în termeni de structură, strategie și acțiune. Organizațiile secolului XXI au început să devină niște forme structurate nonierarhice de tip rețea, respectiv organizații din generația a V-a.

Managerii, respectiv comandanții, au nevoie de competențe noi, acum, când cunoașterea ca resursă și ca proces organizațional necesită un tip de intervenție managerială dedicat, ce se impune oficializat și profesionalizat, excelența rămânând, însă, rezervată celor mai buni dintre aceștia.

În mediul organizațional, cunoștințele provin din informații transformate de cei ce le dețin în capacitate de acțiune eficientă, prin asimilare și înțelegere integratoare, urmate de operaționalizare în contexte date.”⁸

A apărut astăzi și conceptul de *bază de cunoștințe*, folosit într-o accepție extinsă (față de cea din informatică), pentru organizații, și care integrează atât dimensiunea personalizată a cunoașterii, prezentă la indivizi și grupuri, cât și dimensiunea ei artificială, prezentă în sistemele informatice inteligente.

În acest context, baza de cunoștințe prezintă atributele unei memorii organizaționale extinse, menite să susțină cognitiv proiecte autonome specifice și să beneficieze cumulativ de rezultatele lor.⁹

Din rândurile precedente rezultă valențele strategice care antrenează actorii organizaționali în comportamente articulate sinergic, și anume, de *co-elaborare* (generare interactivă de cunoștințe noi) și de *co-învățare* a cunoașterii capitalizate. Ele se referă la *cunoașterea organizațională ca resursă, dar și ca proces*, antrenând situarea actorilor care le animă într-un cadru comunitar; relațiile dominante aici sunt cele orizontale (nonierarhice), de tipul interacțiunii între omologi, rezultând, astfel, efecte sistemice de *co-evoluție* a lor în plan cognitiv.¹⁰

Cunoașterea are și o dimensiune interorganizațională, deoarece, în societatea contemporană, organizațiile se evaluează reciproc, prin analiza mediului lor ambiant, urmăresc liderii de domeniu, învață unele de la altele, recurg la imitare, se confruntă între ele ori se aliază în scopuri de creare și utilizare a noilor idei. „În asemenea condiții, *mediul extraorganizațional devine mai bogat în cunoaștere, ceea ce dă naștere, pentru organizații, la o gamă extinsă de alternative posibile de dezvoltare și de învățare din surse externe, dar și la etaloane de performanță exigente și în continuă evoluție, pe măsura avansului cunoașterii.*”¹¹

Organizațiile militare pot să învețe de la cele civile modul cum să integreze intuiția și raționamentul - cheia cunoașterii - în pregătirea și desfășurarea războiului în rețea. Trebuie să tratăm cunoașterea astfel încât să putem folosi lucrul în rețea pentru a îmbunătăți puterea gândirii în timpul luptei. Dar cunoașterea în luptă/operație și cunoașterea luptei trebuie cercetate și studiate în context strategic și politic, în același timp.¹²

Astăzi, comandanții caută să fie înțelepți în conducerea trupelor la nivel tactic, operativ și strategic, prin obținerea informației (cu ajutorul tehnologiei sofisticate) în timp util și realizarea superiorității în RBR. În acest scop, în ultimii ani, se urmărește să se creeze unele forțe ale înțelepciunii în operație/luptă, prin întărirea legăturilor dintre tehnologia informației și capacitățile creierului.

Aceste idei de avangardă se regăsesc în lucrarea lui David C. Gompert, Irving Lachow și Justin Perkins, intitulată **Battle-wise. Seeking Time – Information Superiority in Networked Warfare**, publicată de Center for Technology

and National Security Policy, National Defense University (NDU) Press, Washington, 2006.

În această lucrare se arată că mijloacele moderne de extragere, prelucrare și diseminare rapidă a informației tactice și capacitatea de a elabora și alege dintr-o multitudine de opțiuni tactice, cu viteza cu care se desfășoară operația/lupta, vor îmbunătăți capacitatea soldaților americani de a câștiga victoria în fața oricărui adversar, fie acesta chiar și terorist care acționează într-un oraș aglomerat și este ascuns în mulțimea oamenilor pașnici ai acelei localități. Aceasta e esența înțelepciunii în luptă, care va avea ca rezultat uimitoarea capacitate a comandanților de pluton sau companie de a lua decizii pe care înainte vreme le lua batalionul, iar comandantul de batalion va fi capabil să ia decizii ce în trecut erau luate de brigadă ș.a.m.d.

De aceea se impun schimbări mari în educație (învățământ), în instrucția militarilor, corespunzător marilor transformări geopolitice din secolul XXI, care au produs schimbări fundamentale în ducerea războaielor/conflictelor armate. În timpul războiului din Irak (Desert Shield și Desert Storm), a lipsit capacitatea tehnică de a actualiza, a colecta și procesa rapid informațiile reactualizate și a le analiza oportun pentru a menține avantajul tactic, în timpul operațiilor/luptelor din spatele liniilor inamicului. Toate acestea trebuiau să se petreacă în timpul absorbirii unui flux continuu de informații. Asemenea abilități/priceperi se pot realiza numai printr-o instruire intensă, care va da militarului/luptătorului posibilitatea să lege folosirea instinctului său cu informarea în timp real, altădată indisponibilă.

Înțelepciunea comandanților și soldaților în luptă/operație trebuie analizată în condițiile în care ei vor lucra și lupta în noul mediu global de securitate în care acționează grupurile și rețelele teroriste de tipul Al-Qaeda ca amenințări nonstatale. De asemenea, este necesară folosirea experienței de luptă a coaliției din Irak, care se confruntă cu teroriști ce lucrează tot în rețea, împreună cu aliații lor insurgenți. În acest context, se impune identificarea abilităților mentale, cum sunt anticiparea și adaptarea rapidă, astfel încât ele să se poată folosi în modalitățile de recrutare, învățare, instruire, dezvoltare și organizare.

Lucrul în rețea permite subunităților și unităților dispersate să colaboreze, prin schimbul de informații. Senzorii și armamentul de înaltă precizie, împreună cu rețelele de comunicații,

transformă puterea informației în putere militară. Prin rețele, în această lucrare, se înțelege că ele cuprind și sistemele de procesare a informației, legăturile de comunicații, senzorii, platformele de luptă, centrele/punctele de comandă precum și trupele din compunerea forței respective.¹³ Rețelele permit schimbul de informații, mărirea împărțirii/distribuirii cunoștințelor (informațiilor), asigurând o bună colaborare și viteză mare de informare și luare a deciziilor, toate acestea conducând la creșterea eficacității acțiunilor militare. Cheltuielile militare se schimbă de la platforme mecanizate și armament spre aparatură IT (tehnologia informației). Dar acum, la nivel strategic, cel mai important element asupra căruia trebuie să ne concentrăm este mintea soldatului, deoarece abilitățile cunoașterii contează cel mai mult în luarea unor bune decizii în timpul RBR. Așadar, este foarte important să se pună accentul pe îmbunătățirea calității și vitezei de luare a deciziei (de raționament operațional)¹⁴, în condițiile operațiilor desfășurate în actualul mediu de securitate, ale revoluției informaționale, ale revoluției geopolitice, ale accesului adversarilor la tehnologia informației și la tehnologia rețelilor, ale dezordinii strategice și operaționale și ale creșterii cantității de informații.

Decenii la rând, s-au pus la dispoziția soldaților americani cele mai bune sisteme de armament pe care le-au putut produce SUA, dar a venit vremea să se adapteze la aceste sisteme și la actuala utilizare a lucrului în rețeaua de informare anumite instrumente intelectuale, care să le dea posibilitatea să câștige și să mențină superioritatea cognitivă/cunoașterii.¹⁵ Numai prin realizarea unor soldați înțelepți în bătălie se va putea evita ratarea primului foc tras de soldații noștri și nu va mai fi necesar un al doilea asalt al pozițiilor inamicului, întrucât întotdeauna va avea succes primul atac. Ca urmare, se vor îmbunătăți gândirea operațională și capacitatea de a lua decizii juste de către soldați/militari, echipe și subunități/unități și chiar forțe. Lucrul în rețeaua de informații are azi șansa de a îmbunătăți eficacitatea cognitivă/cunoașterii în operație/luptă. Dar rețelele militare, spre deosebire de cele civile, au mai multe niveluri: 1) nivelul care este împrumutat din domeniul civil (media), care dispune de mijloace de comunicații, sisteme de calcul, mijloace de emisie și recepție etc.; 2) sub acest nivel, sunt sistemele tehnice, armele, sistemele de arme, platforme de arme, senzori, centre/puncte de comandă etc., toate legate/conectate cu ajutorul

mijloacelor de comunicații și procesare a datelor aparținând primului nivel; 3) al treilea nivel al rețelei militare reprezintă legătura dintre eșaloane (plutoane, companii, batalioane, brigăzi etc.) și dintre forțele de arme și de categorii de forțe – pe verticală, pe orizontală, pe diagonală. Dar ceea ce este mai important este faptul că rețeaua leagă/interconectează oamenii nu numai pentru a comunica, pur și simplu, ci și pentru a gândi, a raționa, a simți, a crea, a rezolva probleme și a lua decizii împreună.¹⁶ Dar, pentru aceasta, rețeaua trebuie să asigure aceeași imagine celor care comunică, care sunt legați/conectați, la fel cum tabla de șah le dă aceeași imagine celor ce o privesc. Astfel, cunoscând în timp real disponerea nu numai a forțelor și mijloacelor proprii, ci și a celor ale adversarului, cei care comunică în rețea pot să se înțeleagă reciproc și să se ajute reciproc, să ceară sprijinul celuilalt și să ia decizii împreună, în cunoștință de cauză, de parcă ar fi toți în aceeași cameră/în același loc.

Mărirea timpului și volumului de informații introduce rațiunea în procesul de decizie, îmbunătățește cunoașterea și, ca urmare, mărește calitatea deciziei. Timpul puțin la dispoziție și puținele informații determină luarea unor decizii de slabă calitate, iar creșterea valorilor variabilei timp-informație conduce la creșterea calității deciziilor până la o anumită limită a volumului de informații, când cantitatea imensă de informații nu mai permite omului să o asimileze pentru a îmbunătăți în continuare calitatea deciziilor.

În figura 1 se arată modul în care mărirea timpului și volumului de informații introduce rațiunea în procesul de decizie, îmbunătățește cunoașterea și, ca urmare, mărește calitatea deciziei. Puțin timp la dispoziție și puține informații determină luarea unor decizii de slabă calitate (zona A din figura 1), iar creșterea valorilor variabilei timp-informație conduce la creșterea calității deciziilor până la o anumită limită a volumului de informații, când cantitatea imensă de informații nu mai permite omului să o asimileze pentru a îmbunătăți în continuare calitatea deciziilor.

Pornind de la figura 1, pentru situațiile din spațiul de luptă modern, când timpul de luare a deciziei este extrem de scurt, se poate trasa curba din figura 2, ce arată modul în care crește calitatea deciziei în funcție de cantitatea de informații pe care o primește un comandant. Din analiza curbei din figura 2, rezultă că îmbunătățirea cunoașterii situației tactice, operative sau strategice conduce

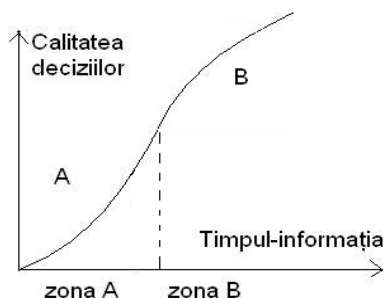


Figura 1: Legătura dintre timp-informație și calitatea deciziilor

Sursa: David C. GOMPERT, Irving LACHOW și Justin PERKINS, *Battle-wise. Seeking Time – Information Superiority in Networked Warfare*

întotdeauna la creșterea calității deciziei până la un anumit punct (X) în care, din cauza cantității enorme de informații, comandanții nu mai au timp să prelucreze și interpreteze informațiile și, de aceea, nu mai pot să îmbunătățească în continuare calitatea deciziilor pe care le elaborează.

Cunoscând dictonul latin: „Totum est prius partibus”, adică: „Întregul este anterior părților”, se pot face cercetări prin descompunerea întregului în părți, în clase sau grupuri.

În acest mod a procedat academicianul Octav Onicescu, care a propus ca indicator „energia informațională”.

El a demonstrat matematic că energia informațională are valori cu atât mai mari cu cât crește gradul de concentrare (și scade odată cu accentuarea diversificării). Un alt indicator utilizat în statistica informațională (teoria informației) este entropia Shannon-Wiener, care are și ea o relație matematică.

Considerăm că teoria informației poate fi folosită în scopul continuării creșterii calității deciziei, în actualele condiții de suprainsormare

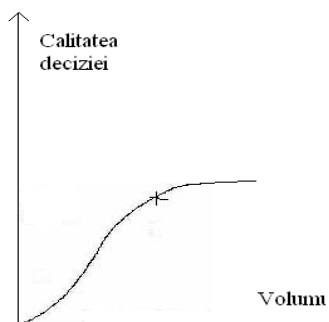


Figura 2: Calitatea deciziei în funcție de volumul de informații, când timpul la dispoziție este foarte scurt

și timpul foarte scurt pe care-l au la dispoziție comandanții pentru luarea unei decizii.

Astăzi, se impune crearea unei camere de rațiune, de gândire, de înțelepciune, pentru a înfrânge adversarii/inamicii care (lucrează în rețea) folosesc lucrul în rețea. Crearea acestei camere face parte din strategia îmbunătățirii/perfecționării procesului de elaborare a deciziilor militare. Dar, pentru elaborarea unei asemenea strategii de creștere a calității deciziilor în timp scurt, trebuie să se pornească de la următoarele jaloane: cunoașterea realității obiective; diagnosticarea problemelor complexe, deoarece complexitatea este problema erei informației în care se află astăzi omenirea¹⁹; abilitatea de a cunoaște ce informație să căutăm; abilitatea de a face distincție între informația adevărată și informația aparentă/falsă; interpretarea comportării celorlalți; anticiparea reacțiilor celorlalți; înțelegerea modului de simțire și gândire a inamicului; stabilirea unor scopuri/obiective ce pot fi realizate; stabilirea priorităților; imaginarea unor căi realiste de îndeplinire a scopurilor; perceperea în timp util a oportunităților; găsirea/estimarea consecințelor și diferitelor cursuri ale acțiunilor; analizarea costurilor și beneficiilor multiplelor opțiuni; înțelegerea și gestionarea riscurilor; regândirea scopurilor și adaptarea strategiilor sau strategiilor.

Acestea ar fi câteva dintre priceperile și deprinderile militarilor care participă la luarea deciziilor.

Lucrul în rețea permite mulțimii de mijloace de luptă (platforme), datorită informării reciproce și rapidității luării deciziilor, să concentreze focul asupra celor mai periculoase ținte ale inamicului.

Comandanții vor avea posibilitatea să aleagă dintr-o varietate mai mare de alternative și să ia astfel decizii care îl vor pune în mare dificultate pe adversar – oricare ar fi acesta. Cantitatea și calitatea mărită a interacțiunilor dintre platforme și comandanții de la toate nivelurile (treptele ierarhice) vor genera anumite informații importante despre spațiul de luptă extins, ce vor fi mai bine utilizate și diseminate, ceea ce va asigura succesul în operații.

Creșterea nivelului de învățare va ajuta subunitățile, unitățile și marile unități să-și mărească eficacitatea în luptă/operație. Ca urmare, acestea vor avea o mai mare experiență de război, prin continua explorare a opțiunilor, reluarea acestora sub diverse variante, îmbunătățirea lor

continuă. Astfel, prin experimentări ale unor idei noi, va crește în continuare nivelul cunoștințelor, comandanții și militarii vor învăța mai mult și mai repede, și, în final, vor da dovadă de mai multă înțelepciune în luptă/operație și în războiul bazat pe cunoaștere.

Schimbările rapide care se produc în lume și, în special, în domeniul militar vor furniza informații care îi vor ajuta pe comandanți să-și orienteze planificarea operațiilor într-o lume incertă, pornind de la generalități, de la determinările esențiale, dezvoltând scenarii cât mai multe și tratând astfel de aceeași manieră gama variantelor verosimile (posibile) ale viitorului.

Procedând progresiv și adaptându-se obiectivelor generale ale războiului bazat pe cunoaștere, comandanții pot analiza informațiile și stabili ce căi sunt mai bune pentru atingerea obiectivelor stabilite.

Din punct de vedere strategic, pentru obținerea avantajului în războiul bazat pe rețea, lucrul în rețea trebuie organizat și dirijat pe trei direcții: diseminarea informațiilor către indivizi; mobilizarea indivizilor și coordonarea unei gândiri colective. De aceea, pentru mărirea contribuției cunoașterii în îndeplinirea cu succes a misiunilor este necesar să se pună accentul pe: îmbunătățirea capacităților militarilor de a utiliza informațiile în gândire și în elaborarea deciziilor; împuternicirea mai multor militari de a lua decizii odată cu transmiterea (primirea) informațiilor prin rețea; susținerea și utilizarea puterii conștientizării și gândirii împărtășite.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

¹ Gheorghe VĂDUVA, *Războiul cognitiv?*, în *Impact Strategic* nr. 2/2007, p. 70.

² Ibidem, p. 70.

³ Ibidem, p. 70.

⁴ Ibidem, p. 72.

⁵ Didier LUCAS, Alain TIFFREAU, **Guerre économique et information: les stratégies de subversion**, Paris, Elipse, 2001, p. 204.

⁶ Gheorghe VĂDUVA, *art. cit.*, p. 72.

⁷ Armenia ANDRONICEANU, Mihai ANDRONICEANU, Dezvoltarea culturii antreprenoriale în organizațiile inteligente bazate pe cunoaștere, Simpozionul internațional Dezvoltarea culturii antreprenoriale pentru un management performant bazat pe investiții și cunoaștere, A VIII-a Sesiune de comunicări științifice, Academia Comercială Satu Mare, iunie 2006.

⁸ Ibidem, p. 236.

⁹ Ibidem, p. 237.

¹⁰ Ibidem, p. 238.

¹¹ Ibidem, p. 238.

¹² Ibidem, p. 238.

¹³ Eugen SITEANU, Benone ANDRONIC, *Războiul bazat pe cunoaștere (RBC) și înțelepciunea în luptă/ operație*, Sesiunea de comunicări științifice din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”- aprilie 2007.

¹⁴ David C. GOMPERT, Irving LACHOW, Justin PERKINS, **Battle-wise. Seeking Time – Information Superiority in Networked Warfare**, Center for Technology and National Security Policy, National Defense University (NDU) Press, Washington, 2006.

¹⁵ Office of the Secretary of Defense, Network-Centric Warfare.

¹⁶ David C. GOMPERT, Irving LACHOW, Justin PERKINS, *op. cit.*, p. 150.

¹⁷ Ibidem, p. 150.

¹⁸ Octav ONICESCU, V. ȘTEFĂNESCU, **Elemente de statistică informațională cu aplicații**, Editura Tehnică, București, 1979.

¹⁹ Ion ANGHELOIU, Ion MINCU, Eugen GYORFI, Alexandru GHITĂ, **Introducere în sisteme tehnice mari**, Editura Militară, București, 1980.

Dr. Eugen Siteanu este profesor universitar asociat la Universitatea Națională de Apărare „Carol I” și profesor universitar titular la Academia Comercială Satu-Mare.

INIȚIATIVA DE APĂRARE STRATEGICĂ A SUA ȘI COLAPSUL COMUNISMULUI ÎN URSS

Dr. Dorel BUȘE

În noiembrie 1980, Ronald Reagan a fost ales președinte și a inițiat o politică externă agresivă, demonstrând supremația incontestabilă și invulnerabilitatea SUA. Într-un discurs din 8 martie 1983, a denunțat imperiul sovietic, considerându-l „un imperiu al răului”, al cărui sfârșit era aproape, iar pe 23 martie, același an, și-a anunțat intenția de a dezvolta o apărare strategică împotriva rachetelor sovietice. URSS devenise prea slabă pentru a pune la încercare această potențială vulnerabilitate. Astfel, politica militară a președintelui american și programul său de înarmări au forțat URSS la sufocare, sovieticii recunoscând falimentul economic și incapacitatea de a mai concura cu SUA.

Războiul Rece a început într-un moment în care Statele Unite se așteptau la o eră de pace și a sfârșit într-unul în care se pregăteau pentru o nouă eră de conflict prelungit¹. În noiembrie 1980, candidatul republican Ronald Reagan a fost ales președinte al SUA, cu 51% din voturile exprimate, învingându-l pe președintele în funcție Jimmy Carter (41%) și un candidat independent, Anderson (7%)². Reagan s-a născut în California în 1911. A făcut o carieră de actor la Hollywood în anii 1930, iar în 1967 a aderat la Partidul Republican³. În sistemul de guvernare american, în care președintele este singurul oficial ales la scară națională, coerența, dacă există, în politica externă rezultă din declarațiile președintelui. Aceasta constituie cea mai eficientă directivă pentru burocrăția atotstăpânitoare și furnizează criteriile pentru dezbaterile publice sau ale Congresului. Președintele Ronald Reagan a promovat o doctrină a politicii externe de o deosebită coerență și de o mare putere intelectuală⁴. Numirea lui George Shultz ca secretar de stat, în iunie 1982, anunța o abordare mai pragmatică a relațiilor cu URSS.⁵

Stindardul anticomunismului a fost ridicat din colb de către Reagan începând din 1981 și, în timpul primului său mandat, acesta a angajat SUA în cea mai amenințătoare cursă a înarmărilor din toată epoca Războiului Rece⁶. Un deceniu mai devreme, retorica sa ar fi provocat în SUA dezordine și ar fi putut duce la o confruntare cu o Uniune Sovietică încă încrezătoare în propriile forțe; un deceniu mai târziu, ea ar fi părut depășită. În condițiile anilor 1980, ea a pus temelia unei perioade de dialog Est – Vest fără precedent⁷.

Reagan s-a aflat la conducere într-o perioadă de extraordinară dezvoltare a complexului militaro-industrial american. Deși 1981 nu a fost un an bun din punct de vedere economic, cheltuielile militare în 1982 au sporit cu 13% și cu câte 8% în anii care au urmat⁸. Pe durata primului mandat, bugetul de apărare al SUA a crescut cu 10 procente – o cifră de două ori mai mare decât promisese în campania electorală⁹. Bugetul CIA a crescut și mai mult.

Armata americană a început să creadă că putea iniția și câștiga un război nuclear. Noile arme erau mult mai precise și puteau atinge țintele militare și politice ruse cu „lovituri chirurgicale”. Comunicațiile fuseseră perfecționate, pentru a putea funcționa pe teritoriul american și după o lovitură nucleară rusă¹⁰. În eforturile lor de cercetare a URSS și a „lumii comuniste”, în general, serviciile de informații ale SUA și-au concentrat forțele și mijloacele în proporție de 51% pentru spionaj militar, 15% pentru spionajul tehnico-militar, 31% pentru spionajul politic și 3% pentru spionajul economic¹¹.

Obiectivul SUA nu mai era relaxarea tensiunilor, ci cruciada și convertirea. Reagan fusese ales în baza promisiunilor unui anticomunism militant, și el și-a respectat cuvântul. Chiar în prima sa conferință de presă, a calificat URSS drept un imperiu nelegiuit, gata „să comită orice crimă,

să mintă, să înșele”, cu scopul de a-și atinge obiectivele¹². Apoi, pe 8 martie, într-un discurs, a denunțat imperiul sovietic, considerându-l „un imperiu al răului”, al cărui sfârșit era aproape: „Eu cred despre comunism că este un alt capitol trist și absurd din istorie, ale cărui ultime pagini se scriu acum”¹³. Diplomatul Henry Kissinger apreciază că aceasta a fost „o provocare morală directă, de la care s-ar fi abținut oricare dintre predecesorii săi. Reagan a nesocotit înțelepciunea diplomatică convențională și a suprasimplificat virtuțile Americii în urmărirea unei misiuni autoasumate, pentru a convinge poporul american de importanța conflictului ideologic Est – Vest și că în anumite bătălii internaționale este vorba despre învingători și învinși, nu despre menținerea la putere sau despre diplomație”¹⁴.

Istoricul Eric Hobsbawm consideră că pentru istoricii secolului XXI va fi greu să înțeleagă aparenta nebunie a acestei izbucniri de febră militară, de retorică apocaliptică și de comportament adesea bizar al guvernelor SUA pe plan internațional, mai ales în primii ani ai președintelui Reagan. Vor trebui să aprecieze profunzimea traumelor subiective ale înfrângerii ce a culminat cu episodul diplomaților americani ținuți ostatici în Iran, cu „revoluția roșie” din două mici state din America Centrală și o a doua criză mondială a petrolului¹⁵.

Un calcul sumar pentru potențialul militar al primelor trei puteri nucleare de la mijlocul deceniului opt arăta că URSS avea 54 de submarine purtătoare a 6000 de rachete balistice, SUA – 41 cu circa 5000, iar Franța 4 cu 100 de rachete¹⁶. La sfârșitul anului 1988, considerat an de vârf în cursa înarmărilor nucleare strategice, raportul de forțe între URSS și SUA era: 1398 de rachete balistice intercontinentale în instalații fixe subterane URSS, față de 1014 SUA; 981 de rachete balistice intercontinentale la bordul submarinelor nucleare URSS, față de 648 SUA; 750 de avioane de bombardament cu rază mare de acțiune URSS, față de 327 SUA¹⁷.

Politica lui Ronald Reagan poate fi înțeleasă numai ca o încercare de a șterge umilința, demonstrând supremația incontestabilă și invulnerabilitatea SUA. Provocarea fundamentală adresată de Reagan sovieticilor s-a dovedit a fi întărirea de către acesta a capacității militare americane. Pe parcursul întregii campanii electorale deplânsese starea inadecvată a apărării americane și

avertizase asupra apropiatei superiorități sovietice. Primul semn dramatic al seriozității lui Reagan în privința dezarmării nucleare s-a făcut vizibil pe 23 martie 1983, la numai două săptămâni de la definirea URSS ca „Imperiu al răului”, când și-a anunțat intenția de a dezvolta o apărare strategică împotriva rachetelor sovietice: „Fac apel la comunitatea științifică din țara noastră, la aceea care ne-a dat armele nucleare, să-și pună acum talentul uriaș în slujba cauzei omenirii și a păcii în lume: să ne ajute a face aceste arme lipsite de putere și perimate”¹⁸.

Cu alte cuvinte, Reagan anunța demararea unui program de cercetări destinat stabilirii posibilităților teoretice pentru menținerea strategiei descurajării, eliminând componenta ei de amenințare sau risc de distrugere. Urma ca o serie de măsuri executorii să fie decisă ulterior, avându-se în vedere rezultatele acestor cercetări. Pericolul de distrugere absolută provenea din folosirea eventuală a armelor strategice, fiecare dintre cele două supraputeri deținând peste zece mii de unități, în stare să distrugă de mai multe ori totalitatea obiectivelor demografice, politice, economice și culturale de pe întreaga planetă. Este ceea ce s-a numit capacitatea de a supraucide, “to overkill”.

Reagan le cerea cercetătorilor și tehnicienilor americani - oferind, de altfel, și aliaților o serie de colaborări parțiale -, să determine dacă realizările științifice și tehnice, în esență nonnucleare, unele elemente fiind plasate în permanență în spațiul cosmic, dădeau posibilitatea interceptării și distrugerii în zbor a rachetelor balistice, înaintea ajungerii lor deasupra obiectivelor propuse¹⁹. Ceea ce Reagan numea „Inițiativa Apărării Strategice” – Strategic Defense Initiative (SDI)²⁰, presa a botezat-o „Războiul Stelelor” – Star Wars, reflectând astfel părerea multor experți tehnici, după care această idee era de domeniul science fiction-ului²¹. În pofida faptului că primise denumirea de „defensivă”, aceasta oferea scutul din spatele căruia armata americană ar putea lansa o primă lovitură nucleară²².

Henry Kissinger consideră că „Inițiativa Apărării Strategice” a produs fiori la Kremlin. Arsenalul nuclear sovietic era cheia de boltă a structurii întregii superputeri a URSS. În timpul celor douăzeci de ani cât s-a aflat Brejnev la conducere, atingerea unei parități strategice cu SUA fusese obiectivul principal al sovieticilor. Acum, printr-o singură lovitură tehnologică,

Reagan propunea distrugerea a tot ce se străduise URSS să realizeze, cu riscul ruinării. Dacă pretenția lui Reagan cu privire la o apărare 100% eficientă se apropia, măcar, de realizare, superioritatea strategică americană devenea o realitate. O primă lovitură dată de americani ar fi putut reuși atunci, deoarece sistemul defensiv ar fi avut capacitatea să stăvilească acea forță relativ mică și dezorganizată a rachetelor sovietice care ar fi supraviețuit. În cea mai modestă apreciere a rezultatelor obținute, anunțarea de către Reagan a SDI atrăgea atenția conducerii sovietice asupra faptului că angajarea în cursa înarmărilor, pe care o începuseră în anii 1960, avea să le epuizeze resursele și să conducă la un important avans strategic american²³. Armata sovietică nu dorea să aloce resurse acestei măsuri, dar, dacă americanii se implicau, atunci și ei trebuiau să o facă²⁴.

NATO a deliberat pe tot parcursul anului 1983 și, în final, miniștrii apărării, cu excepția celui francez, au aprobat proiectul american, estimând că scopul său era de a întări stabilitatea și descurajarea la niveluri reduse de forțe nucleare ofensive, înscriindu-se astfel în misiunea sa de securitate²⁵. Florian Gârț arată că programul propus de Reagan a avut și efecte negative asupra aliaților SUA din NATO, deoarece prevedea protecția exclusivă a SUA, lăsând Europa de Vest deschisă oricăror lovituri probabile rusești, iar aceasta a fost una dintre cauzele principale ce au condus la reactivarea Uniunii Europei Occidentale²⁶.

Ronald Reagan, care a declarat public, încă din campania electorală, că va atrage URSS într-o cursă a înarmărilor ce o va sufoca din punct de vedere economic²⁷, când a lansat Inițiativa de Apărare Strategică, a fost la fel de pătimaș în limbaj pe cât era ea de neortodoxă²⁸. Din fericire, sovieticii deveniseră prea slabi pentru a pune la încercare această potențială vulnerabilitate²⁹, iar politica militară a președintelui american și programul său de înarmări au forțat URSS la sufocare. Astfel, guvernarea Reagan a obligat URSS să recunoască falimentul său economic și incapacitatea rușilor de a mai concura cu SUA în realizarea unui asemenea sistem ultramodern.

În anii 1960, URSS urmărea să realizeze un sistem de apărare antirachetă, iar SUA s-au opus. Acum SUA au trecut la realizarea unui sistem strategic antirachetă, iar URSS s-a opus. În perioada 1983 – 1989, SDI a constituit centrul preocupărilor în relațiile dintre SUA și URSS, și

a rămas, până la sfârșitul Războiului Rece, cea mai controversată problemă în relațiile dintre Est și Vest pe plan militar, constituind o veritabilă „doctrină Reagan”.

Principiul SDI trebuia să cuprindă trei componente fundamentale: 1. componenta de distrugere, alcătuită din instalații terestre sau sateliți de luptă de pe care să se lanseze mijloace antirachetă; stații orbitale de luptă și sateliți cu laser și fascicule de particule cu energie dirijată, tunuri electromagnetice și alte tehnologii, toate nenucleare; 2. componentele de descoperire și dirijare, dispuse terestru, în atmosferă și în spațiul cosmic (radar și optice); 3. sisteme de comandă, control și informații. Această componentă viza utilizarea celor mai moderne cuceriri din domeniul electronicii.

În elaborarea programului SDI s-a constatat că timpul de detecție, urmărire și distrugere a mijloacelor de atac nuclear este atât de scurt, încât exclude decizia umană de proces. Totul rămâne la capacitatea de calcul și reacție a supercomputerelor. În perioada 1985-1988, în cadrul SDI s-au cheltuit 26 de miliarde de dolari. Întregul program, dacă s-ar fi realizat până în anul 2000, ar fi costat peste un trilion de dolari.

Interceptarea și distrugerea mijloacelor strategice de atac nuclear se prevedea a se realiza în trei etape succesive: 1. pe porțiunea activă a traiectoriei rachetei, când emanația de căldură a acesteia este enormă, și înainte de lansarea vehiculului spațial purtător de componente nucleare de lovire multiple, dirijate independent (MJRV); 2. în spațiul cosmic, înainte de reintrarea componentelor de luptă nucleare în atmosferă; 3. în partea finală a traiectoriei, după intrarea componentelor MJRV în atmosferă cu mijloacele situate în zona obiectivelor de apărare. Toate acestea cereau investiții enorme, iar liderii sovietici ajunseseră deja la concluzia că economia URSS era la capătul puterilor și nu mai putea face față noii provocări americane³⁰.

Profitând de aceasta, Reagan și-a reiterat angajamentul față de Inițiativa Apărării Strategice la întâlnirea de la Geneva³¹, iar la cea de la Reykjavik a acceptat dorința lui Gorbaciov de a elimina armele nucleare, dar a refuzat să se limiteze la testarea în laborator a SDI³².

Ambele puteri și-au distorsionat economiile, printr-o uriașă și costisitoare cursă a înarmărilor, dar sistemul capitalist mondial a putut să absoarbă cele trei miliarde de dolari datorii – în principal pentru cheltuielile militare – în care s-au aruncat

SUA în anii '80, până atunci cel mai mare stat-creditor al lumii³³. Presiunea cheltuielilor militare sovietice, care reprezentau între 25 și 40%³⁴ din buget, și mai ales catastrofa de la centrala nucleară de la Cernobîl din 25 aprilie 1986 au demonstrat rapid lipsa de fiabilitate și proasta gestiune științifică și tehnică a unei activități apreciate ca aparținând industriilor de vârf din URSS³⁵. În acest timp, costurile anuale ale subvențiilor externe acordate (Cubei, Vietnamului, Etiopiei, Afganistanului și altora) erau estimate la 40 de miliarde de dolari. Mai mult, toate statele est-europene înregistrau datorii foarte mari către URSS.

În aceste condiții, administrația Reagan a continuat să lupte împotriva prietenilor URSS în restul lumii. În Nicaragua, mișcarea Contras a fost ajutată în continuare, efectivele sale fiind instruite de CIA. Mujahedinii au fost susținuți în Afganistan, iar alte mișcări care se opuneau regimurilor prosovietice din Angola, Cambodgia, Mozambic etc. au fost încurajate³⁶. Întâlnirile dintre M. Gorbaciov și R. Reagan, din 19-21 noiembrie 1985 de la Geneva și 11-12 octombrie 1986 de la Reykjavik, adâncesc pierderile de poziții de către URSS. Aceasta culminează cu retragerea trupelor sovietice din Afganistan*, definitivată la 15 februarie 1989. De acum, regula pentru trupele rusești va deveni retragerea³⁷.

La începutul anilor '80, Moscova simțea, pentru prima dată, că povara imperiului său devenea prea apăsătoare. În plan extern, izolarea sa era aproape totală³⁸. În plan intern, intra în faza finală a agoniei sale prelungite, ca urmare a unei crize de conducere, după dispariția lui Leonid Brejnev, patronul perioadei de stagnare a economiei sovietice³⁹. Zbigniew Brzezinski** consideră că, încă din anii '70, economia sovietică a început să dea semne serioase de slăbire, ritmurile scăzând până la o adevărată atrofiere a acesteia. În anul 1985, produsul național brut sovietic scăzuse cu 14,7% față de cel mondial și cu 28,5% față de cel al SUA. Această constatare i-a consternat pe liderii de la Kremlin. În curând, locul doi deținut de URSS, din punct de vedere economic, va fi luat de Japonia, spre stupefacția rușilor⁴⁰.

Factorul economic, și nu cel militar, este cel care a subminat raportul de forțe dintre Vest și Est, distrugând vechea ordine politică statornicită după cel de-al Doilea Război Mondial. Pe acest fond s-a declanșat lupta pentru o reîmpărțire a sferelor de influență, având ca teatru principal

Europa Centrală⁴¹. De-a lungul acestei perioade, Reagan a primit rapoarte tot mai proaste despre economia sovietică, o parte dintre ele furnizate de CIA. Reagan susține în memoriile sale că probele despre colapsul economic sovietic l-au făcut să se convingă că Gorbaciov avea să accepte un acord de reducere a armelor nucleare avantajos pentru ambele părți⁴².

Vlăguită de cheltuielile pentru dezvoltare și menținerea uriașului său aparat militar, URSS nu s-a mai putut menține, în cursa pentru supremație în Europa și în lume, alături de SUA. Povara era atât de uriașă, încât URSS a sucombat și apoi s-a dezintegrat. Cauzele declinului sistemului sovietic – diversele manifestări ale stagnării interne și ale neputinței în arena internațională, specifice declinului multor imperii, inclusiv al celor care au produs marile revoluții clasice, au ca notă specifică existența cursei înarmărilor. Dacă aceasta nu ar fi existat, URSS ar fi putut fi și în prezent un stat comunist, însă ea a trebuit să dedice aproximativ două treimi din cercetarea științifică și o treime din economia sa pentru eforturile militare⁴³.

Istoricul Jean-François Soulet identifică, la rândul său, patru cauze majore ale colapsului sovietic: rezistențele țărilor satelit la integrare; presiunile societății civile; degradarea situației socio-economice și incapacitatea regimurilor de a se autoreforma. Semnalele unei maladii foarte grave erau deci tangibile, chiar dacă, din diferite motive, mulți nu doreau să le vadă. Altfel spus, dacă agonia „Imperiului” a fost neașteptat de scurtă, în schimb, boala își făcea de cap de decenii, poate chiar de la originile sale⁴⁴.

Criza sistemului comunist, în general, și a celui sovietic, în special, a fost influențată de decizia instituțiilor bancare occidentale, din 1979-1980, de a nu mai împrumuta alți bani țărilor socialiste, aruncându-le pe acestea într-o dezordine totală⁴⁵. Aceasta are consecințe asupra stării societății. Sovieticii, cetățenii unei superputeri, cunosc problemele zilnice de aprovizionare și locuit. Alcoolismul, care atinge patruzeci de milioane de persoane, face ravagii. Speranța medie de viață scade de la 67 de ani în 1970 la 61 de ani în 1980⁴⁶. Regimul e la capătul puterilor, partidul atacat de corupție, iar lenea tronează pretutindeni. Prăbușirea generală, indusă de prăbușirea partidului, reprezintă vulnerabilitatea specifică a unui sistem cu partid unic, stăpânind în mod absolut societatea⁴⁷.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

- ¹ Henry KISSINGER, **Diplomația**, București, Editura ALL, 1998, p. 689.
- ² Pierre MILZA, Serge BERSTEIN, **Istoria secolului XX, vol. 3, În căutarea unei noi lumi (1973 până în zilele noastre)**, București, Editura ALL, 1998, p. 78.
- ³ Ibidem, p. 78.
- ⁴ Henry KISSINGER, **op.cit.**, p. 692.
- ⁵ Martin Mc CAULEY, **Rusia, America și războiul rece, 1949-1991**, Iași, Editura Polirom, 1999, p. 102.
- ⁶ Florian GÂRZ, **CIA contra KGB. Secretele serviciilor secrete**, Craiova, Editura Obiectiv, 1999, p. 120.
- ⁷ Henry KISSINGER, **op.cit.**, p. 693.
- ⁸ Martin Mc CAULEY, **op.cit.**, p. 97.
- ⁹ Christopher ANDREW, **CIA și Casa Albă. Serviciul secret și președinția americană de la George Washington la George Bush**, București, Editura ALL, 1988, p. 414.
- ¹⁰ Martin Mc CAULEY, **op.cit.**, p. 97.
- ¹¹ Florian GÂRZ, **op.cit.**, p. 121.
- ¹² Henry KISSINGER, **op.cit.**, p. 694.
- ¹³ Christopher ANDREW, **op.cit.**, p. 421.
- ¹⁴ Henry KISSINGER, **op.cit.**, p. 694.
- ¹⁵ Eric HOBBSAWM, **Secolul extremelor**, București, Editura Lider, 1994, p. 291.
- ¹⁶ Titu GEORGESCU, **România în istoria Europei**, București, Editura Holding Reporter, 1997, pp. 281-282.
- ¹⁷ Florian GÂRZ, **NATO: globalizare sau dispariție. De la Războiul Rece la pacea pierdută**, București, Casa Editorială Odeon, 1995, p. 54.
- ¹⁸ Henry KISSINGER, **op.cit.**, p. 703, apud, Reagan Proposes U.S. Seek New Way to Block Missiles, The New York Times, 24 martie 1983, p. 20.
- ¹⁹ François de ROSE, **Al treilea război mondial nu a avut loc. NATO și pacea**, București, Editura Nemira, 1998, p. 41.
- ²⁰ Christopher ANDREW, **op.cit.**, p. 421.
- ²¹ Michael R. BESCHLOSS, Strobe TALBOT, **La cele mai înalte niveluri. Relatare din culisele puterii referitoare la sfârșitul Războiului Rece**, Iași, Editura Elit, 1992, p. 147.
- ²² Martin Mc CAULEY, **op.cit.**, p. 100.
- ²³ Henry KISSINGER, **op.cit.**, pp. 703-704.
- ²⁴ Martin Mc CAULEY, **op.cit.**, p. 100.
- ²⁵ François de ROSE, **op.cit.**, p. 42.
- ²⁶ Florian GÂRZ, **CIA contra KGB. Secretele serviciilor secrete**, Craiova, Editura Obiectiv, 1999, p. 120.
- ²⁷ Idem, **Renașterea Europei. De la Atlantic la Urali**, București, Casa Editorială Odeon, 1999, p. 94.
- ²⁸ Henry KISSINGER, **op.cit.**, p. 707.
- ²⁹ Ibidem, p. 707.
- ³⁰ Florian GÂRZ, **NATO: globalizare sau dispoziție? De la Războiul Rece la pacea pierdută**, București, Casa Editorială Odeon, 1995, pp. 148-149.
- ³¹ Martin Mc CAULEY, **op.cit.**, p. 108.
- ³² Ibidem, p. 110.
- ³³ Eric HOBBSAWM, **op.cit.**, p. 294.
- ³⁴ François de ROSE, **op.cit.**, p. 51.
- ³⁵ Ibidem, p. 88; vezi și Jean-François SOULET, **Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre**, Iași, Editura Polirom, 1998, p. 289.
- ³⁶ Martin Mc CAULEY, **op.cit.**, p. 106.
- * Intrarea armatei sovietice în Afganistan s-a produs la 25 decembrie 1979.
- ³⁷ Florian GÂRZ, **NATO: globalizare sau dispariție? De la Războiul Rece la pacea pierdută**, București, Casa Editorială Odeon, 1995, pp. 98-99.
- ³⁸ Pascal, BONIFACE, **Relațiile Est – Vest 1945-1991**, Iași, Institutul European, 1998, p. 58.
- ³⁹ Florian GÂRZ, **NATO: globalizare sau dispariție? De la Războiul Rece la pacea pierdută**, București, Casa Editorială Odeon, 1995, p. 115.
- ** Fost consilier prezidențial și director al Consiliului Național al Securității SUA pe timpul administrației Jimmy Carter.
- ⁴⁰ Idem, **Renașterea Europei de la Atlantic la Urali**, București, Casa Editorială Odeon, 1999, p. 114.
- ⁴¹ Ibidem, pp. 114-115.
- ⁴² Christopher ANDREW, **op.cit.**, p. 441.
- ⁴³ Martin Mc CAULEY, **op.cit.**, p. 147.
- ⁴⁴ Jean-François SOULET, **op.cit.**, p. 287.
- ⁴⁵ Vladimir TISMĂNEANU, **Revoluțiile din 1989. Între trecut și viitor**, Iași, Editura Polirom, 1999, p. 90.
- ⁴⁶ Pascal Boniface, **op.cit.**, p. 60.
- ⁴⁷ François FURET, **Teatrul unei iluzii. Eseu despre ideea comunistă în secolul XX**, București, Editura Humanitas, 1996, p. 523.

Căpitanul dr. Dorel BUȘE (dorel_buse@yahoo.com) este ofițer în Biroul Cercetare Științifică și Doctorat din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I” și lector universitar la Facultatea de Relații Internaționale și Studii Europene, Universitatea „Spiru Haret”.

INDICII DE PUTERE ȘI INTENȚIILE STRATEGICE ALE COREII DE NORD

Marina MUSCAN

Un alt stat cu o evoluție surprinzătoare în regiunea Asia-Pacific este Coreea de Nord, deoarece a reușit să supraviețuiască unor provocări majore venite atât din interior cât și din exterior (căderea Zidului Berlinului, destrămarea URSS, încheierea Războiului Rece, foamete, dezastre naturale, moartea lui Kim Il Sung), și, prin programul său nuclear, a reușit să ajungă în atenția întregii comunități internaționale. Deși s-a confruntat cu foamete și dezastre naturale în anii '90, deși se confruntă cu un deficit economic aproape constant în ultimii zece ani, deși deține resurse naturale în scădere și are serioase probleme în domeniul agriculturii, Coreea de Nord a reușit, până în prezent, să contracțeze toate prezicerile cu privire la disoluția sa. Prin intermediul politicii nucleare, a ajuns în atenția întregii comunități internaționale și, ca urmare a forței sale militare, reprezintă un risc pentru oricare dintre vecinii săi. Astfel încât niciunul dintre acești vecini nu presupune că, la o eventuală intervenție în forță, Coreea de Nord va capitula în liniște, ci, din contra, poate produce o „dezordine” pe care niciunul dintre ei nu este dispus să o „curețe”.

Coreea de Nord supraviețuiește într-o zonă cu vecini puternici, grație unei imagini de putere și iraționalitate pe care și-a creat-o la nivel internațional, ca urmare a factorului de putere reprezentat de puterea militară și ca urmare a politicii sale de înarmare nucleară.

Puterea la nivel de actor statal înseamnă capacitatea unui stat de influența comportamentul altor actori, în concordanță cu propriile sale obiective. La nivel național, acest raport de putere se poate defini ca fiind relația dintre două state, A și B, unde A încearcă să-l influențeze pe B, pentru ca acesta să acționeze în favoarea lui A, prin x mijloace. Pentru mulți, influența este un instrument prin care își ating scopurile.

Puterea poate fi evaluată doar într-un context și poate fi măsurată doar analizând toate elementele

de putere și comparând rezultatele cu cele ale altor actori internaționali. Elementele de putere trebuie relaționate cu anumite contexte internaționale în care se poate exercita puterea. Dacă vom analiza Coreea de Nord, vom observa că ne aflăm în fața unui paradox în ceea ce privește indicii de putere.

Dacă aplicăm ecuația de putere statală a lui Ray S. Cline - **Puterea = [Masa Critică (Populația și Teritoriul) + Puterea economică + Puterea militară] x [Planificarea coerentă a strategiei naționale + Voința]**, la Coreea de Nord vom avea mai multe puncte asupra cărora există semne de întrebare, conform observațiilor făcute de-a lungul acestui articol.

Coreea de Nord este, probabil, una dintre cele mai misterioase și inaccesibile țări din lume, în acest moment. Datele concrete despre ea lipsesc, începând din 1990, iar datele mai noi se bazează foarte mult pe estimări. Oficial recunoscută ca Republica Populară Democrată Coreeană, este condusă de Partidul Muncitorilor din Coreea, care este la putere din 1948. Kim Jong-il este Secretar General al partidului și liderul suprem al țării.

Localizarea este strâns legată de climă, care are un efect semnificativ asupra puterii unui stat. Localizarea Coreii de Nord este problematică, din punct de vedere geostrategic, Coreea de Nord fiind prinsă între mai mulți vecini puternici.

Coreea de Nord este plasată în jumătatea nordică a Peninsulei Coreea, situată în nord-estul continentului asiatic. Coreea de Nord se învecinează, la sud, cu Coreea de Sud (238 km de graniță), cu China în nord și nord-vest (1.416 de km de graniță) și cu Rusia în nord-est (19 km de graniță).

Granița cu Coreea de Sud conține o zonă demilitarizată de circa 4 km lungime. Întreaga zonă demilitarizată se întinde pe 238 de km, pe uscat, și pe 3 km, pe mare¹.

China dispută o fâșie de 33 km de graniță cu Coreea de Nord, în zona muntoasă Paektu-san.

Coreea de Nord ocupă aproximativ 55% din suprafața peninsulei, adică aproximativ 120.410

km² de pământ și 130 de km² de luciu de apă. Totalul liniei de coastă a Coreii de Nord se întinde pe 2.495 km. Din punct de vedere maritim, Coreea de Nord revendică o zonă cu o întindere de 12 mii marine, ca fiind ape teritoriale și o altă zonă de 200 de mii marine, ca zonă exclusiv economică. De asemenea, a stabilit o zonă de graniță cu caracter militar, situată la 50 de mii marine de coasta sa estică, având deschidere la Marea Japoniei. În această zonă, nu poate avea acces nicio navă sau aeronavă străină, fără permisiunea guvernului nord-coreean.

Aproximativ 80% din teritoriul Coreii de Nord este format din munți care depășesc 2.000 de metri în înălțime, cel mai înalt vârf fiind Paektu-san (2.744 m), situat la granița cu China.

Cel mai lung râu din Coreea de Nord este Amnok (Yalu), care are o lungime totală de 790 de km, din care sunt navigabili 678 de km. Cel de al doilea râu ca mărime este Tuman, cu o lungime de 521 de km și care se varsă în golful estic al Coreii. Acest râu nu este folosit la capacitate maximă, deoarece doar 81 de km din lungimea sa totală sunt navigabili. Amândouă râurile fac parte din granița care desparte Coreea de Nord de China. Cel de al treilea râu ca mărime este Taedong (397 km lungime totală, din care sunt navigabili 245 km).

Din punct de vedere al climatului, Coreea de Nord are parte de ierni uscate și lungi și de veri scurte și umede. Temperatura variază între -8° C, în decembrie și +27° C, în august. Aproximativ 60% din cantitatea de ploi anuală cade în intervalul

ianuarie – septembrie, august fiind cea mai ploioasă lună, cu un nivel mediu de precipitații anuale de 317 mm.

În ceea ce privește gradul de utilizare a terenului, există mai multe păreri din cauza lipsei datelor. Conform estimărilor făcute în 2007 de guvernul american, doar 22,4% din suprafața totală a Coreii de Nord este formată din teren arabil, iar din acest teren doar 1,6% este cultivat în permanență. Conform estimărilor făcute în 2002 de Organizația pentru Alimentație și Agricultură (FAO), 20,7% din suprafața Coreii de Nord era ocupată de teren arabil, din care doar 8% era cultivat în permanență. Conform estimărilor făcute în 1998 de guvernul american, Coreea deține, la acea vreme, circa 14.600 km² de teren irigat. Coreea de Nord se confruntă cu probleme cronice legate de agricultură, având în vedere că suprafața de teren arabil este în scădere. Este de presupus că țara se va confrunta și în viitor cu probleme legate de alimentație și că va avea nevoie de ajutor extern. De asemenea, resursele Coreii de Nord sunt din ce în ce mai reduse. Principalele resurse naturale de care dispune Coreea de Nord sunt zăcăminte de cărbune, cupru, fluor, sare, pirită și aur.

Factorul demografic constituie un aspect important al puterii unei structuri statale. O populație numeroasă constituie baza pentru factorul de putere demografic, dar nu garantează în mod automat puterea. Populația Coreii de Nord atinge în 2006 cifra de 23.113.019. Rata anuală de creștere a populației calculată tot pentru anul 2006 era de 0,8%.

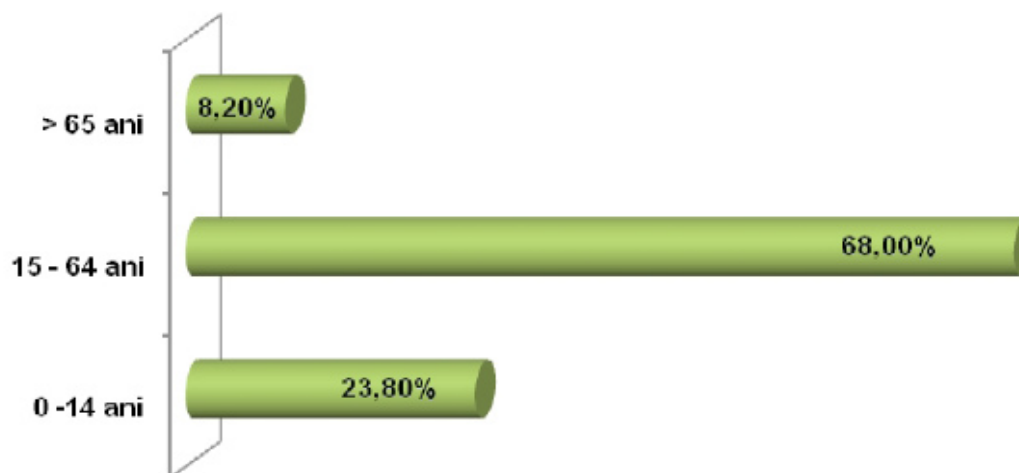


Figura 1: Structura populației nord-coreene pe grupe de vârstă

Sursa: Library of Congress – Federal Research Division – Country Profile: North Korea, July 2007

Estimările ONU arată că, în 2007, densitatea populației nord-coreene este de 188 de persoane pe km². 40% din populație trăiește în mediul rural, iar 60% în mediul urban. Potrivit estimărilor făcute de guvernul american, structura populației se prezintă ca în figura 1.

Conform estimărilor făcute de către guvernul american, în 2006 se înregistra o rată a nașterilor de circa 15,5 la 1000 de locuitori și o rată a mortalității de 7,1 la 1000 de locuitori. În 2006, speranța de viață a fost calculată la 74,5 ani pentru femei și 68,9 pentru bărbați – un indice total fiind estimat la 71,6 ani pentru întreaga populație. Nu se așteaptă modificări semnificative ale speranței de viață a nord-coreenilor în următorii douăzeci de ani. În ceea ce privește rata mortalității infantile, aceasta a fost calculată, în 2006, la 22,3%. Rata de fertilitate a fost estimată, în 2006, la 2,1 copii pentru fiecare femeie. Cu toate că populația Coreii de Nord poate fi considerată încă o populație activă, deoarece indicele populației în vârstă este relativ scăzut, totuși, Coreea de Nord se confruntă cu alte probleme privind populația, ceea ce face ca acesta să nu reprezinte un factor de putere foarte important pentru această țară. În primul rând, nu există niciun fel de interes din partea autorităților de a proiecta acest factor de putere în afara granițelor, cum este cazul Chinei, care se bazează pe presiunea exercitată de factorul demografic. Coreea de Nord, în schimb, nu încurajează acest tip de presiune asupra altor regiuni, prin forța propriei populații. Nu există o migrație legală din Coreea de Nord spre alte state sau alte regiuni ale globului, iar după Războiul Coreean (1950 – 1953), doar 5.000 de nord-coreeni au reușit să ajungă în Coreea de Sud. Totuși, la începutul secolului XXI, mai precis între 2003 – 2004, circa 300.000 de nord-coreeni au fugit în China, în speranța că, de acolo, vor putea ajunge în Coreea de Sud. Doar puțini dintre ei au reușit să ajungă acolo, dar, conform datelor furnizate de către Ministerul Sud-Coreean al Unificării, în februarie 2007, mai mult de 10.000 de nord-coreeni s-au stabilit în Coreea de Sud. Cifra este destul de mare, având în vedere că în 1990 erau doar nouă nord-coreeni stabiliți în Coreea de Sud, în 1995 cifra a crescut la 312 persoane, iar în 2003 la 2000.

Nivelul de alfabetizare al populației cu vârste cuprinse între 4 – 15 ani este de 99%². Conform datelor furnizate de către autoritățile nord-coreene, în 2000, erau 1,5 milioane de copii în 27.017 de

creșe, 748.416 de copii în 14.167 de grădinițe, 1,6 milioane de elevi în 4.886 de instituții de învățământ primar cu durata de patru ani, 2,1 milioane de elevi în 4.772 de instituții de învățământ secundar cu durata de șase ani și aproape 1,9 milioane de studenți în mai mult de 300 de colegii și universități. Datele privind numărul de profesori sunt mult mai vechi, datând din 1988, când UNESCO (Organizația Națiunilor Unite pentru Educație Știință și Cultură) a raportat că în Coreea de Nord existau, la acea vreme, 35.000 de educatori, 59.000 de învățători, 111.000 de profesori pentru învățământul secundar, 23.000 de profesori încadrați în colegii sau alte instituții de învățământ superior și 4.000 de profesori care predau în alte instituții de învățământ postliceal.

Coreea de Nord are un sistem medical naționalizat. Conform datelor din 2000, 99% din populație beneficia de servicii de salubritate și 100% din populație avea acces la surse de apă, deși, conform observațiilor făcute de guvernul american, nu toate sursele de apă din Coreea de Nord sunt potabile și, ca urmare, nu toată populația are acces la apă potabilă. Tratamentul medical este gratis și, potrivit datelor furnizate de către guvernul nord-coreean, există un doctor la 700 de locuitori și un pat de spital la 350 de locuitori. În 2001, 2,5% din Produsul Intern Brut era direcționat către sănătate și 73% dintre cheltuieli privind sănătatea se făceau în sectorul public. Până în prezent (2007), nu s-a raportat niciun caz de infecție cu HIV/SIDA. Cu toate acestea, guvernul american a estimat că în anii '90 au murit de foame între 500.000 și 3.000.000 de oameni, iar un raport elaborat, în 1998, în cadrul Programului Mondial pentru Alimentație condus de ONU a arătat că 60% dintre copii au suferit de malnutriție în acea perioadă, iar 16% dintre aceștia prezentau suferințe acute ca urmare a foametei. Statisticile ONU elaborate pentru perioada 1999–2001 au arătat că rezerva de hrană pe cap de locuitor, în Coreea de Nord, era una dintre cele mai scăzute din Asia, depășite doar de rezervele de hrană ale Cambodgiei, Laosului și Tadjikistanului. Rezerva de hrană pe cap de locuitor a Coreii de Nord a fost catalogată de ONU ca fiind cea mai scăzută la nivel mondial, în perioada în care s-a realizat studiul amintit mai sus.

Dezastrele naturale care au lovit Coreea de Nord în '90 au determinat ca aproximativ 300.000 de nord-coreeni să fugă în China, în căutare de hrană. Potrivit datelor ONU, 27% dintre nord-

coreeni se află sub pragul sărăciei, trăind cu mai puțin de 1 dolar pe zi.

Economia Coreii de Nord este foarte centralizată, toate mijlocele de producție sunt în general depășite și sunt deținute și controlate de către stat. Până la căderea URSS, economia nord-coreeană a fost menținută pe linia de plutire cu ajutoare venite din spațiul sovietic, dar, odată cu prăbușirea Uniunii Sovietice, în 1991, aceste ajutoare au încetat și economia din Coreea de Nord a început să aibă de suferit. Din 1995 și până în 2007, guvernul nord-coreean a aplicat un program de raționalizare a alimentelor care, coroborat cu efectele dezastrelor naturale din anii '90, a avut efecte dezastruoase asupra populației.

Coreea de Nord se confruntă și cu o reducere progresivă a suprafețelor de teren ce pot fi cultivate. Pe lângă toate acestea, cheltuielile militare consumă resursele care pot fi îndreptate către sectorul civil.

În 2001, guvernul nord-coreean a permis ca salariile celor care lucrează în diverse întreprinderi să crească, odată cu prețurile la diverse bunuri. Sistemul de raționalizare a hranei condus de către stat a fost stopat și au fost permise schimburile monetare cu alte state, pentru a stabili consumul de valută al populației. În 2003, s-au făcut schimbări și în agricultură. Restricțiile impuse celor care lucrau în sectorul agricol au fost reduse și li s-a permis acestora să își comercializeze produsele prin lanțuri de distribuție proprii. Conform datelor,

producția agricolă din 2002 s-a situat la 3,84 milioane de tone. Această cifră este cu 2 – 2,5 milioane de tone mai mică decât nevoile estimate ale Coreii de Nord pentru acel an, care se ridicau la 6 – 6,5 milioane de tone.

Dacă se analizează creșterea economică a Coreii de Nord, comparativ cu cea a Coreii de Sud, din 1990 până în anul 2002, vom avea tabelul 1.

Conform estimărilor făcute de guvernul american, Produsul Intern Brut al Coreii de Nord a crescut în 2006 cu 1%. Bazându-se pe aceleași estimări, s-a calculat că indicele puterii de cumpărare al Coreii de Nord se situează la 40 de milioane dolari. Veniturile provenite din sectorul serviciilor au asigurat, în 2002, 36% din PIB. Aproximativ 30% din PIB este datorat agriculturii, iar 34% din PIB industriei. Principalele ramuri industriale sunt: industria constructoare de mașini, industria de armament, industria chimică, metalurgia, industria textilă și industria alimentară. 7,8% din PIB provine din industria minieră. Necesarul energetic al Coreii de Nord este asigurat de producția de cărbune și de hidrocentrale. Astfel, în 2001, hidrocentralele au asigurat 69% din necesarul de energie al țării, 31% a fost asigurat de termocentralele pe bază de cărbuni.

Treptat, însă, s-a trecut la energia oferită de cărbune. În 2003, aproximativ 82% din necesarul energetic al Coreii de Nord a fost asigurat de producția de cărbuni. Dar, consumul de energie din 2003 a fost cu 55% mai redus decât în 2002. Doar

An	Coreea de Nord	Coreea de Sud
1990	- 3,7	+ 9,0
1991	- 3,5	+ 9,2
1992	- 6,0	+ 5,4
1993	- 4,2	+ 5,5
1994	- 2,1	+ 8,3
1995	- 4,1	+ 8,9
1996	- 3,6	+ 6,8
1997	- 6,3	+ 5,0
1998	- 1,1	- 6,7
1999	+ 6,2	+ 10,9
2000	+ 1,3	+ 9,3
2001	+ 3,7	+ 3,1
2002	+ 1,2	+ 6,3
Creștere economică totală	- 22,2	+ 81,0
Rata de creștere a PIB (%/an)	- 1,7	+ 6,2

Tabelul 1

Sursa: WOLF Charles, AKRAMOV Kamil, **Nord Korean Paradoxes – Circumstances, Costs and Consequences of Korean Unification**, realizat pentru Biroul Secretarului Apărării de către RAND – National Defense Research Institute, 2005, p. 11

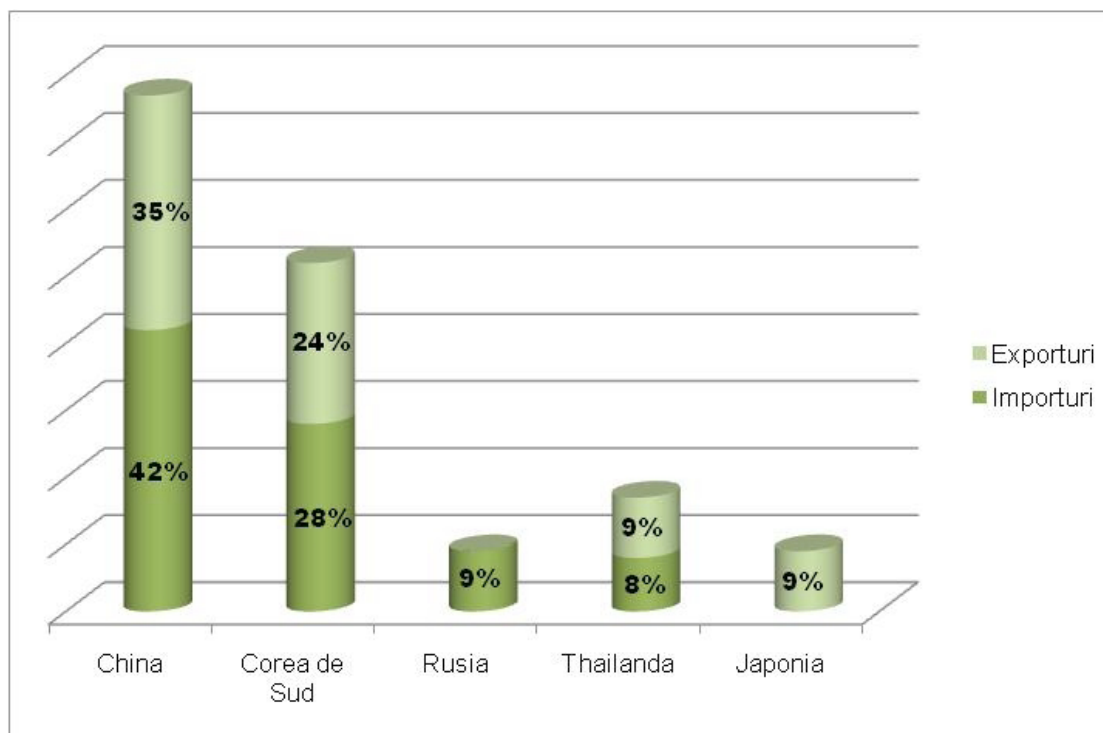


Figura 2: Exporturile și importurile nord-coreene în 2005

Sursa: Library of Congress – Federal Research Division – Country Profile: North Korea, July 2007

6% din necesarul energetic al țării este asigurat de producția de petrol. În 2005, Coreea de Nord a consumat 25.000 de barili pe zi și a produs doar 138 de barili pe zi.

Conform estimărilor pentru 2007 făcute de către guvernul american, forța de muncă nord-coreeană se ridică la aproximativ 9,6 milioane de muncitori, dintre care 36% lucrează în agricultură și 64% în industrie și în sectorul serviciilor. Conform datelor din 2005, principalii parteneri de comerț exterior ai Coreii de Nord sunt: China, Coreea de Sud, Rusia, Thailanda și Japonia.

În 2005, importurile nord-coreene au totalizat 2,6 miliarde de dolari, iar exporturile doar 1,4 miliarde.

În ceea ce privește datoria externă, conform datelor din 1996, Coreea de Nord avea o datorie externă care se situa în jurul sumei de 12 miliarde de dolari (\$). 62% din această datorie este față de China și de Rusia, iar 38% față de Franța, Germania, Suedia, Austria și Japonia. Din cauză că este datoare față de atât de multe state, Coreea de Nord are dificultăți în a atrage investitori străini. De asemenea, problema nucleară a avut și ea un impact negativ asupra investițiilor străine în zonă. Pentru a încuraja comerțul exterior, Coreea de Nord a înființat prima sa zonă de comerț liber, la Najin–

Sonbong. Această zonă este accesibilă Rusiei prin intermediul căilor ferate și Chinei prin intermediul rețelei de drumuri. Restul de nord-coreeni pot ajunge în această zonă doar cu elicopterul. La vest de granița cu China, Coreea de Nord a înființat zona specială administrativă independentă Sinuiju, pentru a încuraja comerțul bilateral cu statul chinez. Alte două zone economice cu regim special au mai fost înființate pe muntele Kumgang și la Kaesong. Puterea economică a Coreii de Nord este mică în comparație cu cea a vecinilor săi, deci, indicele de putere economică, având în vedere că este negativ, nu contează în ecuația de putere statală a Coreii de Nord.

Puterea militară a fost de multe ori asimilată cu puterea națională. Moralul, disciplina și capacitatea de conducere rămân în continuare factorii vitali ai puterii militare, dar primul Război din Golf a arătat cât de importante sunt puterea de proiecție și durabilitatea pentru eficiența acțiunilor militare. Coreea de Nord este un stat militarizat, situându-se pe locul patru în lume ca număr de locuitori aflați în armată, după China, Statele Unite și India. Forțele armate nord-coreene, cunoscute oficial ca Armata Populară Coreeană totalizau, în 2006, 1.170.000 de oameni. Aproximativ 1 milion de oameni fac parte din forțele terestre, 60.000 din forțele

Țara	Efective						Capacitate nucleară (focoase nucleare)
	Tancuri	Vehicule blindate	Avioane	Elicoptere	Nave de luptă ³	Efective (Personal)	
Coreea de Nord	3500	6560	590	306	412	1350000	750 ⁴
China	7180	12080	2775	478	221	2265000 ⁵	1101 ⁶
Japonia	1020	1880	380	616	136	302000	0
India	3978	6795	886	567	117 ⁷	1325000	0
Vietnam	1315	3715	221	75	72	484000	0
Pakistan	2461	3725	455	153	27	619000	0
Thailanda	333	1830	276	278	210	306000	0
Taiwan	926	3006	370	275	450	290000	0
Indonezia	0	2689	153	126	137	302000	0
Coreea de Sud	2330	4850	556	487	131	687000	0

Tabelul 2

Surse: United State Department of Defense, Office of Secretary of Defense – Annual Report to Congress, Military Power of People's Republic of China – 2007, Nuclear Threat Initiative, Center for Strategic and International Studies - The Asian Conventional Military Balance in 2006: Total and Sub-Regional Balances: Northeast Asia, Southeast Asia, and South Asia, Carnegie Endowment for International Peace

navale și 110.000 din forțele aeriene. Există, de asemenea, și trupe paramilitare de securitate, care numără aproximativ 180.000 de oameni. Dacă vom compara puterea militară a Coreii de Nord cu cea a statelor din regiune, vom observa că acest stat poate fi considerat a treia mare putere militară din zona Asia-Pacific.

Coreea de Nord are trimiși consultanți militari în 12 state africane. Coreea de Nord are și capacitate de proiecție a puterii militare, prin focoasele nucleare pe care le deține, prin navele sale de luptă și forțele sale aeriene. Este o putere militară capabilă să facă față amenințărilor la nivel zonal.

Din punct de vedere strategic, regimul de la Pyongyang nu poate fi judecat decât din perspectiva țărilor din regiune, deoarece informațiile concrete de la oficialitățile nord-coreene lipsesc. Astfel, este prudentă afirmația conform căreia, deși pare irațional și paranoic, regimul nord-coreean actual are propria sa logică internă, iar mai mulți analiști sunt de părere că autoritățile nord-coreene se autoportretizează ca fiind periculoase pentru a opri posibilele amenințări la adresa statului, cultivând, în același timp, o imagine proprie de iraționalitate, cu același scop. Regimul de la Pyongyang crede că are de-a face cu o amenințare serioasă din partea Statelor Unite și, ca urmare, se simte

destul de nesigur; așadar încearcă să își creeze o imagine periculoasă și puțin previzibilă pe plan internațional.

Având în vedere situația generală internă și externă cu care se confruntă Coreea de Nord intențiile sale strategice pot fi estimate, după Andrew Scobell, pe trei paliere: moderate, ambițioase/pașnice, ambițioase/belicoase. Acestea ar putea fi cele trei paliere ale gândirii strategice nord-coreene, împreună cu obiectivele aferente fiecărei direcții:

Dacă urmărim diversele acțiuni de politică internă și externă conduse de către Coreea de Nord, putem vedea că o parte din obiectivele strategice menționate mai sus se regăsesc în acestea – cum ar fi: asigurarea securității statului, redresarea economiei, încercări de reformare a sistemului⁹, construirea/ achiziționarea de arme de distrugere în masă.

Relațiile externe ale Coreii de Nord sunt un amestec de contradicții complexe. Cu toate că, de multe ori, Coreea de Nord a fost percepută ca un stat aflat fie pe punctul de a exploda, fie pe punctul de a imploda, totuși, a reușit să supraviețuiască unor provocări majore, venite atât din interior, cât și din exterior (căderea Zidului Berlinului, destrămarea URSS, încheierea Războiului Rece, foamete, dezastre naturale, moartea lui Kim Il Sung), și, prin programul său nuclear, a reușit să

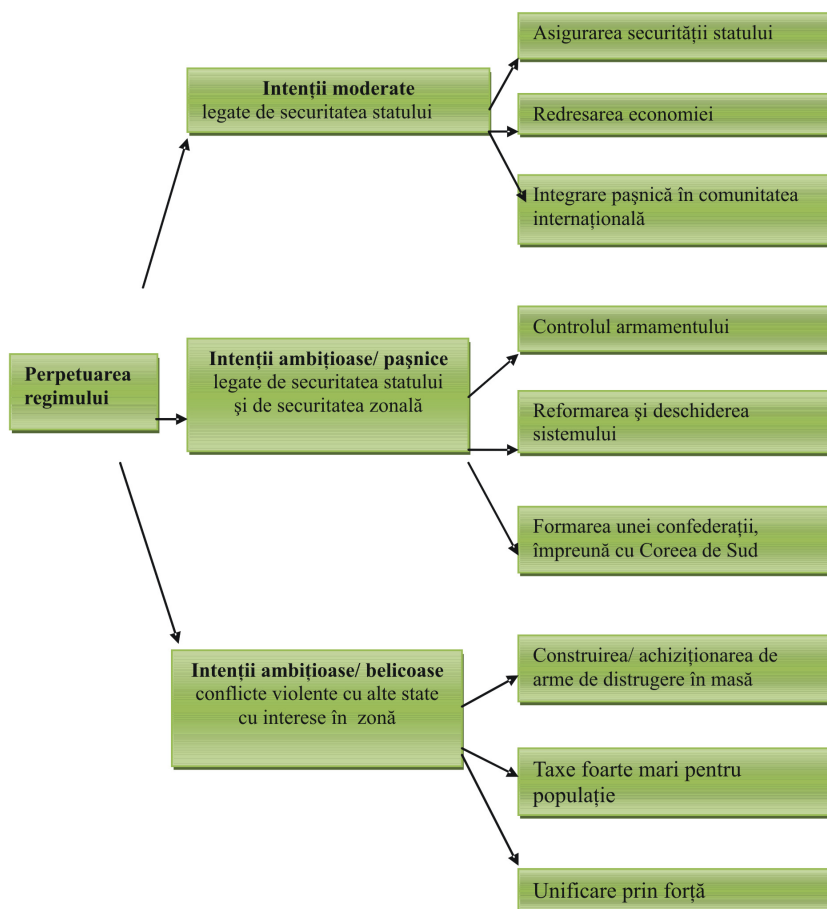


Figura 3: Schema privind posibilele intenții strategice ale Coreii de Nord⁸

ajungă în atenția întregii comunități internaționale. Deși, din punct de vedere economic, Coreea de Nord este poate cel mai slab stat din regiunea Asia-Pacific, prin forța sa militară a devenit unul din principalii actori pe scena geopolitică zonală, urmărindu-și cu tenacitate obiectivele strategice și jucând cu succes cartea „puterii nucleare”. Astfel, se naște un paradox, având în vedere că, deși este slabă din punct de vedere economic, acum, Coreea de Nord luptă pentru supraviețuirea regimului său și poate să reprezinte un risc pentru securitatea vecinilor săi. Din această nevoie de supraviețuire a sistemului nord-coreean s-au născut și cele trei posibile direcții strategice menționate mai sus.

Din punctul de vedere nord-coreean, prin poziția sa geografică, Coreea de Nord se află prinsă între Cele Patru Mari State plus unul cu interese în regiune (Rusia, China, Japonia, SUA¹⁰ și Coreea de Sud). Această situație plus problemele din interior au determinat regimul de la Pyongyang să facă un adevărat slalom printre diverse obiective și interese

strategice, mergând de la cele pașnice (redresarea economiei, relativă deschidere a sistemului) și ajungând până la cele belicoase (construirea/ achiziționarea de arme de distrugere în masă)¹¹.

Neîncrederea Coreii de Nord cu privire la vecinii săi a survenit în anii '90, când scenariul „colapsului” a avut un foarte mare succes pe scena internațională. Scenariul prevedea că, odată cu moartea lui Kim Il Sung, statul nord-coreean se va prăbuși și, în decurs de trei ani, Coreea se va unifica, în stilul german, prin absorbție. Acest scenariu a fost susținut și de președintele Coreii de Sud, Kim Young San, care a definit Coreea de Nord ca pe „un avion avariat” gata să se prăbușească, ce va fi absorbit la aterizare de către Coreea de Sud. Ideea prăbușirii Coreii de Nord a determinat și Departamentul Apărării al SUA (Department of Defense – DoD) să pună la cale planuri de acțiune în vederea prăbușirii Coreii de Nord, împreună cu Japonia și Coreea de Sud. S-au elaborat planuri de negociere în patru.

Totuși, deși atunci se credea că statul nord-coreean nu va mai apuca zorii noului mileniu, iată că Pyongyangul încă rezistă prin forța sa militară, dacă nu prin puterea economică. Astfel, agenții de contrainformații americani și sud-coreeni au căzut la un consens, în 2000, conform căruia statul nord-coreean va supraviețui până în 2015¹².

Se poate afirma, deci, că strategia națională de supraviețuire a sistemului a fost planificată corect de către sistemul de la Pyongyang, având în vedere că statul nord-coreean a reușit să supraviețuiască cu mult peste termenul de „disoluție” pe care îl indicaseră agenții de contrainformații americani și sud-coreeni.

Cu ajutorul primit din partea comunității internaționale, care a salvat-o de foamea din anii '90, și prin politica sa nucleară, Coreea de Nord a reușit să supraviețuiască și să devină al treilea stat ca putere militară din zonă.

În primul rând, zona Asia-Pacific a devenit „baza strategică” a trei state care sunt membri permanenți ai Consiliului de Securitate al ONU și care dețin și focoare nucleare. În al doilea rând, Japonia, China și Coreea de Sud au realizat împreună 25% din PIB-ul înregistrat la nivel global, în 2000. Iar în 2006, China, India și Japonia au realizat împreună 62% din PIB-ul la nivel global.

În al treilea rând, începând cu 2005, în regiune s-au poziționat principalele patru state deținătoare de rezerve valutare din lume. Conform datelor din perioada 2005 – 2006, Japonia deținea rezerve valutare care se ridicau la 834 de miliarde dolari (\$), China deținea 821 de miliarde dolari (\$), Coreea de Sud deținea 205,7 miliarde dolari (\$) iar Taiwanul deținea 253,6 miliarde dolari (\$)¹³.

Având în vedere că statul nord-coreean se află prins între acești vecini puternici, reacțiile sale pot fi considerate ca un răspuns la faptul că regimul de la Pyongyang se vede amenințat de către aceste state. În același timp regimul nord-coreean vede prezența forțelor militare americane în Coreea de Sud ca pe o ocupație a unui teritoriu care îi aparține. De aceea percepe aceste trupe ca pe o amenințare militară la adresa propriei securități. Astfel, pe de-o parte, încearcă să atragă forța economică a Chinei și Japoniei de partea sa, prin crearea zonelor de comerț liber, cu regim special, iar, pe de altă parte, își menține statutul de stat militarizat, ca o măsură de prevenire a propriei disoluții. Astfel, situația actuală a statului nord-coreean poate fi considerată un rezultat al paradoxului securității.

Iar interesele strategice ale Coreii de Nord vor rămâne imprevizibile până în momentul în care acest paradox va dispărea.

Se poate spune că, actualmente, sistemul de la Pyongyang este un sistem ermit, centrat pe sine și preocupat de propria supraviețuire. Voința de supraviețuire a sistemului este, deci, puternică, ceea ce a permis Coreii de Nord să atingă statutul de cea de a patra putere mondială din punct de vedere militar și cea de a treia putere militară din zona Asia-Pacific.

Structura militară nord-coreeană combină elemente din structura militară chineză și structura militară a fostei Uniuni Sovietice, Statul Major nord-coreean se află în subordinea Biroului Executiv Militar care la rândul său răspunde în fața Șefului Comisiei Naționale de Apărare.

Rămâne de văzut dacă indicele de putere militară va ajuta Coreea de Nord să supraviețuiască pe scena internațională, ca stat, mai mult decât o arată previziunile agenților de contrainformații americani și sud-coreeni.

BIBLIOGRAFIE:

1. *** **Key Economic Developments and Prospects in the Asia-Pacific Region 2007**, UN Economic and Social Commission for Asia and the Pacific.
2. *** **Country Profile: North Korea**, Federal Research Division, Library of Congress, Washington, D.C, July 2007.
3. *** **Annual report to Congress: Military Power of the People's Republic of China – 2007**, Office of the Secretary of Defense, Washington D.C., 2007, <http://www.defenselink.mil/pubs/pdfs/070523-China-Military-Power-final.pdf>.
4. Anthony H. CORDESMAN, Martin KLEIBER, **The Asian Conventional Military Balance in 2006: Overview of major Asian Powers**, Center for Strategic and International Studies, Washington D.C. 2006.
5. Ken E. GAUSE, **North Korean Civil-Military Trends: Military-First Politics To A Point**, Department of the Army, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 122 Forbes Ave, Carlisle, PA 17013-5244, septembrie 2006.
6. Samuel S. KIM, **North Korean Foreign Relations in The Post-Cold War World**, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College,

122 Forbes Ave, Carlisle, PA 17013-5244, aprilie 2007.

7. Andrew SCOBELL, **North Korea's Strategic Intentions**, Department of the Army, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 122 Forbes Ave, Carlisle, PA 17013-5244, iulie 2005.

8. Charles WOLF Jr., Kamil AKRAMOV, **Nord Korean Paradoxes – Circumstances, Costs and Consequences of Korean Unification**, prepared for the Office of the Secretary of Defense, edited by RAND – National Defense Research Institute, Santa Monica Headquarters, 2005.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

¹ Library of Congress – Federal Research Division – Country Profile: North Korea, July 2007, p. 5.

² Op. cit. p. 7.

³ La categoria „Nave de luptă” au fost incluse și submarinele și portavioanele (n.a.).

⁴ Număr neprecizat de surse oficiale nord-coreene – este rezultatul estimărilor făcute de Nuclear Threat Initiative (NTI) – www.nti.org.

⁵ Personalul militar chinez, activ în 2007 – fără rezerve, miliție, poliție militară și personal auxiliar non-combatant. O estimare din 2006 arată că armata chineză totaliza un număr de 3005000 – fără poliția militară (1500000), fără miliție (12000000) și fără rezerve.(n.a.).

⁶ Conform raportului anual către Congres realizat de către Biroul Secretarului Apărării cu privire la forțele militare chineze în 2007, numărul de focoase nucleare deținute de această țară se situează undeva între 975 și 1101. Conform datelor, în 2006 China deținea în jur de 970 de focoase nucleare (n.a.).

⁷ India este singura țară din regiunea Asia Pacific care deține un portavion (n.a.).

⁸ Andrew SCOBELL, **North Korea's Strategic Intentions**, Department of the Army, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 122 Forbes Ave, Carlisle, PA 17013-5244, iulie 2005, p. 10.

⁹ Pentru obiectivele „reformarea și deschiderea sistemului” și „redresarea economiei”, a se vedea zonele cu regim special sau de comerț liber înființate de Coreea de Nord pentru încurajarea comerțului exterior și atragerea investițiilor străine și măsurile de reducere a restricțiilor impuse agriculturii și de creștere a salariilor pentru muncitorii din fabrici (n.a.).

¹⁰ Între statele asiatice care formează vecinii Coreii de Nord am introdus și Statele Unite, deoarece acestea au o prezență permanentă în zonă, prin cei aproximativ 100.000 de soldați staționați în Japonia și în Coreea de Sud, prin cele 12 portavioane care sunt prezente prin rotație în regiunea Asia-Pacific și prin cele 80 de submarine americane care afectează balanța de putere militară din această zonă. De asemenea, s-a luat în calcul interesul SUA cu privire la prăbușirea regimului de la Pyongyang, precum și planurile de reacție elaborate de către SUA în legătură cu acest posibil eveniment (n.a.).

¹¹ În legătură cu obiectivul „construirea/ achiziționarea de arme de distrugere în masă”, a se vedea numărul de focoase nucleare deținute de Coreea de Nord, menționate în acest articol și intențiile declarate ale Coreii de Nord de a-și dezvolta, în continuare, programul nuclear (n.a.).

¹² Samuel S. KIM, **North Korean Foreign Relations in The Post-Cold War World**, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 122 Forbes Ave, Carlisle, PA 17013-5244, aprilie 2007, p.2.

¹³ **Key Economic Developments and Prospects in the Asia-Pacific Region 2007**, UN Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, Samuel S. KIM, *op. cit.*

Marina MUSCAN (marina.muscan@gmail.com) a absolvit Colegiul Național de Apărare și Facultatea de Comunicare și Relații Publice „David Ogilvy” din cadrul Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative. Deține o diplomă Master în Managementul Proiectelor, și actualmente urmează cursurile Masterului în Relații Internaționale din cadrul Departamentului de Relații Internaționale al Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative.

NOI INIȚIATIVE ALE ORGANIZAȚIEI COOPERĂRII ECONOMICE A MĂRII NEGRE

Vasile POPA

La 15 ani de la constituire, Organizația Cooperării Economice a Mării Negre, ce și-a asumat la lansare, în 1992, obiectivul de accelerare a dezvoltării economice și sociale a statelor membre, în scopul realizării unui grad superior de integrare în economia europeană și mondială, prin intensificarea cooperării multilaterale și folosirea avantajelor care decurg din proximitatea geografică și complementaritatea economiilor naționale, are un palmares apreciabil de reușite în planul cooperării în domeniu, iar din 2002, în cel al acțiunilor legate de securitatea și stabilitatea regională, cooperarea cu UE, colaborarea cu alte inițiative și structuri regionale.

Numărând printre membrii săi 12 state, iar ca observatori 13 state și, cel mai recent, Comisia Europeană, dar și Conferința Cartei Energiei, Black Sea Commission, International Black Sea Club (cu statut mai vechi), și fiind sprijinită în activitățile sale de organizații și instituții internaționale ca: UE, OSCE, Consiliul Europei, OECD, CEE/ONU, PNUD, ONUDI, FAO, OMC, OIM, BERD, BEI și Banca Mondială, OCEMN este o organizație cu o forță remarcabilă, cu un potențial de piață de circa 350 milioane consumatori și o suprafață de 2,2 milioane kilometri pătrați, deținând resurse de petrol și gaze naturale ce o situează imediat după Orientul Mijlociu. Spațiul pe care îl acoperă organizația a căpătat, după 2001, o importanță strategică deosebită, datorită intrării zonei Mării Negre extinse în sfera de interes a rețelelor teroriste, ca și pe traseul migraționist și al crimei organizate transfrontaliere, precum și prin reorientarea intereselor energetice mondiale spre spațiul caucazian și central-asiatic.

Surse ale președinției turce a organizației, preluate de mass-media, indică faptul că potențialul economic de invidiat al OCEMN i-a permis

acesteia atingerea unui nivel remarcabil al creșterii și dezvoltării economice. După anul 2000, regiunea OCEMN a înregistrat cea mai rapidă creștere din lume (o creștere anuală de 6 la sută a PIB, de două ori mai mare decât creșterea economică globală în decursul aceleiași perioade, și un ritm de creștere de 3,5 ori mai rapid decât cel al zonei Euro). PIB-ul țărilor OCEMN era, în 2005, de 3,4 miliarde dolari SUA, ceea ce reprezenta 7,6 la sută din economia mondială. Investițiile străine directe în cadrul regiunii au atins cifra de 72 miliarde dolari SUA în 2006, doborând recordul de 47 miliarde dolari SUA obținut în 2005 și depășind de circa nouă ori pe cel de 8 miliarde dolari SUA din 2000, când creșterea începuse în mod vertiginos. Cota țărilor OCEMN în economia mondială este în continuă ascensiune.

Evoluția amintită a proiectat regiunea OCEMN între organizațiile internaționale și regionale de mare performanță. La aceste realizări, România a contribuit substanțial. Aportul său la activitatea OCEMN cuprinde: susținerea unei întăriri a relațiilor de colaborare cu UE, pe fondul trecerii OCEMN la faza operațională și al aplicării noii PEV; inițierea procesului de implicare a OCEMN pe dimensiunea de securitate și apărare în regiunea Mării Negre și contribuția la elaborarea unui concept viabil în acest sens, ca și identificarea mijloacelor de creștere a contribuției organizației în domeniu; lansarea procesului de reformă și restructurare a OCEMN – cu monitorizarea implementării deciziilor, reformarea structurilor, creșterea contribuției statelor cu statut de observatori la activitățile organizației; sprijinirea încheierii unui Protocol Adițional la Acordul CEMN, referitor la cooperarea în domeniul combaterii crimei organizate, cu accent pe combaterea terorismului, și încheierii unui Memorandum de înțelegere



între OCEMN și Centrul SECI de la București, în vederea transferării experienței acestui centru în zona Mării Negre; promovarea, ca țară membră a NATO și UE, a obiectivelor OCEMN în cadrul forurilor internaționale și susținerea creșterii vizibilității organizației.

Pe timpul cât s-a aflat la președinția organizației, România a dezvoltat o relație de parteneriat între OCEMN și UE, a lansat și încercat să finalizeze un proces de reflecție asupra viitorului organizației, inclusiv din perspectiva restructurării acesteia, a consolidat dimensiunea de securitate și stabilitate a OCEMN, a sprijinit eforturile statelor din Europa de Est și Caucaz în consolidarea proceselor democratice și a reformelor impuse de tranziția la economia de piață, în crearea unui mediu de afaceri sigur și atractiv, dar a și mobilizat statele membre în elaborarea și implementarea unor proiecte de dezvoltare consistente, în dezvoltarea schimburilor comerciale între statele bazinului Mării Negre, în extinderea colaborării OCEMN cu alte organizații regionale și internaționale.

Actuala reuniune aniversară a trasat ca obiectiv organizației de a lărgi bazele promovării cooperării în domeniile energiei, comerțului și transportului. Perspectivele economice favorabile îi permit OCEMN să-și fixeze sarcini mai ambițioase, să elaboreze mari proiecte strategice regionale și să le realizeze de o manieră eficace. Miniștrii de externe ai statelor membre au fost invitați să elaboreze noi documente juridice internaționale în domeniile prioritare (energie, comerț, transport), fără a aduce prejudicii altor angajamente internaționale ale membrilor organizației. Participanții la summit au propus Consiliului miniștrilor afacerilor externe să modifice obiectivele economice ale OCEMN, ținând cont de faptul că, în ultimii cinci ani, țările riverane Mării Negre au cunoscut un ritm de dezvoltare economică printre cele mai rapide din lume și au atins un nivel ridicat al stabilității macroeconomice și al responsabilității în gestiunea financiară.

În centrul dezbaterilor actualei reuniuni la vârf a OCEMN s-a situat problema traseelor de transport al gazelor naturale și petrolului spre piața europeană. Disputa s-a purtat în jurul celor două conducte principale de transport al gazelor: conducta Nabucco, finanțată de Uniunea Europeană, ce va transporta gaze naturale din zona Caspică, via Turcia, spre Austria, iar pe de altă parte, proiectul Gazprom, companie rusească,

ce propune extinderea conductei Blue Stream. Proiectul Nabucco, o soluție de transpunere în practică a strategiei UE de diversificare a traseelor conductelor de gaz spre vestul continentului, ar urma să transporte gaz din Iran, Irak, regiunea caspică și, eventual, Rusia, prin Azerbaidjan, Georgia, Turcia, Bulgaria, România și Ungaria spre Austria, slăbind astfel monopolul Rusiei în domeniul exporturilor de gaze din regiune. Gazoductul South Stream, ce va transporta gaze naturale rusești spre Europa Occidentală, va avea o lungime de 900 km și o capacitate de 30 miliarde de metri cubi. Acesta va fi construit de companiile rusă Gazprom și italiană Eni, care așteaptă oferte de participare și de la firme constructoare din alte țări, va tranzita Marea Neagră, ocolind Turcia, va ieși la suprafață în Bulgaria, de unde se va ramifica spre Austria și Slovenia, respectiv, sudul Italiei.

Comisia Europeană nu vede în proiectul South Stream un rival pentru Nabucco, ci apreciază că orice nouă infrastructură este folositoare pentru asigurarea alimentării cu energie a celor 27 de state membre ale Uniunii. Deși președintele Putin consideră, în același ton, că proiectul Gazprom va aduce o îmbunătățire a alimentării cu energie a Europei, este evident că fiecare proiect apără anumite interese economice: fie ale Rusiei (South Stream), fie ale statelor UE și Turciei (Nabucco). Chiar dacă Gazprom va continua să lucreze cu Turcia (după declarația purtătorului de cuvânt al firmei) la planul de livrare a gazului prin Turcia, către Israel, prin conducta Blue Stream, ideea de a extinde Blue Stream către sud-estul Europei introduce elemente noi, imprevizibile, în aprovizionările cu combustibil.

Referitor la aceeași problemă a energiei, aprecierea românească a fost că ar fi necesară o aprofundare a cooperării în domeniu, activitate ce rămâne încă un deziderat. România susține o abordare echilibrată în acest sector, care să aducă beneficii tuturor statelor regiunii, în condiții egale, dar și ca investițiile în energie să ia în considerare mai mulți factori - asigurarea unei infrastructuri moderne, atragerea de investiții în noile tehnologii, îmbunătățirea climatului investițional, prin adoptarea de reforme structurale, concomitent cu sporirea nivelului de responsabilitate corporatistă, inclusiv pentru protecția mediului.

Reiterând importanța cooperării în domeniul energiei la Marea Neagră, Federația Rusă, care și-a reafirmat, la summit, revenirea în regiune, de unde

interesele sale geostrategice nu au lipsit niciodată, a subliniat faptul că OCEMN, în pofida succeselor sale evidente, este departe de a-și fi demonstrat tot potențialul și că este necesară o sporire a stabilității piețelor energetice de la Marea Neagră, inclusiv prin extinderea practicii contractelor pe termen lung. Rusia dorește diversificarea traseelor pentru livrarea de energie, crearea unor noi scheme de asigurări și împărțirea riscurilor financiare între parteneri, prin intermediul schimbului de active. Turcia, care asigură în prezent președinția OCEMN, a cerut, la rândul-i, o cooperare consolidată în domeniile transporturilor, energiei, mediului și luptei împotriva crimei organizate.

Un megaproiect foarte generos este construirea autostrăzii Mării Negre, ce ar urma să lege Turcia, Georgia, Rusia, Ucraina, Republica Moldova, România și Bulgaria, pe o lungime de 7.250 de kilometri. Demararea acestui proiect, ce se va integra într-o rețea de autostrăzi ale mării, a fost făcută de ministrii de externe ai țărilor membre ale OCEMN, la conferința ministerială de la Belgrad, din aprilie a.c., unde au parafat un memorandum de înțelegere. Inițiativa, a cărei paternitate aparține unor experți români din perioada cât țara noastră s-a aflat la președinția organizației, a fost avansată pe agenda summit-ului de la Istanbul de către Federația Rusă, care, în perioada mai – octombrie 2006, cât s-a aflat la președinția OCEMN, a continuat prioritățile stabilite de președinția română, ce o precedase, privitoare la reforma OCEMN și consolidarea relației cu UE, însă a venit și cu propunerea construirii unei autostrăzi inelare în jurul Mării Negre. Ameliorarea infrastructurii de transporturi din țările situate în jurul Mării Negre are un impact economic remarcabil, pentru că va promova comerțul și turismul, dând un avânt substanțial cooperării intraregionale.

Cel de-al doilea proiect are în vedere dezvoltarea transporturilor maritime în bazinul Mării Negre, prin construcția de terminale Ro-Ro (Roll on-Roll off), cu încărcare/descărcare. De notat, și în acest caz, că una din propunerile Bucureștiului din perioada președinției românești a organizației se referea la recrearea unor linii de feribot pe Marea Neagră, o reeditare pe scară mai largă a vechii linii de acest gen existente între Constanța și Istanbul în perioada interbelică.

România a punctat, cu prilejul summit-ului, una din ideile pentru care a luptat din răspuțeri cât s-a găsit la președinția OCEMN: aceea că organizația

nu poate funcționa ca o structură închisă, izolată de evoluțiile politice, economice și de securitate din Europa, Caucaz, Asia Centrală sau Orientul Mijlociu, că regiunea Mării Negre beneficiază de atuuri care transcend dimensiunea economică. De aceea, s-a accentuat, „este nevoie de a se asigura o platformă de exprimare dincolo de limitele înguste ale acestei perspective sectoriale“.

Deși Turcia susține cu tărie, și din dorința de a accede în UE, cel puțin propunerea României de a intensifica relațiile organizației cu comunitatea europeană, care ar putea acorda asistență OCEMN la implementarea unor proiecte majore, contribuind la stabilitatea în regiune, totuși, pe durata președinției, nu pare dispusă să depășească abordarea sectorială, a viziunii orientate spre proiecte, adoptată de OCEMN, astfel că acordă prioritate dezvoltărilor din domeniile comerțului și investițiilor, transportului, energiei, mediului și combaterii crimei organizate.

Or, inițiativa românească numită Forumul pentru Dialog și Parteneriat vizează „o reunire a intereselor cetățenilor, dincolo de constrângerile geopolitice“. Din păcate, cum era și de așteptat, o asemenea inițiativă, care vrea să creeze o platformă pentru identificarea unui set de valori și domenii care pot facilita atingerea unor obiective mai largi, împărțite de toți, ca: înțelegere, dialog, încredere și toleranță, cooperare, eficiență, solidaritate, este ignorată de state ca Rusia, ce vor să mențină încă vreme îndelungată organizația la stadiul actual al problematicii de soluționat.

România speră încă să se facă înțeleasă în demersul său spre realizarea unui asemenea forum complementar OCEMN, care ar oferi „cadrul necesar dezvoltării relației dintre factorii de decizie și actorii nonguvernamentali, inclusiv extraregionali, interesați de regiunea noastră“. Este și motivul pentru care s-a accentuat că „absența unor constrângeri instituționale, care nu necesită consens politic, precum și platforma indispensabilă realizării de proiecte, inclusiv politice, în parteneriat public-privat, sunt atuuri ce conferă Forumului un loc aparte“ în spațiul regional al Mării Negre.

În același context, s-a lansat și propunerea românească de creionare a unui mecanism de consultări între OCEMN și celelalte inițiative regionale, pe teme de agendă comună, prin care „să se încurajeze, prin demersuri concrete, sinergia între formatele existente la Marea Neagră și între proiectele de cooperare promovate“.



EVENIMENT STRATEGIC

Cea de-a 15-a aniversare a OCEMN a reprezentat, apreciem, în raport cu celelalte summit-uri anterioare, momentul demarării unor noi proiecte importante pentru spațiul lărgit al Mării Negre, dar și al punerii unor accente care ar putea, în viitor, să redirecționeze activitatea organizației pe coordonate mai largi, în folosul stabilității, securității și prosperității țărilor arealului regional, și nu numai.

Vasile POPA (vspopa9@yahoo.fr) este cercetător științific la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

POLITICA ȘI STRATEGIA STATULUI

Dr. Jaroslaw GRYZ

Articolul se concentrează pe posibilitatea statului de a conduce politica și strategia într-un mediu social, prin modelarea sa în funcție de o viziune, misiune și scop – scopuri care definesc structurile autorităților statului, și, într-un final, prin abilitatea sau lipsa abilității de a contracara amenințări, de a face față provocărilor, de a profita de pe urma oportunităților existente și potențiale. Aria activităților întreprinse, întinderea lor în timp și spațiu decid dacă statul este capabil sau incapabil să: își îndeplinească misiunea, aceea de a asigura existența și dezvoltarea societății; urmeze o viziune definită a statului și a societății, modelând, astfel, existența și dezvoltarea dorită; creeze și îndeplinească sarcini definite, care sunt îndreptate spre asigurarea existenței și dezvoltării sale.

Statul, ca entitate a puterii politice, este un imperativ al unei politici și strategii imediate și pe termen lung a celor care îi influențează forma și natura. De aceea, modalitatea de asigurare a existenței și dezvoltării statului, în condiții sociale și politice în schimbare, depinde, în mare măsură, de abilitatea de a crea și implementa strategia, ca formă de îndeplinire a politicii, pe termen lung, care își are rădăcinile în valorile, nevoile, interesele și scopurile, care, la bază, ar trebui să derive din aspirațiile societății.

Articolul de față reflectează asupra rolului politicii și strategiei în modelarea statului. Se referă la teoria problemei, arătând modalitățile – metodele prin care se modelează politica și strategia statului. Punctele de vedere exprimate în materialul de față se concentrează pe: stat, politica și strategia sa, rolul revizuirii strategice pentru îndeplinirea lor; importanța politicii și a strategiei pentru stat; chestiunea stabilirii (formulării) politicii și strategiei; concluzii, pentru Polonia, ce rezultă din considerații.

Rezultatul considerațiilor este de a arăta o imagine relativ complexă a formulării politicii și strategiei și a rolului lor în modelarea statului.

Statul versus politică și strategie, o revizuire strategică

Statul, ca entitate independentă, potrivit abordării clasice a lui G. Jellinek, definit ca teritoriu, populație și putere, este atât un efect, cât și un rezultat al politicii. Această politică este înțeleasă ca un stimulent de exercitare a puterii, de menținere a ei, de a-i asigura existența și dezvoltarea pe baza accesului la bunuri și a distribuției lor către societate. Legătura dintre politică și strategie, de exemplu, conceptul pe termen lung al activității politice în timp și spațiu folosind mijloacele și activele disponibile, potențiale și generate, este factorul de bază care modelează existența și dezvoltarea statului.

Numeroase abordări ale strategiei drept concept și, în același timp, ca instrument de modelare a stărilor definite ale realității și/sau conștiinței sunt exprimate în literatura pe acest subiect în diferite domenii de studiu. Toate subliniază diferite aspecte ale strategiei, înțeleasă în mod diferit (politică, economică, socială, culturală și militară). Cu toate acestea, toate subliniază valoarea – conceptul activităților organizaționale efectuate folosind diferite metode și instrumente într-un mediu social. Pe acest fundal, statul devine atât unul din imperativele politicii, cât și ale strategiei.

Modelarea statului, a structurilor sale sociale și politice, a formelor organizaționale și normative, este un domeniu de interes atât de vast, încât nu este posibil să evităm aici să caracterizăm opiniile, punctele de vedere și evaluările ce s-au format de-a lungul istoriei. Din perspectivă politologică, lucrul esențial a fost legătura dintre putere (autoritate) și societate, fie în accepțiunea antică, de *polis*, Republica din vremurile romane, orașele-state medievale, fie, într-un final, statele moderne și comunitățile internaționale contemporane care le reprezintă.

Nu este o întâmplare faptul că noțiunea de acțiune – strategie – și eficiența îndeplinirii sale au devenit din ce în ce mai vitale pentru societățile

umane. Conștiința care a fost modelată în cursul evoluției sociale a produs cea mai mare schimbare în această arie. Acea schimbare este exprimată prin trecerea de la interpretarea realității sociale ca rezultat al acțiunii unor forțe ale naturii necunoscute, personificate drept zei sau un demiurg-creator, pentru a înțelege că lumea socială ce ne înconjoară derivă din activitatea umană ce ne înconjoară, sau din lipsa ei, din abilitatea de a folosi puterea sau de a nu o păstra, abilitatea (sau lipsa abilității) de a lega conceptual toate resursele, pentru a ajunge la rezultatele dorite.¹

Potrivit abordării clasice a lui R. S. Cline, referitoare la un sens strategic al statului, aici este vorba de suma puterii, masa critică, în sens de populație și teritoriu, potențial economic și militar, strategie și dorința de a le urma². În această formulă, strategia și dorința de a o urma sunt cele mai importante elemente pentru asigurarea puterii (autorității) și influenței. Celelalte componente ar putea fi măsuri mai mult sau mai puțin precise, dar strategia și dorința de a le urma sunt decisive vizavi de politică, lupta pentru putere și folosirea ei, asigurarea existenței și dezvoltării unei entități, accesul la bunuri și distribuția lor de către stat.

Politica și strategia definesc existența și dezvoltarea statului. Acest truism ne permite să afirmăm că acest lucru se întâmplă datorită capacității de a o asigura în relație cu valorile, nevoile, interesele, scopurile care condiționează urmărirea politicii și strategiei statului pe termen scurt, mediu și lung. Datorită acestor abilități, sau lipsei lor, statul își generează, în timp și spațiu, forța, puterea și influența pe care le exercită asupra celorlalte entități: state și organizațiile lor, comunități și societate, națiune. Politica și strategia sunt condiționate de provocări, amenințări, oportunități pentru ca entitatea să existe și să se dezvolte, de exemplu, viziunea sa, misiunea și sarcinile pe care și le asumă sau le aduce la îndeplinire. Un alt truism se referă la o afirmație potrivit căreia o combinație abilă între politică și strategie determină succesul general al activităților din toate ariile statului (socială, culturală, economică și de securitate). De obicei, politica și strategia sunt variabile și constant aduse la zi (în general, în cadrul unei așa-numite revizuirii strategice, care, periodic, verifică supozițiile strategiei).

Rolul revizuirii strategice, ca instrument de analiză a strategiei statului în dimensiunile internă și externă, recunoașterea punctelor tari și a celor

slabe, verificarea potențialului (prin posibilități realiste), formarea bazei pentru viitoarele activități strategice (politice, economice, sociale, culturale și militare) are o importanță supremă.³ Permite corectarea politicii și a strategiei, transformându-le în două elemente mutual complementare. Datorită acestui fapt, direcția aleasă pentru politică și strategie, exprimate ca scopuri ce derivă din interesele, nevoile și valorile unei societăți-națiune, este constant menținută, deși formele și modalitățile de îndeplinire a lor s-ar putea schimba.⁴ În plus, a profita de revizuirea strategică, instrument de verificare a supozițiilor, modalităților de îndeplinire a politicii, permite:

- a) o constantă analiză a strategiei în dimensiunea internă și externă a entității;
- b) recunoașterea punctelor tari și a celor slabe;
- c) verificarea potențialului său (a posibilităților reale);
- d) verificarea bazei viitoarelor activități strategice.⁵

De aceea, afirmația potrivit căreia utilizarea revizuirii strategice în formularea politicii și strategiei unui stat joacă un rol esențial în asigurarea, cu succes sau nu, a existenței și dezvoltării sale este, pur și simplu, un truism.

Importanța politicii și strategiei pentru stat

Luând în considerare problema importanței politicii și strategiei pentru modelarea puterii politice, existența și dezvoltarea statului, trebuie subliniată necesitatea apariției (sau dispariției) câtorva factori care decid asupra acelei semnificații. Aceștia sunt:

- cunoștințele, abilitățile unei societăți-națiune și modul în care ele sunt folosite;
- abilitatea conceptuală și intelectuală a adaptărilor sociale la condițiile în schimbare;
- cultura organizațională ce apare în structurile puterii politice și în structurile sociale (abilitatea de a mobiliza, organiza și îndeplini anumite activități asumate);
- mijloace și active – aflate în posesie sau potențiale.

Acești factori decid asupra îndeplinirii politicii și strategiei, folosind puterea și bazând-o pe asigurarea existenței și dezvoltării, accesului la bunuri și distribuirii lor de către stat.

Cerința de complexitate care apare într-o relație mutuală între politică și strategie ne face să ne

Politica statului / Strategia statului
Politica și strategia generale

Politica socială și culturală / Strategia socială și culturală
Politica economică / Strategia economică
Politica de securitate / Strategia de securitate
Politiciile și strategiile din domenii specifice

Politica socială/
Strategie socială
Politica culturală/
Strategie culturală

Politica macroeconomică/ Strategie
macroeconomică
Politica microeconomică/ Strategie
microeconomică

Politica de apărare/Strategie
de apărare
Politica militară/
Strategie militară

Politici și strategii sectoriale

Figura 1: Politica și strategia statului
Sursa: elaborarea autorului

punem întrebări legate de modelarea lor. Folosind abordarea teoretică, se pot distinge câteva niveluri complementare ce apar și se întrepătrund. Acestea sunt:

- nivelul de politică și strategie generale pe baza cărora se decid viitoarele scopuri generale, interese, nevoi și valori ale statului și care vor defini viitoarea viziune și misiune;
- nivelul de politică și strategie din anumite domenii, ce se concentrează pe zonele de activitate selecționate de către stat (socială, culturală, economică și de securitate);
- nivelul de politică și strategie ce este legat de sectoarele de dezvoltare selecționate, precum cel social, cultural, micro- și macro-economic, de apărare sau militar (vezi figura 1).

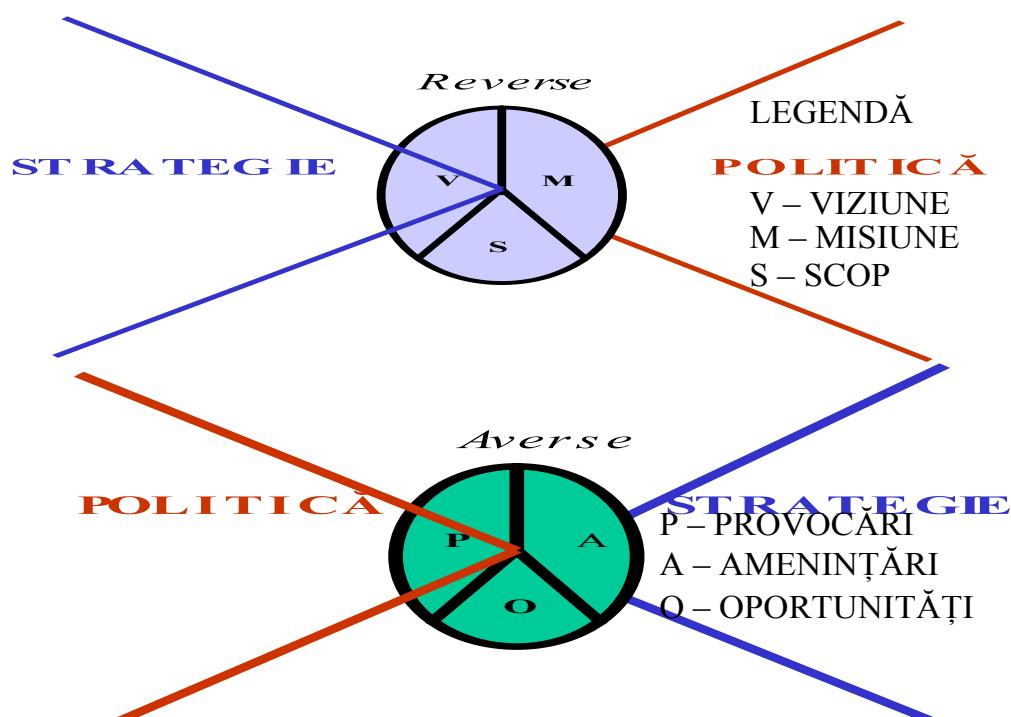
Acest tip de abordare, în principal, se referă la dimensiunea internă a politicii și strategiei. Dimensiunea externă va fi condiționată, mai întâi, de îndeplinirea politicii și strategiei unei entități.

Referindu-se la politica și strategia statului conduse în dimensiunea externă, ele vor fi efectul unor interacțiuni mutuale dintre entitate și mediul său, în contextul oportunităților, provocărilor și amenințărilor existente și potențiale.⁶ Acest lucru face ca statele, în cazul unei complexități în creștere a interacțiunilor ce derivă din procesele globalizării, să își cedeze îndeplinirea politicilor și strategiilor lor comunităților internaționale create de către aceste state.⁷ De fapt, politica internă o

penetreează pe cea externă și, de asemenea, apare corelația dintre comunitate și strategia de stat. Pe acest fundal se produce și corelația între scopuri, interese și nevoi, și, în consecință, diseminarea valorilor comune între state ce creează instituții, organizații și comunități internaționale.

Legat de importanța politicii și strategiei statului în contextul formulării lor, în primul rând, trebuie prezentate categoriile de recunoaștere științifică ce determină conexiunea mutuală. Ele includ provocările, amenințările și oportunitățile prezentate mai sus, ce îndeplinesc funcțiile criteriilor de evaluare ce se referă la esența, aria, caracterul politicii și strategiei statului, atât în dimensiunea internă, cât și externă. Aceste criterii, în contextul politicii și strategiei statului, nu apar intrinsec, ci, de obicei, sunt legate de viziunea, misiunea și scopul entității. De asemenea, trebuie subliniat că:

- de obicei, viziunea entității exprimă un acord conceptual pentru a face față provocărilor, amenințărilor și oportunităților, care, de obicei, le determină activitățile, pentru a-i asigura existența și dezvoltarea pe termen mediu și lung;
- misiunea entității definește modalitatea actualilor activități, pentru a-i asigura existența și dezvoltarea în relație cu provocările, amenințările și oportunitățile existente (recunoscute);
- scopurile entității stabilesc direcțiile activităților (conduse sau asumate) în relație cu provocă-



*Figura 2: Politica și strategia statului
Sursa: elaborarea autorului*

riile, amenințările și oportunitățile existente (recunoscute) și estimate.⁸

Viziunea, misiunea și scopurile entității sunt permanent legate de provocările, amenințările și oportunitățile ce sunt recunoscute ca aflându-se la baza paradigmei securității internaționale (globale, supraregionale, regionale, subregionale și locale).⁹ De asemenea, trebuie subliniat că scopurile derivă din interese, nevoi și valori de care este legată întreaga securitate. Toate (de exemplu, viziunea, misiunea și scopurile entității, provocări, amenințări și oportunități) alcătuiesc un set de nouă componente de securitate ale entității descrise pe baza paradigmei securității internaționale (globale, regionale, subregionale și locale). E relativ ușor să subordonezi aceste nouă componente ca fiind „averse” și „reverse” ale acestui set care decide asupra existenței și dezvoltării statului, a politicii și strategiei sale. În abordarea cognitivă, ele apar ca în figura 2:

- a) viziunea entității – provocări, amenințări, oportunități;
- b) misiunea entității – provocări, amenințări, oportunități;
- c) scopurile entității – provocări, amenințări, oportunități;

În timp ce viziunea, misiunea și scopul – scopurile statului rămân, în principal, stabile,

modalitatea de îndeplinire a lor, acest concept de activitate în timp și spațiu, de ex., strategia, este supusă unei permanente influențe venite din partea provocărilor, amenințărilor și oportunităților. Merită subliniat că aceste componente, menționate mai sus, determină:

- abilitățile statului de a face față provocărilor la adresa existenței și dezvoltării sale;
- sensibilitatea statului la amenințări la adresa existenței și dezvoltării sale și abilitatea de a le contracara;
- abilitatea statului de a crea și de a profita de oportunități, pentru a-și asigura existența și dezvoltarea.

Soluțiile de mai sus se aplică, de obicei, în politica și strategia politică, militară, economică, socială și culturală în dimensiunile națională și supranațională formulate de către entitate.

Luând în considerare criteriile ce definesc politica și strategia statului, precum provocări, amenințări și oportunități pentru misiune, viziunea și scopurile activităților entității, trebuie subliniate funcțiile specifice formulărilor lor. Criteriile de mai sus sunt o trăsătură immanentă a unui mediu social și sunt definite ca atare. De aceea, ele definesc percepția existenței și dezvoltării unei comunități, națiuni sau stat. În relație cu provocările, amenințările și oportunitățile, de obicei, se formulează o

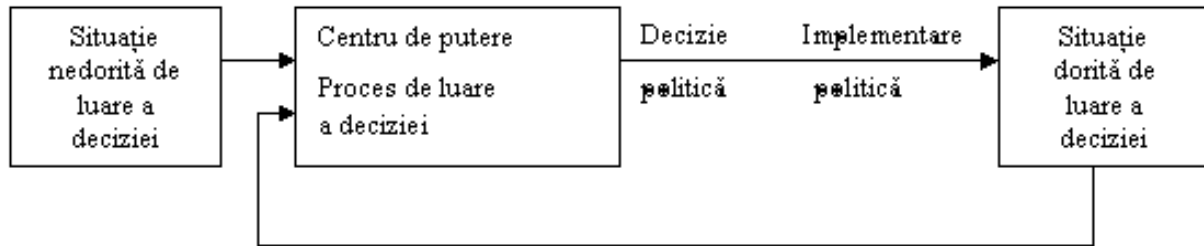


Figura 3: Categoriile de bază ale teoriilor de decizie politică

Sursă: PIETRASZ J., Decydowanie polityczne (Luarea deciziei politice), Warszawa-Kraków 1998, p. 46.

evaluare a stării statului, în timp ce categoria amenințărilor joacă un rol vital în această evaluare. Merită subliniat că amenințărilor și provocările joacă un rol de „catalizator” al recunoașterii științifice, în timp ce oportunitățile sunt frecvent neglijate, lucru ce poate rezulta din relativitatea cognitivă, din ceea ce este o „oportunitate” pentru o entitate și ce nu. Cu toate acestea, în timp ce își definesc importanța în formularea politicii și strategiei statului, se poate presupune că sunt niște catalizatori cognitivi permanenți. Drept urmare, s-ar putea încerca o descriere a provocărilor, amenințărilor și oportunităților în contextul importanței lor pentru politica și strategia statului.

Ele vor include:

- provocări, înțelese ca un set de factori, selecție care definește starea negativă sau pozitivă a existenței entității, dezvoltării și securității sale¹⁰;
- amenințări, înțelese ca un set de factori ce reacționează într-un mod negativ la existența și dezvoltarea entității¹¹;
- oportunități, înțelese ca un set de factori ce reacționează într-un mod pozitiv la existența și dezvoltarea entității.¹²

Abordarea adoptată ne permite să arătăm atât complexitatea politicii și strategiei statului, cât și principalele variabile ce le definesc. În plus, arată importanța politicii și strategiei în asigurarea existenței și dezvoltării statului, a puterii politice și a condiției sale.

Formularea politicii și a strategiei statului

Formularea și urmărirea unei politici, de către stat, pe baza unei strategii, devine una dintre principalele și, în același timp, cele mai dificile chestiuni cu care ne confruntăm în realitatea politică poloneză. Problemele esențiale se referă la organizarea puterii în stat, normele juridice și organizaționale care joacă un rol-cheie în urmărirea eficientă sau ineficientă a politicii și strategiei.

În relație cu realitatea politică și socială poloneză, trebuie subliniat că rămâne într-un *statu crescendi*. Această stare rezultă din transformările politice și sociale care s-au produs din 1989 încolo și datorită consecințelor lor. Această situație influențează formularea și urmărirea politicii și strategiei statului într-un mod similar cu pregătirea elitelor politice să dețină puterea statului. Contextul istoric, de asemenea, este crucial, pentru că influențează abilitățile de formulare și de urmărire a politicii și strategiei statului.¹³

În legătură cu argumentele de mai sus, s-ar putea trage concluzia că nevoia reală a statului este determinată de întreprinderea unor acțiuni care, în consecință, să contribuie la crearea unui sistem în care să se facă modificări, să se implementeze strategia, ca și alte documente pe aceeași temă. Concluzia de mai sus determină o serie de implicații, mai întâi de natură organizațională (Figura 3).

Se presupune că în momentul în care se stă într-o situație nedorită de luare a deciziei se pot întreprinde, înainte de toate, unele activități pentru a o schimba:

- a da un răspuns explicit despre cum ar trebui să fie strategia, ca formă de îndeplinire a politicii;
- a se crea norme juridice care să definească exact rolul și importanța strategiei;
- a se crea un sistem de conexiuni (legături) organizaționale, datorită cărora participarea instituției statului la funcționarea și modificarea strategiei să se bazeze pe criterii uniforme.

În actuala situație, strategiile sunt primite și emise cu un mare grad de arbitrar. Cu toate acestea, chiar dacă acesta nu este un aspect important de luat în calcul, este vital ca strategiile poloneze, cu excepția uneia – Strategia Națională de Integrare – să nu aibă norme juridice care să fie respectate de către toate organismele statului.¹⁴ În plus, lipsa unor norme complexe în aria formulării politicii și strategiei în Polonia arată că nu există un loc explicit al strategiei în contextul formulării și

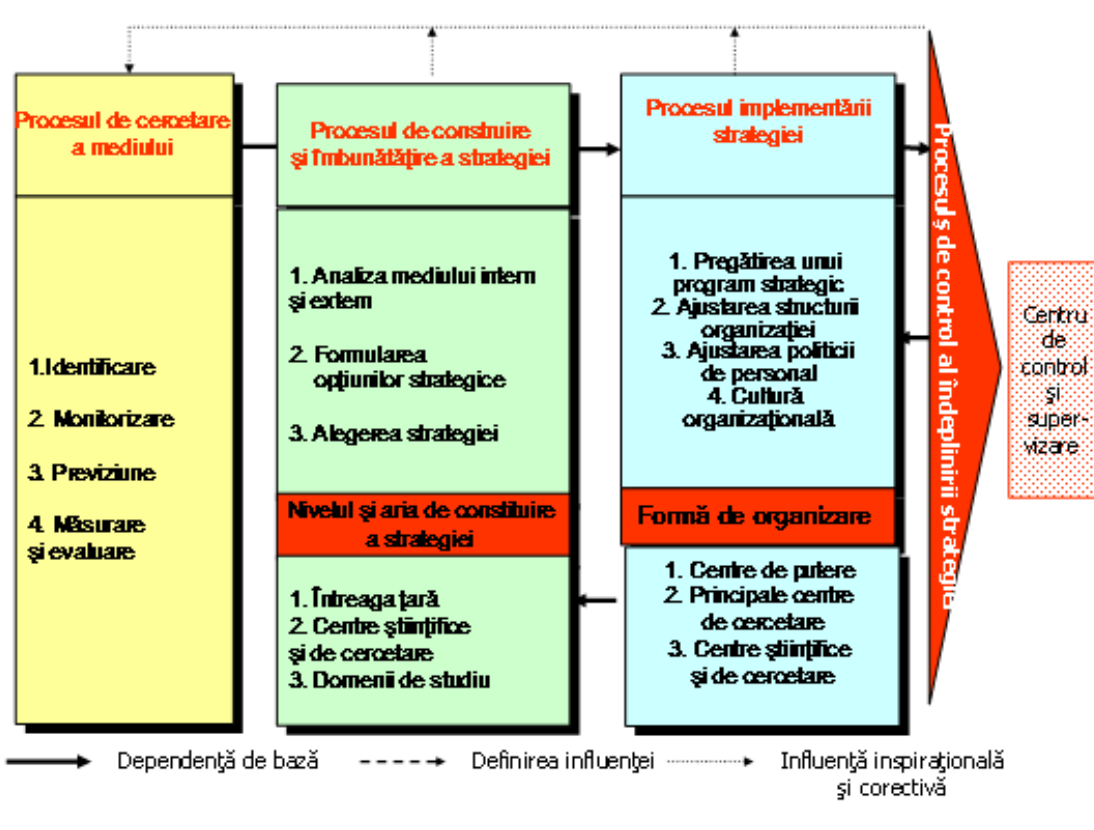


Figura 4: Cercetarea mediului în procesul managementului strategic

Sursă: BEDNARCZYK M. (2001), *Organizație publiczne. Zarządzanie konkurencyjnością (Organizații publice. Managementul competitiv)*, Warszawa – Kraków, Wydawnictwo Naukowe PWN, pp. 74-75, cu modificarea autorului în tabel – cultură organizațională, în loc de armonizarea culturii.

îndeplinirii politicii statului. De fapt, nu există soluții care să poată contribui la:

- modelarea culturii organizaționale, în care politica și strategia să poată fi strâns legate;
- raționalizarea și operaționalizarea activităților statului în toate domeniile politicii de stat (politic, economic, social, cultural, de securitate);
- crearea celor mai eficiente mijloace (instrumente) pentru politica de stat.

Aici am putea vorbi despre schimbările din condițiile de modelare și implementare a strategiei, ca instrument al politicii statului, de creare a unei realități sociale și politice. Aceste schimbări ar putea fi legate de procesul de cercetare a mediului constituirii și îmbunătățirii strategiei. Exemplul în acest domeniu ar putea fi forța de creare a unor proceduri mutuale, complementare, de cercetare a mediului constituirii și îmbunătățirii strategiei, ca și procesul implementării strategiei în stat (figura 3).

Această cercetare, prin determinarea stării mediului în care se îndeplinesc politica și strategia statului, reprezintă un element de bază al modelării

și îmbunătățirii strategiei.¹⁵ Datorită aplicării procedurilor de mai sus, vor fi posibile:

- identificarea, monitorizarea, previzionarea, ca și procesele de evaluare individuală și de grup, a fenomenelor și evenimentelor în contextul implicării lor în existența și dezvoltarea statului în dimensiunile sale interne și externe;
- analiza mediilor intern și extern și formularea, în relație cu ele, a opțiunilor strategice, alegerea strategiei pe termen scurt, lung sau mediu;
- ajustarea structurii organizaționale, a politicii de personal, crearea unei culturi organizaționale adecvate în stat.

Luând în considerare chestiunea utilizării cercetării mediului pentru a formula politica și strategia statului, trebuie să fie subliniat că e necesar ca statul să aibă propria sa viziune, misiune și scop – scopuri ale activității care să asigure existența și dezvoltarea, accesul la bunuri și distribuția lor, modalitatea de folosire a puterii. Viziunea, misiunea și scopul statului oferă baza oricărei activități, succesul său fiind determinat

de voința politică și de dispoziția conceptuală de a face față provocărilor, amenințărilor și de a profita de avantaje. În acest context, dezvoltările normative existente -, fie create, fie ridicate -, și acțiunile umane înrădăcinate în cultura unei organizații sociale, sunt, de asemenea, de o vitală importanță. Prosperitatea statului (sau lipsa sa) în realitatea socială a secolului 21 are legătură cu capacitatea de a o asigura în relație cu valorile, nevoile, interesele și scopurile care condiționează îndeplinirea politicii și strategiei pe termen scurt, mediu și lung.¹⁶ Revizuirea strategică joacă un rol esențial, pentru că verifică, periodic, supozițiile strategiilor (globale, zonale și sectoriale¹⁷) în relație cu schimbările din realitatea socială și politică.

Concluzii pentru Polonia?

Concluzionând pentru Polonia, pe baza opiniilor și punctelor de vedere prezentate, trebuie să precizăm că dezvoltările din țara noastră legate de formularea politicii și strategiei, a îndeplinirii și modificării lor, nu sunt permanente și sunt supuse unor schimbări. Această situație rezultă din transformările sistemul politic polonez și din mecanismele ce nu sunt complet modelate, ce se referă la îndeplinirea politicii și strategiei statului. Ele provin din situația în care dezvoltarea științei în Polonia, după cel de-al Doilea Război Mondial, a fost zeci de ani condiționată de factori ideologici și politici care au determinat scopul și subiectul cercetării. De aceea, multe arii din științele sociale, în primul rând, istoria modernă, au avut de suferit de pe urma limitărilor. De asemenea, o astfel de situație a influențat cercetarea din domenii precum management, strategie sau securitate. În concluzie, se poate remarca în multe domenii ale studiilor sociale, în special în cele legate de politică, o relativ târzie dezvoltare. Acest lucru a exercitat o influență negativă asupra realizărilor cercetărilor poloneze.¹⁸

E un truism faptul că prosperitatea statului, existența și dezvoltarea sa depind de abilitățile reprezentanților autorităților (potrivit sistemului juridic polonez – Primul-ministru și Președintele). Suma activităților lor determină abilitățile structurilor sociale de a contracara amenințările, de a face față provocărilor și de a profita de oportunități. De aceea, considerațiile ulterioare ar trebui să înceapă cu reflecția că în acele state ce au mecanisme stabile de utilizare a puterii, politica statului este de obicei

exprimată prin strategia sa pe termen scurt, mediu și lung. Rolul său, acela de a îndeplini obiectivele statului, a-și urmări interesele, a-și asigura nevoile, este acela de a introduce un mecanism extraordinar de stabil, cu ajutorul căruia guvernele ce s-au perindat la putere, de fapt, să își poată duce la îndeplinire același „scenariu” politic. Astfel, în statele ce se bucură de vechi tradiții de îndeplinire a politicii prin strategie, strategia de stat, ca derivată a unei strategii generale, și strategiile de ramură îndeplinesc funcția unui creator al tuturor activităților ce asigură existența și dezvoltarea statului, și, de asemenea, condiționează forma și caracterul strategiilor sectoriale. Legat de aceasta, de modalitățile de formulare a strategiilor, atât în Polonia, cât și în alte state, trei criterii trebuie subliniate, ele fiind decisive pentru importanța strategiei:

- normalizarea sistemului juridic;
- necesitatea de a îndeplini sarcini impuse de strategie, în dimensiunile sale internă și externă, prin așa-numitul management strategic;

- necesitatea verificării.

Putem afirma, ca punct de referință pentru ulterioarele considerații, că lipsa unor dezvoltări cuprinzătoare în politica Poloniei face ca strategia noastră să își modeleze succesul într-un mod convențional (stipulat) și limitativ, în același timp. Această situație rezultă din:

- lipsa unei viziuni legate de rolul și semnificația strategiei în contextul normelor juridice și organizaționale din Polonia;

- o insuficientă bază sub forma unor norme juridice și organizaționale care să permită aplicarea unui instrument al politicii statului, precum strategia;

- lipsa unor soluții sistemice legate de funcționarea și implementarea strategiei în dimensiunile sale, națională și supranațională.

În mod explicit, aceste deficiențe ne permit să afirmăm că actuala stare de fapt, în privința dezvoltărilor conceptuale, în domeniul aplicării strategiei în politica statului în dimensiunile sale internă și externă ar putea exercita o influență asupra:

- perspectivei pe termen scurt, asupra definirii strategiei ca instrument al politicii de stat;
- perspectivei pe termen mediu, asupra aplicării strategiei ca instrument al politicii de stat;
- perspectivei pe termen lung, asupra modalității de asigurare a existenței și dezvoltării statului, folosind strategia ca instrument al politicii de stat.

Evenimentele de natură legislativă și organizațională vor determina abilitățile conceptuale pentru a face față provocărilor, amenințărilor și oportunităților care apar în realitatea socială în dimensiunile națională și supranațională, la începutul secolului 21.¹⁹ Din perspectiva legislaturii poloneze, acest fapt creează un context pentru două chestiuni fundamentale:

1. importanța legală a documentului sau documentelor sub formă de strategie;

2. aplicarea unui document sau a unor documente sub formă de strategie în sistemul juridic polonez și în stat.

Ținând cont de prevederile Constituției Republicii Polonia ce definesc spiritul democratic al legii (Art. 2), aceste chestiuni capătă o importanță suplimentară în contextul sistemului politic în care *Seimul* (Parlamentul) face legea, guvernul o aplică și curtea protejează. În plus, aceste chestiuni trebuie să răspundă la întrebări precum:

- ce forță și ce efect au avut strategiile poloneze adoptate după 1997 (Strategia Națională de Integrare);

- cum ar trebui normalizate în sistemul juridic polonez rolul și importanța strategiei;

- cât de importantă este strategia de securitate pentru organismele legislativ, executiv sau judiciar.

Aceste probleme au doar aparent un context legislativ, pentru că, într-un mod semnificativ, ele determină forma dezvoltărilor organizaționale și a activităților întreprinse de către stat. Pe acest fundal, ar putea apărea întrebări referitoare la eficiența „Strategiei Naționale de Integrare” sau a „Planului Național de Dezvoltare” (Legea din 20 aprilie 2004). În ciuda faptului că ambele se referă la diferite etape ale integrării Poloniei în Uniunea Europeană, în esență, ambele implică pregătirea Poloniei pentru a deveni membru al UE și funcționarea sa în prima etapă, după ce devine un stat membru.

Luând în calcul statisticile care arată utilizarea fondurilor în 2004-2006, ca un element de verificare reală și nu doar o pregătire declarativă a funcționării Poloniei în UE, în contextul folosirii avantajelor oferite de fondurile UE, evaluarea pregătirii pentru statutul de membru și perioada inițială referitoare la prezența forțelor poloneze dau o notă slabă. Atât realitatea din pregătirea internă a statului, cât și din cea externă (UE) dovedesc că activitatea conceptuală, pregătirea

intelectuală pentru a face față cerințelor marelui proiect european și responsabilitatea față de țara noastră nu sunt suficiente, ca să nu spunem slabe printre elitele politice și sociale.²⁰ Această situație a rezultat din ratarea oportunităților și, astfel, din lipsa înfruntării cu provocările și amenințările existente, de ex., cele sociale (patologii, ruperea legăturilor sociale, dezintegrarea familiei, emigrarea tinerilor polonezi). Exemplul discutat aici arată explicit că statul, ca imperativ al politicii și strategiei, este o entitate ce necesită o abordare complexă ce nu poate fi asigurată decât prin strategii generale, pe domenii (arii) și sectoriale.

Lipsa unor norme juridice duce la situația în care strategia, de ex., un concept al politicii pe termen lung, este într-un „vacuum” legislativ. De aceea este dificil, în prezent, să se evalueze explicit importanța unui document sau a unor documente ce sunt adoptate în Polonia ca strategii. Se aplică ele actualei politici? Modelează cu adevărat statul, societatea, în concordanță cu nevoile, interesele și scopurile pe termen lung? Există ceva ce ar putea înlocui strategia drept concept ce unește viziunea, misiunea și scopurile statului? Nu există răspunsuri directe, pentru că nu există un răspuns explicit la întrebarea ce strategie ar trebui să aplice Republica Poloneză – un document normativ sau un manifest politic, o expresie a dorinței corporilor puterii executive sau o bază de lucru legislativă care se referă la dezvoltarea statului. Și, în final, ce importanță ar trebui să se acorde documentului numit strategie.

În ciuda argumentelor menționate mai sus, referindu-ne la chestiunea modului în care rolul și importanța strategiei ar trebui să fie normalizate în sistemul juridic polonez, s-ar putea încerca să se dea unele răspunsuri parțiale. Pe baza analizei dezvoltărilor juridice din Polonia, s-ar putea crede că strategia statului și derivatele sale în realitatea socială poloneză ar trebui să aibă caracterul unei legi sau efectul unui decret emis de guvern (de ex., pe baza legii referitoare la strategia <strategiile> statului). Importanța Legii ce definește esența strategiei pentru politica de stat este o chestiune fundamentală în contextul activităților întreprinse. În actuala situație, dezvoltările existente sunt incerte și necesită o definire precisă.

Legat de chestiunea importanței strategiei pentru organismele legislative, executive și judiciare ale puterii, ar trebui să se ia în calcul și insuficiențele dezvoltări normative. Astfel, s-ar

putea trage concluzia că actualele strategii nu sunt decât expresii ale drumului spre modelarea realității sociale într-o situație în care nu sunt abilități pentru a crea strategia și, în același timp, a o folosi ca un instrument pentru îndeplinirea politicii statului. În Polonia, acest raționament rezultă din câteva premise, în principal datorate lipsei:

- normelor legale care să localizeze într-un mod explicit strategia ca document cu caracter normativ de sine-stătător;
- de soluții (dezvoltări) sistemice care să lege clar politica de strategia statului în dimensiuni generale, de domeniu (arie) și sectoriale;
- unor legături între politica de securitate – strategia de securitate și politicile-strategii sociale, culturale și economice;
- corelației dintre strategiile sectoriale (sociale, culturale, macro- și microeconomice) și strategia de apărare și strategia militară.

Opinia de mai sus ne face să credem că în Polonia ar trebui create capabilități care să treacă în revistă realitatea socială într-un mod complex, atât în dimensiunea supranațională, cât și în cea națională, în timp și spațiu.⁴ Din nou, această reflecție ne atrage atenția asupra altei probleme cruciale menționate anterior, ce are legătură cu strategia (strategiile) statului, și anume, lipsa unor norme organizaționale în construcția, revizuirea și îndeplinirea ei(lor).

BIBLIOGRAFIE:

BEDNARCZYK M. (2001), **Organizacje publiczne. Zarządzanie konkurencyjnością** (Organizații publice. Management competitiv), Warszawa, Kraków, Wydawnictwo Naukowe PWN.

CIEŚLAK Z., JASIELSKI J., LANG J., SZUBIAKOWSKI M., WIERZBOWSKI M., WIKTOROWSKA A. (1999), **Prawo administracyjne** (Drept administrativ), Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN.

CLINER S. (1975), **World Power Assessment: A Calculus of Strategic Drift**, Westview Press, Boulder.

DAWIDCZYKA., GRYZ J., KOZIEJ S. (2006), **Zarządzanie strategiczne bezpieczeństwem. Teoria – praktyka – dydaktyka** (Managementul strategic al securității. Teorie – practică - didactică), Łódź, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistyczno – Ekonomicznej.

GRYZ J. (2004), *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej” – rola i znaczenie w kształtowaniu bezpieczeństwa państwa* (Strategia Națională de Securitate a Republicii Polone- rolul și importanța în modelarea securității statului), *Zeszyty Naukowe Akademii Obrony Narodowej* no. 4.

GRYZ J. (2004), **Proces instytucjonalizacji stosunków transatlantycznych** (Procesul instituționalizării relațiilor transatlantice), Warszawa, Wydawnictwo Naukowe Scholar.

GRYZ J. (2005), *Paradygmat bezpieczeństwa międzynarodowego pierwszej dekady XXI wieku* (Paradigma securității internaționale în prima decadă a secolului 21). *Zeszyty Naukowe Akademii Obrony Narodowej* no. 4.

KUKUŁKA J. (1978), **Problemy teorii stosunków międzynarodowych** (Probleme ale teoriei relațiilor internaționale), Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

R. KUŹNIAR (ed.) (2001), **Polska polityka bezpieczeństwa** (Politica poloneză de securitate) 1989-2000, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe Scholar.

KUŹNIAR R. (ed.) (2004), **Między polityką a strategią** (Între politică și strategie), Warszawa, Fundacja Studiów Międzynarodowych, Uniwersytet Warszawski.

RUTKOWSKI C. (2003), **Przegląd strategiczny jako narzędzie polityki** (Revizuirea strategică drept instrument al politicii), Warszawa, Elipsa.

RUTKOWSKI C. (2004), **Zarządzanie strategiczne na drodze ku nowej filozofii i nowym paradygmatom** (Managementul strategic pe drumul spre noua filosofie și noile paradigme), Warszawa, Akademia Obrony Narodowej.

Narodowa Strategia Integracji (Strategia Națională de Integrare) Warszawa, Komitet Integracji Europejskiej, 1997.

Traktat o Unii Europejskiej (Tratatul Uniunii Europene), Maastricht, 7.02.1992.

Ustawa z dnia 29.08.2002 r. o stanie wojennym oraz kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej (Legea referitoare la Legea Marțială și Comandantul Suprem al Forțelor Armate și Principiile Subordonării sale în fața organismelor constituționale ale Republicii Polone), *Dz.U.*2002 no. 156, pos. 1301.

ZIĘBA R. (2004), **Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego** (Instituționalizarea securității europene), Warszawa, Wydawnictwo Naukowe Scholar, ediția IV.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

¹ Cu privire la chestiunea modelării conștiinței sociale în aria existenței și dezvoltării statului, se poate cita afirmația lui C. Rutkowski, potrivit căruia „Actualul nivel de cunoaștere și nivelul teoriei ordinii și al includerii sale în slujba practicii, din nefericire, nu permit formularea explicită a unor directive practice referitoare la activitate. Ce putem să facem (...) este să modelăm conștiința schimbărilor, sentimentul unor abordări noi, diferite, pentru a arăta și explica direcțiile și tendințele transformărilor și a face apel la un caracter general al acțiunilor dorite și abilităților necesare.” C. RUTKOWSKI (2004), **Zarządzanie strategiczne na drodze ku nowej filozofii i nowym paradygmatom** (Managementul strategic pe drumul unei noi filosofii și al unor noi paradigme), Warszawa, Akademia Obrony Narodowej, p. 60.

² $P = (C + E + M) \times (S + W)$, unde P înseamnă Putere, C – Masă Critică (de exemplu, populație și teritoriu), E – Potențial Economic, M – Potențial Militar, S – Strategie, W – Dorința de a urma strategia. CLINE R. S. (1975), **World Power Assessment: A Calculus of Strategic Drift**, Westview Press, Boulder, p. 11.

³ Mai multe în C. RUTKOWSKI, **Przegląd strategiczny jako narzędzie polityki** (Strategic Management as a Tool of Politics), Warszawa, 2003.

⁴ Un exemplu în domeniul îndeplinirii scopului politicii ce a determinat dorința Polonia de a deveni membru UE se regăsește în prevederile incluse în introducerea unui document intitulat **Narodowa strategia integracji** (Strategia Națională de Integrare): „Scopul strategic al Poloniei este statutul de membru al Uniunii Europene. Integrarea în Uniunea Europeană servește accelerării dezvoltării sale economice, modernizării economiei și a sistemului legal, făcând o legătură între golul de dezvoltare ce există între Polonia și celelalte state europene. Eforturile Poloniei de a deveni membru UE rezultă dintr-o înțelegere a intereselor naționale. În echilibrul general al avantajelor și costurilor accederii, efectele pozitive, în mod explicit, cântăresc cel mai mult. Fără îndoială, acest lucru este dovedit de experiențele statelor ce au aderat la Comunitatea Economică Europeană și, ulterior, la Uniunea Europeană. În principal, acest lucru se referă la experiențele acestor state, al căror nivel economic era diferit de cel al țărilor din UE. De aceea, statutul de membru al UE a părut să fie stimulat pentru dezvoltare și prosperitate. Și Polonia va merge

pe același drum”. **Narodowa Strategia Integracji** (Strategia Națională de Integrare), Komitet Integracji Europejskiej (Comitetul pentru Integrare Europeană), Warszawa, 1997, p. 1, a se vedea și Partea I, pp. 7-9.

⁵ RUTKOWSKI C., **op.cit.**, p. 37 și urm.

⁶ După cum subliniază S.P. Sałajczyk, „[...] În cazul strategiei politice – îndreptate spre mediile sociale – acest lucru înseamnă, în principal, necesitatea de a acționa asupra entităților (state, instituții, grupuri sociale, indivizi) de care depinde succesul schimbării politicii”. Stabilind starea de fapt existentă astăzi, în absența unei abordări complexe a politicii și strategiei statului, posibilitatea de a exercita o influență asupra statelor, instituțiilor, grupurilor sociale și a indivizilor devine din ce în ce mai limitată. Un motiv ar fi determinat de faptul că activitățile politice, economice, sociale și culturale ale statului nu sunt bine coordonate. S.P. SAŁAJCZYK, *Strategia w polityce współczesnych państw. Aspekty teoretyczne* (Strategia în politica statelor contemporane. Aspecte teoretice), în KUŹNIAR R. (ed.) (2004), **Między polityką a strategią** (Între politică și strategie), Warszawa, Fundacja Studiów Międzynarodowych, Uniwersytet Warszawski, p. 20.

⁷ Exemplul cedării politicii și strategiei către comunitatea internațională este oferit de prevederile Tratatului de la Maastricht al Uniunii Europene, precizat în Titlul I și Art. A: „Prezentul tratat marchează o nouă etapă în procesul de creare a unei uniuni din ce în ce mai strânse între popoarele Europei, în care deciziile să fie luate cât mai aproape posibil de cetățeni. Uniunea se întemeiază pe Comunitățile Europene, completate de politicile și formele de cooperare instituite de prezentul tratat. Aceasta are misiunea de a organiza, într-un mod coerent și solidar, relațiile dintre statele membre și dintre popoarele acestora”. De asemenea, merită să acordăm atenție Art. C, în care se afirmă că „Uniunea dispune de un cadru instituțional unic, care asigură coerența și continuitatea acțiunilor întreprinse în vederea atingerii obiectivelor sale, respectând și dezvoltând, totodată, <acquis-ul comunitar>. Uniunea veghează, în special, la coerența ansamblului acțiunii sale externe în cadrul politicilor sale în domeniul relațiilor externe, de securitate, economice și de dezvoltare”. Tratatul de la Maastricht privind Uniunea Europeană, 07.02.1992.

⁸ GRYZ J. (2004), *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* – rola i znaczenie w kształtowaniu bezpieczeństwa państwa (Strategia de Securitate Națională a Republicii Poloneze – Rolul și importanța în modelarea securității statului), Zeszyty Naukowe Akademii Obrony Narodowej, Warszawa, no. 4, p. 56 și urm.

⁹ GRYZ J. (2005), *Paradygmat bezpieczeństwa międzynarodowego pierwszej dekady XXI wieku* (Paradigma securității internaționale în prima decadă a secolului 21) Zeszyty Naukowe Akademii Obrony Narodowej, Warszawa, no. 4, pp. 57-59.

¹⁰ După cum subliniază R. Zięba, în mod frecvent, amenințările sunt prezentate ca fiind un set prea larg de fenomene negative care includ provocări pentru politica de securitate a entității. Datorită faptului că par dificil de depășit, ele sunt incluse în categoria pericolelor percepute drept amenințări. ZIĘBA R. (2004), **Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego** (Instituționalizarea securității europene), Warszawa, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Edition IV, p. 29.

¹¹ R. Zięba susține că percepția amenințărilor externe, de către o entitate dată, ar putea reflecta o stare reală de fapte (amenințare reală sau potențială) sau ar putea să fie falsă. Acest aspect, ca și marea schimbare în timp și spațiu a elementelor implicate în securitate cauzează probleme în procesul recunoașterii lor. Ibidem, p. 28.

¹² Potrivit autorului, oportunitățile au legătură cu dispoziția conceptuală și intelectuală a liderilor din diferite țări, pentru a folosi resursele pe care le posedă spre a-și îndeplini politica în condițiile internaționale în continuă schimbare, dar și pentru a-și asigura existența și dezvoltarea. Acest lucru rezultă din necesitatea de a avea o viziune, misiune și scop comune și, de asemenea, de subordonare a mijloacelor și activelor în funcție de aceste trei criterii. Acest lucru reprezintă atât o provocare, cât și o oportunitate, permițând ca, alături de celelalte țări, să se asigure nevoile, să se urmărească interesele, să se atingă scopurile din toate domeniile de activitate ale statului (politic, de securitate, economic, social și cultural) în toate dimensiunile (globală, regională, subregională) de la nivelurile normative și organizaționale. GRYZ J. (2004), **Proces instytucjonalizacji stosunków transatlantycznych** (Procesul instituționalizării relațiilor transatlantice), Warszawa, Wydawnictwo Naukowe Scholar, p. 226.

¹³ GRYZ J., *Badania nad strategicznym zarządzaniem bezpieczeństwem* (Cercetare asupra managementului strategic de securitate), în DAWIDCZYK A., GRYZ J., KOZIEJ S. (2006), **Zarządzanie strategiczne bezpieczeństwem. Teoria – praktyka – dydaktyka** (Managementul strategic de securitate. Teorie – practică - didactică), Łódź, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistyczno – Ekonomicznej, pp. 44-48.

¹⁴ Potrivit Legii din 29.08.2002 referitoare la legea marțială și Comandantul Suprem al Forțelor Armate și principiile subordonării sale la organismele constituționale ale Republicii Polonia (Dz.U.2002 No. 156 Clauza 1301) Capitolul VI, Art. 35, „Președintele Republicii Polonia protejează suveranitatea și securitatea statului, inviolabilitatea și integritatea teritoriului său, în special, ar trebui: 1. să aprobe, la cererea Primului-Ministru, strategia națională de securitate; 2. să emită, la cererea Primului-Ministru, spre reglementare, Directiva Politico-Strategică de Apărare a Republicii Polone și alte documente executive pentru strategia națională de securitate.” Modalitatea de aprobare a documentului și publicarea sa rezultă explicit din aceste reglementări

doar pentru strategia de securitate. Datorită ierarhiei surselor legislative din Polonia, după ce a intrat în vigoare Constituția din 1997, această strategie, ca și altele, nu este, de fapt, normalizată din punct de vedere juridic, și, astfel, leagă toate organismele. Pentru mai multe detalii privind sursele legii din Polonia, a se vedea CIEŚLAK Z., JASIELSKI J., LANG J., SZUBIAKOWSKI M., WIERZBOWSKI M., WIKTOROWSKA A. (1999), **Prawo administracyjne** (Drept Administrativ), Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN, p. 31 și urm.

¹⁵ După cum subliniază M. Bednarczyk în modelul de cercetare al mediului adaptat de la Harvard, rezultatele acestei cercetări și analiza internă a instituției permit formularea opțiunilor strategice și alegerea strategiilor la niveluri și domenii diferite, incluzând întreaga organizație (...) și ariile funcționale. Într-adevăr, nivelul (...) și domeniul (ariile funcționale) ale construirii strategiei determină cursul de cercetare al procesului mediului. BEDNARCZYK M. (2001), **op. cit.**, p. 75.

¹⁶ S.P. SAŁAJCZYK, *Strategia w polityce wspólnych państw. Aspekty teoretyczne* (Strategia în politica statelor contemporane. Aspecte teoretice), în R. KUŹNIAR (ed.), **op. cit.**, p. 20.

¹⁷ C. RUTKOWSKI, **Przegląd strategiczny jako narzędzie polityki** (Management strategic ca instrument al politicii), Warszawa, 2003.

¹⁸ Ținând cont de punctele slabe ale cercetării poloneze menționate mai sus, trebuie remarcată diferențierea lor substanțială în relație cu trei arii de bază ale managementului strategic de securitate, de ex., strategii, management și securitate. În cazul strategiei, J. Kukułka deține o poziție excepțională în cercetare. El este primul savant, de după război, care a contribuit, într-un mod complex și inovator, la cercetarea din acest domeniu. KUKUŁKA J. (1978), **Problemy teorii stosunków międzynarodowych** (Probleme ale teoriei relațiilor internaționale). Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, pp. 118-156, J. GRYZ, *Badania nad strategicznym zarządzaniem bezpieczeństwem* (Cercetarea în managementul strategic de securitate), în DAWIDCZYK A., **op. cit.**, pp. 44-48.

¹⁹ După cum afirmă R. Kuźniar, „*Liniile ce separă cunoașterea de mediul nostru extern, activitățile îndreptate spre noi, interesele existențiale ale statului și direcțiile îndeplinirii lor, derivă din condițiile necesare îndeplinirii unei strategii (îndeplinirea riguroasă a planului strategic) și îndeplinirea sa pe termen lung. Cu toate acestea, trebuie să fie clar că afirmația de mai sus nu înseamnă neputința statului, în lumina provocărilor interne și externe; ci, pur și simplu, se referă la eficiența sa semnificativ mai mică, în comparație cu situația în care statul ar putea acționa pe o bază strategică largă.*” R. KUŹNIAR, **op. cit.**, p. 174.

²⁰ Exemplul îndeplinirii politicii și strategiei este utilizarea celor 12,8 miliarde € oferite Poloniei de către Comisia Europeană pentru a realiza programe



PUNCTE DE VEDERE

operaționale în cadrul Planului Național de Dezvoltare (8.6 miliarde € în cadrul Fondurilor Structurale și 4,2 miliarde € în cadrul Fondurilor de Coeziune).

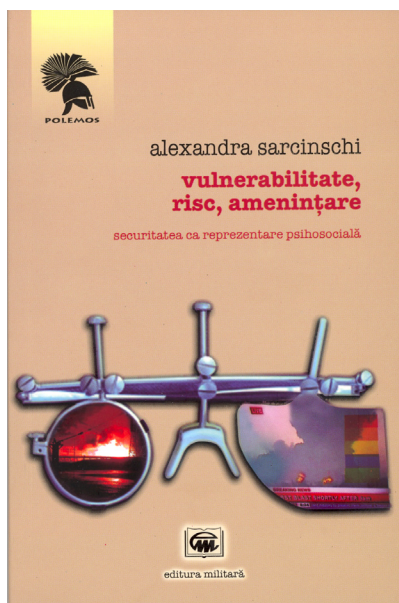
²¹ Acest punct de vedere este explicat de fostul Subsecretar de Stat de la Ministerul Apărării Naționale, A. Karkoszka. El afirmă că: „[...] Pentru că a fost posibil să începem un marș pe drumul transformării (...) fără un plan general, etapele următoare ale acestor schimbări, mult mai detaliate, mult mai complicate și cerând o analiză și o sinteză fără influența politicii actualului partid au făcut să fie extrem de dificil (sau chiar să

pierdem), datorită incapacității sau imposibilității (sublinierea autorului) de a dezvolta o politică completă, echilibrată și coerentă, pe termen lung, din punct de vedere intern”. KARKOSZKA A. (2001), Refleksje o obronie Polski końca XX wieku (Reflecții asupra apărării Poloniei la sfârșitul secolului 20), în R. KUŹNIAR (ed.), **Polska polityka bezpieczeństwa 1989-2000** (Politica de securitate a Poloniei 1989-2000), Warszawa, Wydawnictwo Naukowe Scholar, p. 588.

Dr. Jarosław GRYZ (gryz@wp.pl) este autor al câtorva monografii pe tema relațiilor internaționale și al unor articole referitoare la securitatea internațională, la rolul statelor și al organizațiilor internaționale în lumea modernă, al actorilor guvernamentali și neguvernamentali. Ariile sale de interese se concentrează pe științele politice, în special pe relațiile internaționale, în concordanță cu actualele angajamente profesionale, ca fost expert în cadrul Departamentului de Securitate Internațională din cadrul Ministerului polonez de Apărare și ca cercetător și lector la Universitatea Națională de Apărare.

VULNERABILITATE, RISC, AMENINȚARE.

Securitatea ca reprezentare psihosocială



Lumea se află acum la începutul unui mileniu în care noile riscuri și amenințări la adresa securității au determinat-o să reconsidere valorile general-umane ce leagă între ele statele și națiunile. În acest sens, una dintre propunerile pentru reflecție și dezbateri din anul 2007 ale Editurii Militare este lucrarea **Vulnerabilitate, risc, amenințare. Securitatea ca reprezentare psihosocială**, publicată în colecția Polemos, cu sprijinul Autorității Naționale pentru Cercetare Științifică. Autoarea, **dr. Alexandra SARCINSCHI**, cercetător științific gr. III în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, analizează, în cele 212 pagini ale cărții, modalitățile în care *omul, creator de sensuri, interpretează* lumea în care trăiește și își reprezintă starea de securitate.

Cartea întreprinde o analiză atentă a teoriilor de securitate și, în același timp, supune dezbaterii o metodologie de investigare a acestei stări, ce îmbină elementele deja existente cu cele propuse de autor - *teoria reprezentării sociale a securității* -, pe cele

specifice politologiei și relațiilor internaționale cu cele ale sociologiei și psihologiei sociale.

Primul capitol, „Evoluția unui concept controversat”, este dedicat analizei critice a definițiilor securității: de la cele din dicționarele și enciclopediile lumii, ce asigură interfața cu cunoașterea comună, la teoriile și școlile de gândire de pe mapamond. Autoarea remarcă faptul că, din cauza mutațiilor intervenite în cadrul mediului internațional de securitate, s-a schimbat și relația dintre diferitele dimensiuni ale securității, ceea ce a condus la transformarea definițiilor și teoriilor științifice din domeniu. Sensul transformării a fost acela de la un concept tradițional specific perioadei Războiului Rece, ce plasa amenințările militare și răspunsul de aceeași natură în centrul politicilor și analizelor de securitate internațională, la unul lărgit, ce accentuează problemele nonmilitare de securitate, inclusiv cele de natură internă, și impactul acestora asupra securității indivizilor umani și a statelor. Se vorbește aici despre extinderea sferei de analiză a securității, matricea și globalizarea insecurității ca principale repere metodologice contemporane ale domeniului.

Urmează analiza celor mai noi concepte din sfera securității (capitolul „Concepte noi în analiza de securitate”), precum securitatea umană, *homeland security* și privatizarea securității. De asemenea, sunt studiate și politicile și strategiile de securitate naționale și internaționale. Este interesant faptul că, în alegerea entităților statale și nonstatale analizate, autoarea folosește criterii științifice, stabilind o grupă de state cu rol important în ceea ce privește securitatea internațională: Statele Unite ale Americii, Federația Rusă, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, Franța, Germania, Turcia, Republica Populară Chineză, Japonia, India. Aceeași procedură a fost folosită și pentru delimitarea celor mai importante organizații internaționale de securitate, rezultând că, pentru analiza politicilor și strategiilor de securitate, sunt esențiale următoarele: ONU, NATO, UE

și OSCE. Concluzia la care se ajunge este aceea că exemplele relevate oglindesc un construct alternativ de securitate despre care majoritatea analiștilor consideră că reprezintă soluția pentru restabilirea și menținerea securității, pentru crearea unor parteneri puternici, în această perioadă de căutare a securității post-bipolaritate.

Capitolul 3 („Dimensiunile securității – între militar și nonmilitar, între tradiție și schimbare”) este consacrat delimitării dimensiunilor securității, în a căror abordare, autoarea iese din canoanele tradiționale, în sensul că adâncește analiza, adăugând o nouă dimensiune celor cinci clasice (politică, militară, economică, socială și ecologică), pe cea psihosocială, despre care afirmă că le transcende pe celelalte și oferă o altă perspectivă asupra securității. În descrierea acestor dimensiuni este ales câte un aspect de securitate ce le reprezintă cel mai bine. Astfel, în cazul dimensiunii politice, este vorba despre problema guvernării. Existența dimensiunii militare este examinată la nivelul actorilor statali și nonstatali. Pentru dimensiunea economică, problema sărăciei este cea mai ilustrativă. Dimensiunea socială este divizată în două părți, dar numai din motive operaționale, fără a interveni asupra clasificării tradiționale a dimensiunilor securității: se păstrează denumirea de „dimensiune socială” pentru tot ceea ce e obiectiv în societate și se folosește sintagma de „dimensiune culturală” pentru acele aspecte ce țin de valorile materiale și spirituale ale omenirii. Dimensiunea ecologică este exemplificată printr-un succint studiu de caz asupra încălzirii globale. În fine, nou propusa dimensiune psihosocială este explicată printr-o analiză comparativă între calitatea vieții și reprezentarea securității în România și în Uniunea Europeană. Dimensiunea psihosocială a securității ilustrează cum cele mai importante vulnerabilități, riscuri, pericole și amenințări de securitate, precum terorismul internațional, decăderea statelor și crima organizată, au cauze ce țin de sentimentul de insecuritate al individului, provocat de: degradarea condiției umane; discrepanțele de dezvoltare economică atât dintre indivizi, cât și dintre state și regiuni; lupta pentru putere; interesele divergente manifestate de la nivel de individ până la nivel de alianțe etc.

În fine, cel de-al patrulea capitol, intitulat „Pentru o posibilă metodologie de analiză a securității”, constituie cea mai importantă parte a lucrării. Pornind de la observația că analizei de securitate nu

i-a fost atribuită până în momentul de față o metodologie coerentă, capabilă să răspundă tuturor cerințelor formulate de specialiștii în epistemologie, autoarea conturează principalele elemente ale unei astfel de metodologii și propune o grilă de analiză a securității. Aspectele distincte ale propunerii gravitează în jurul noțiunii de om în calitate de creator de sensuri, în jurul dorinței de a înțelege cum oamenii interpretează lumea în care trăiesc și au la bază următoarea convenție: *dacă suntem de acord că acțiunile umane capătă înțeles pentru noi doar în condițiile în care suntem conștienți de faptul că toate sensurile sunt construite prin definiții rezultate din experiența perceptivă a individului uman, atunci putem aplica teoria reprezentărilor sociale și în analiza de securitate*. În consecință, oamenii răspund nu doar la aspectele obiective ale unei situații, ci și la cele subiective. Odată ce aceste înțelesuri au fost atribuite, comportamentul este determinat de sensul asociat. Aceste idei, autoarea le ilustrează și prin teorema lui William Isaac Thomas, care scria, în anul 1928, că „*Dacă un individ definește o situație ca fiind reală, aceasta devine reală prin consecințele sale*”. Așadar, în opinia autoarei, *dincolo de latura obiectivă, vulnerabilitățile, riscurile, pericolele și amenințările la adresa securității sunt, în mare măsură, definite subiectiv*.

În susținerea afirmațiilor de mai sus, autoarea pornește de la cadrul teoretic clarificării reprezentărilor sociale și arată că teoria *reprezentării sociale a securității* presupune o abordare interdisciplinară, ce reflectă complexitatea conceptului analizat: *multidimensional, multinivelar și definit atât în sens obiectiv, cât și subiectiv*.

Grila de analiză a securității este construită pe baza unei convenții și analizează cele șase domenii ale vieții sociale cu impact direct asupra securității naționale sau internaționale. Pe de o parte, este vorba despre cinci dintre dimensiunile clasice ale securității – politică, militară, economică, socială și ecologică –, ce sunt analizate prin indicatori obiectivi, iar pe de altă parte, despre cea de-a șasea dimensiune, cea psihosocială, ce le transcende pe toate celelalte și reflectă procesul de reprezentare și definire subiectivă a stării de securitate. Indicatorii prezenți în grilă sunt absoluți sau relativi, unidimensionali sau multidimensionali, de stare sau de evaluare, obiectivi sau subiectivi. Complexitatea lor determină complexitatea analizei, dar și fidelitatea rezultatelor. Selectarea



NOTE DE LECTURĂ

lor are la bază câteva ipoteze de lucru, dintre care autoarea le prezintă pe cele mai importante.

Așadar, cartea de față atrage atenția asupra profunzimii și importanței modalităților în care societatea și indivizii umani își reprezintă starea de securitate. Proiecțiile și așteptările noastre, azi, se intersectează cu nevoia de a preveni amenințările

venite dinspre terorismul fără frontiere, ca și cu teama provocată de schimbările climatice sau de amenințările la adresa valorilor morale și spirituale. În ansamblu, este vorba despre o nevoie universală, exprimată într-un concept vechi, dar astăzi mai complex decât oricând – siguranța zilei de mâine. **(A.B.)**

SPAȚIUL ȘI VIITORUL RĂZBOIULUI



Dorind să aducă în atenția celor interesați realizări semnificative ale cercetătorilor științifici din cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, seria *Studii de securitate și apărare* propune, în volumul 4, apărut recent, lucrarea **Spațiul și viitorul războiului**, autor dr. Nicolae DOLGHIN. Studiul din acest volum, în care spațiul este asociat războiului, redă viziunea autorului despre rolul spațiului în desfășurarea războiului.

Lucrarea este structurată pe zece capitole: *Introducere; Megaconflictualitatea; Spațiul operațional; Lupta armată și spațiul; Esența războiului; Armata României și spațiul; Spațiul și informația; Instrumente ale gestionării spațiului războiului; Asimetrie la nivel înalt; Globalizarea și spațiul războiului.*

Potrivit autorului, spațiul, cu toate caracteristicile și elementele sale, generează motivele pentru

jocurile geopoliticii și geostrategiei, de maximizare a avantajelor și minimizare a efectelor dezavantajelor. Spațiul se transformă facil în scenă a confruntării, reprezentând resurse și, totodată, căi de acces pentru a le controla, zone de influență, teatru de desfășurare a relațiilor de putere, mediu pentru promovarea intereselor și realizarea construcțiilor politico-militare, alianțelor și coalițiilor etc.

Unul dintre aspectele importante ale acestei relații este, apreciază dr. N. Dolghin, metamorfozarea armatelor. Metamorfozare care, pe de o parte, are loc pentru că, dacă până de curând ducerea acțiunilor era influențată de gândirea și practica militară în care războiul se desfășura într-unul sau două medii ale spațiului acțiunilor militare (terestru, maritim, aerian), în zilele noastre, complexitatea confruntărilor face ca spațiul cosmic să se impună drept o a patra dimensiune a ceea ce gândirea și practica militară modernă, și în special de alianță, numesc „spațiu integrat de luptă”. Pe de altă parte, această metamorfozare implică diversificarea rolului armatelor. Autorul remarcă faptul că această diversificare a rolului a dus la transformarea armatelor de apărare, caracteristice perioadei Războiului Rece, în armate de securitate, armate care își desfășoară misiunile într-un spațiu extins, la distanțe mari față de teritoriul național.

Această plasare a războiului într-un mediu extins va produce, apreciază autorul, și o dispersie spațio-temporală a informației, caracteristică ce vine să sprijine ideea nelinearității războiului în condițiile în care este necesară adoptarea unor decizii eficiente în timp real. În condițiile unei multidimensionalități crescute, pentru adoptarea acestor decizii, este capital ca fiecare comandant să poată folosi la maxim instrumentele necesare gestionării spațiului războiului. Autorul arată că aceste instrumente sunt: *interoperabilitatea, acțiunile joint, executarea focului de precizie la mari distanțe*, precum și instrumentele de natură tehnică și intelectuală, dar și condițională, în sensul în care



NOTE DE LECTURĂ

spațiul ducerii războiului este supus și unor condiționări indirecte ce influențează spațiul de luptă (politice, economice, umanitare, diplomatice, geografice, mass-media etc.).

Toate aceste caracteristici trebuie luate în seamă atunci când este vorba de fenomenul de metamorfozare a armatelor. Însă există și caracteristici ce trebuie păstrate și cultivate, așa cum e cea a credibilității armatei, pentru că această credibilitate este, conform celor afirmate în Strategia de Securitate, oferită de către armată teritoriului național. Complexitatea conceptului de „credibilita-

te”, subliniază autorul, este cea care dă eficiența alianțelor.

Prin problematică și modul de abordare, suntem de părere că lucrarea dr. N. Dolghin, **Spațiul și viitorul războiului** are toate șansele de a se impune, în segmentul literaturii de specialitate, nu doar ca o lucrare teoretică, ci, în special, ca un instrument deosebit de important pentru pregătirea actuală și viitoare a oricărui comandant, cu atât mai mult cu cât Armata României dispune de efective în teatre de operații importante pentru evoluția securității internaționale. **(M.D.)**

ACTIVITĂȚI ALE CENTRULUI DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

IULIE-SEPTEMBRIE 2007

În această perioadă au fost publicate : volumul bilingv „**Exigențe ale PESA asupra securității și apărării României**”, ce cuprinde materialele prezentate și dezbaterile care au avut loc în cadrul Seminarului Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din 24 mai, volumul 4 din seria „**Studii de securitate și apărare**” cu tema „Spațiul și viitorul războiului” (autor dr. Nicolae Dolghin) și studiile „**Războiul asimetric și noua fizionomie a conflictelor armate**” (autor dr. Gheorghe Văduva) și „**Liderul militar în România**» (autori : dr. Constantin Moștoflei și dr. Petre Duțu).

În urma unei bune colaborări și a protocolului de colaborare dintre Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I» și Delegația Regională a Comitetului Internațional al Crucii Roșii pentru Europa Centrală va fi organizat seminarul internațional cu tema „Susținerea Dreptului Internațional Umanitar”. Activitatea se va desfășura în ziua de 18 octombrie a. c. la sediul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, pe două secțiuni: „Normele dreptului umanitar internațional – realitate a conflictelor militare” și „Modelarea conduitei militarilor în sprijinul dreptului umanitar”. Vor conferenția reprezentanți ai unor instituții cu atribuții în domeniu din țară și străinătate. Materialele prezentate vor fi publicate în volum.

Cea mai importantă activitate științifică a Centrului din acest an este Sesiunea internațională anuală de comunicări științifice, cu tema «Dinamica mediului european de securitate», ce va fi organizată în perioada 22-23 noiembrie. Informații despre condițiile de participare la această sesiune se vor găsi pe site-ul <http://cssas.unap.ro>.

Irina CUCU

ÎN ATENȚIA AUTORILOR

La selecția articolelor se au în vedere: circumscrierea în aria tematică a revistei, actualitatea subiectului, noutatea și originalitatea, conținutul științific al materialului, ca și adecvarea la normele editoriale adoptate de revistă.

Textul trimis spre publicare nu trebuie să fi apărut anterior în altă revistă. Articolul nu trebuie să conțină conotații politice de partid.

Evaluarea științifică a textelor se va face de către doi referenți științifici cu grad profesional de profesor universitar sau cercetător științific gradul I. Conținutul textului trimis spre publicare nu trebuie să fi apărut anterior în alte reviste, în format tipărit sau online.

Articolul, elaborat în limba română și o limbă de circulație internațională (engleză, franceză), poate conține maximum 10-12 pagini (6.000 – 7.000 cuvinte) și trebuie să fie redactat în format electronic și pe hârtie A4, cu font Times New Roman, corp 12, cu spațierea la un rând, iar tabelele și schemele transpuse pe pagini separate.

Textul trebuie să fie precedat de un rezumat de maximum 250 cuvinte în limbile română și engleză. Materialele să fie semnate cu gradul științific, numele și prenumele autorului și să se încheie cu un curriculum vitae de maximum 60 cuvinte (specificând calificarea profesională a autorului, instituția de care aparține și alte informații considerate necesare, inclusiv adresa de e-mail a acestuia).

Trimiterile bibliografice se fac în josul paginii și trebuie să respecte regulile internaționale. Autorii pot publica doar un articol pe număr.

Textul trebuie să prezinte o structură ușor identificabilă, cu titluri (eventual subtitluri) reflectând această structură. Abrevierile vor fi indicate în text la prima apariție. În continuare, denumirea întreagă nu va mai fi repetată. Este de dorit ca articolele să se încheie cu câteva concluzii mai importante, privind avansul realizat în cunoaștere prin cercetarea respectivă.

Articolele nu vor conține informații clasificate.

Revista neavând scop lucrativ, articolele nu vor fi remunerate.

Adresa noastră este: Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate (revista „Impact Strategic”), București, Șoseaua Panduri nr. 68-72, Sectorul 5, Telefon: (021)319.56.49; Fax: (021)319.55.93, E-mail: cssas@unap.ro; Adresă web: <http://cssas.unap.ro>; <http://impactstrategic.unap.ro>.



La șase ani de la apariție, revista IMPACT STRATEGIC a Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, se prezintă ca o publicație științifică trimestrială, recunoscută pe plan național și cunoscută pe plan internațional pentru aria tematică complexă abordată – actualitate politico-militară, strategii de securitate, strategie militară, politici, strategii și acțiuni NATO și UE, societate informațională, problematica păcii și a războiului viitorului. Cititorii găsesc în paginile ei analize, sinteze și evaluări de nivel strategic, puncte de vedere, precum și o rubrică specială, intitulată „Eveniment strategic”, în care se studiază impactul strategic al dinamicii acțiunilor pe plan național, regional și global.

IMPACT STRATEGIC numără între colaboratorii săi personalități de marcă din domeniul cercetării științifice și învățământului superior militar și civil, național și internațional, din structurile Ministerului român al Apărării, Statul Major General, statele majore ale categoriilor de forțe ale armatei, Ministerul Internelor și Reformei Administrative, Ministerul Afacerilor Externe, unități militare și alte instituții ale statului, organizații neguvernamentale, firme etc.

Recunoașterea internațională a calității revistei este confirmată de difuzarea ei pe site-urile unor prestigioase instituții de peste hotare (Rețeaua de relații internaționale și securitate a Institutului Federal Elvețian pentru Tehnologie din Zürich; Defence Guide, în colaborare cu Institutul Elen de Studii Strategice; Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale Viitorul din Republica Moldova - Biblioteca virtuală „Politics – security“ etc.).

Publicația este apreciată, pentru standardul de calitate, de către Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior din România, prin clasificarea la categoria B+, ca revistă ce deține potențialul necesar obținerii recunoașterii internaționale.

Oglindă fidelă a gândirii militare românești și străine actuale, IMPACT STRATEGIC este un forum reprezentativ de reflecție și dezbatere aprofundată a problematicii strategiei și securității în comunitatea științifică și academică națională și internațională.

În prezent, IMPACT STRATEGIC se tipărește concomitent în două ediții: una în limba română și alta în limba engleză, și se difuzează în mediul științific și academic din țară și străinătate, ca și în principalele instituții din sfera securității și apărării.

Responsabil de număr: Vasile POPA
Tehnoredactare computerizată: George RĂDUICĂ
Corectură: Corina VLADU
Tipografia Universității Naționale de Apărare “Carol I”
